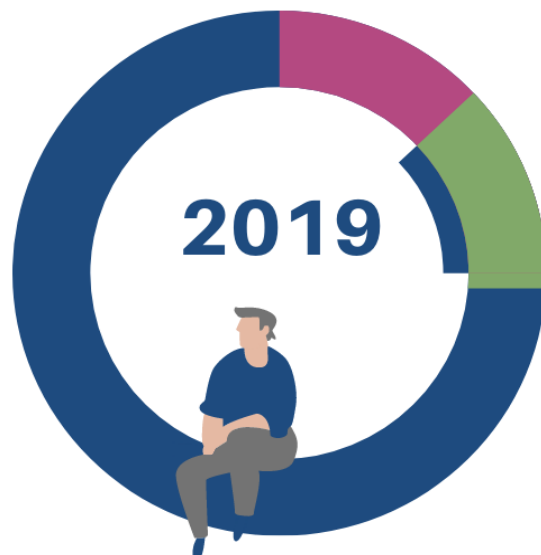

ANALÝZA RODOVO- VEKOVÉHO ZLOŽENIA FO-PODNIKATEĽOV

SBA | Bratislava 2020

EURÓPSKA ÚNIA
Európsky fond regionálneho rozvoja
OP Integrovaná infraštruktúra 2014 – 2020

MINISTERSTVO
DOPRAVY A VÝSTAVBY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

MINISTERSTVO
HOSPODÁRSTVA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Vydavateľ:
Slovak Business Agency

© SBA, Bratislava, 2020

Všetky práva vyhradené. Údaje, ktoré sú obsahom tejto publikácie, je možné použiť len s uvedením zdroja.

Neprešlo jazykovou úpravou.

Obsah

Úvod.....	7
1 Stav a vývoj fyzických osôb – podnikateľov v roku 2019.....	8
2 Rodové zloženie fyzických osôb – podnikateľov.....	10
2.1 Porovnanie rodovej štruktúry podnikateľov v SR s ostatnými krajinami EÚ	20
2.2 Vybrané postoje žien k podnikaniu (na základe výsledkov prieskumu GEM)	21
3 Veková štruktúra fyzických osôb - podnikateľov	24
3.1 Porovnanie vekovej štruktúry podnikateľov v SR s ostatnými krajinami EÚ.....	29
4 Štruktúra mladých podnikateľov – fyzických osôb vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov.....	31
4.1 Porovnanie zastúpenia mladých podnikateľov v SR s ostatnými krajinami EÚ	40
4.2 Vybrané postoje mladých obyvateľov k podnikaniu (na základe výsledkov prieskumu GEM).....	42
5 Štruktúra fyzických osôb – podnikateľov vo vekovej kategórii 60 a viac rokov.....	44
5.1 Porovnanie zastúpenia podnikateľov vo vekovej kategórii 60 a viac rokov v SR s ostatnými krajinami EÚ.....	54
5.2 Vybrané postoje starších obyvateľov (60+) k podnikaniu (na základe výsledkov prieskumu GEM).....	55
6 Rodová a veková štruktúra začínajúcich FO – podnikateľov	58
6.1 Rodová štruktúra začínajúcich podnikateľov	59
6.2 Veková štruktúra začínajúcich podnikateľov	62
Zhrnutie.....	65
Zoznam použitých zdrojov	68

Zoznam grafov

Graf č. 1: Vývoj počtu žien FO – podnikateliek a ich podielu na celkovom počte FO podnikateľov ..	13
Graf č. 2: Index podnikateľskej aktivity žien (v rámci FO – podnikateľov)	14
Graf č. 3: Zastúpenie žien na celkovom počte podnikateľov podľa jednotlivých právnych foriem	14
Graf č. 4: Zastúpenie žien živnostníčok podľa odvetví v priebehu rokov 2015 až 2019	15
Graf č. 5: Odvetvová štruktúra živnostníkov podľa pohlavia v roku 2019	16
Graf č. 6: Zastúpenie žien podnikajúcich formou slobodných povolání podľa oblasti podnikania	17
Graf č. 7: Zastúpenie žien FO-podnikateliek podľa krajov SR v priebehu rokov 2015 až 2019	18
Graf č. 8: Počet fyzických osôb-podnikateľov na 1000 ekonomicky aktívnych obyvateľov podľa pohlavia v roku 2019	19
Graf č. 9: Zastúpenie žien podnikateliek v jednotlivých krajinách EÚ v rokoch 2019-2018.....	21
Graf č. 10: Priemerné hodnoty vybraných postojov žien k podnikaniu za roky 2015-2019 (% súhlasných odpovedí)	22
Graf č. 11: Veková štruktúra fyzických osôb-podnikateľov podľa právnych foriem v roku 2019	26
Graf č. 12: Vývoj vekovej štruktúry fyzických osôb-podnikateľov	26
Graf č. 13: Index starnutia podnikateľov v SR.....	27
Graf č. 14: Veková štruktúra fyzických osôb-podnikateľov podľa pohlavia v roku 2019	27
Graf č. 15: Veková štruktúra slobodných povolání podľa oblasti podnikania v roku 2019	28
Graf č. 16: Veková štruktúra podnikateľov vo vybraných krajinách EÚ v roku 2019.....	30
Graf č. 17: Vývoj počtu podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov a ich podielu na celkovom počte FO-podnikateľov	34
Graf č. 18: Podiel mladých podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov na celkovom počte podnikateľov podľa právnych foriem.....	34
Graf č. 19: Rodové zloženie fyzických osôb-podnikateľov vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov podľa právnej formy v roku 2019.....	35
Graf č. 20: Vývoj odvetvovej štruktúry FO-podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov v období 2014-2019	37
Graf č. 21: Regionálna štruktúra v krajoch SR-živnostníci spolu a živnostníci vo veku menej ako 30 rokov v roku 2019	38
Graf č. 22: Zastúpenie žien v krajoch SR-živnostníci spolu a živnostníci vo veku menej ako 30 rokov v roku 2019.....	38
Graf č. 23: Regionálna štruktúra-slobodné pov. spolu a slobodné pov. vo veku menej ako 30 rokov v roku 2019.....	39
Graf č. 24: Zastúpenie žien-slobodné pov. spolu a slobodné pov. vo veku menej ako 30 rokov v roku 2019	39
Graf č. 25: Podiel FO-podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov na celkovom počte FO podnikateľov v krajoch SR	39
Graf č. 26: Zastúpenie mladých podnikateľov vo veku do 29 rokov v jednotlivých krajinách EÚ v rokoch 2019-2018.....	41
Graf č. 27: Priemerné hodnoty vybraných postojov mladých k podnikaniu za roky 2015-2019 (% súhlasných odpovedí)	43
Graf č. 28: Vývoj počtu FO-podnikateľov vo veku 60 a viac rokov a ich podielu na celkovom počte FO-podnikateľov	46
Graf č. 29: Podiel podnikateľov vo veku 60 a viac rokov na celkovom počte podnikateľov	47
Graf č. 30: Rodové zloženie fyzických osôb-podnikateľov vo vekovej kategórii 60 a viac rokov podľa právnej formy v roku 2019	48
Graf č. 31: Odvetvová štruktúra slobodných povolání v roku 2019	50
Graf č. 32: Vývoj odvetvovej štruktúry FO – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov v období 2013-2019	51
Graf č. 33: Regionálna štruktúra v krajoch SR-živnostníci spolu a živnostníci vo veku 60 rokov a viac v roku 2019	52
Graf č. 34: Zastúpenie žien v krajoch SR-živnostníci spolu a živnostníci vo veku 60 rokov a viac v roku 2019.....	52

Graf č. 35: Regionálna štruktúra v krajoch SR-slobodné povolania spolu a slobodné povolania vo veku 60 a viac rokov v roku 2019	52
Graf č. 36: Zastúpenie žien v krajoch SR-slobodné povolania spolu a slobodné povolania vo veku 60 a viac rokov v roku 2019	52
Graf č. 37: Podiel FO-podnikateľov vo veku 60 a viac rokov na celkovom počte FO –podnikateľov v krajoch	53
Graf č. 38: Zastúpenie podnikateľov vo veku 60 a viac rokov v jednotlivých krajinách EÚ v rokoch 2019-2018.....	55
Graf č. 39: Priemerné hodnoty vybraných postojov starších obyvateľov (60+) za roky 2015-2019 (% súhlasných odpovedí)	56
Graf č. 40: Zastúpenie žien na počte FO-podnikateľov (podnikatelia spolu a začínajúci podnikatelia) v období 2010-2019.....	59
Graf č. 41: Rodové zloženie začínajúcich podnikateľov-fyzických osôb, ktorí začali podnikat' v priebehu roka 2019.....	60
Graf č. 42: Zastúpenie žien podľa krajov SR-živnostníci spolu a začínajúci živnostníci v roku 2019 .	62
Graf č. 43: Zastúpenie žien podľa krajov SR-slobodné povolania spolu a začínajúce slobodné povolania v roku 2019	62
Graf č. 44: Veková štruktúra fyzických osôb-podnikateľov v roku 2019 (v %)	63
Graf č. 45: Vývoj vekovej štruktúry začínajúcich podnikateľov-fyzických osôb	63
Graf č. 46: Veková štruktúra začínajúcich osôb - podnikateľov podľa právnych foriem v roku 2019 .	64

Zoznam tabuliek

Tab. č. 1: Vybrané postoje žien k podnikaniu-na základe výsledkov prieskumu GEM (% súhlasných odpovedí).....	22
Tab. č. 2: Veková štruktúra fyzických osôb-podnikateľov podľa právnej formy v roku 2019	25
Tab. č. 3: Odvetvová štruktúra živnostníkov a zastúpenie žien v jednotlivých odvetviach-živnostníci spolu a živnostníci vo veku menej ako 30 rokov v roku 2019	36
Tab. č. 4: Vybrané postoje mladých obyvateľov k podnikaniu-na základe výsledkov prieskumu GEM (% súhlasných odpovedí)	42
Tab. č. 5: Odvetvová štruktúra živnostníkov a zastúpenie žien v jednotlivých odvetviach živnostníci spolu a živnostníci vo veku 60 a viac rokov v roku 2019	49
Tab. č. 6: Vybrané postoje starších obyvateľov k podnikaniu-na základe výsledkov prieskumu GEM (% súhlasných odpovedí)	56
Tab. č. 7: Zastúpenie žien v jednotlivých odvetviach-živnostníci spolu a začínajúci živnostníci a zastúpenie žien osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach-slobodné povolania spolu a začínajúce v roku 2019.....	61
Tab. č. 8: Veková štruktúra fyzických osôb-podnikateľov v roku 2018 podľa pohlavia-podnikatelia spolu a podnikatelia začínajúci v roku 2019	63

Zoznam máp

Mapa č. 1: Miera podnikateľskej aktivity žien v rámci FO-podnikateľov v okresoch SR v roku 2019	20
Mapa č. 2: Veková štruktúra FO-podnikateľov v krajoch SR v roku v roku 2019	29
Mapa č. 3: Podiel FO-podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov na celkovom počte FO-podnikateľov v okresoch SR v roku 2019	40
Mapa č. 4: Podiel FO-podnikateľov vo veku 60 a viac rokov na celkovom počte FO – podnikateľov v okresoch SR v roku 2019	54

Zoznam skratiek

EAO	Ekonomicky aktívne obyvateľstvo
EÚ	Európska únia
FO	Fyzická osoba
GEM	Global Entrepreneurship Monitor
MSP	Malé a stredné podniky
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
SBA	Slovak Business Agency
SK NACE	Štatistická klasifikácia ekonomických činností SK NACE
SR	Slovenská republika
ŠÚ SR	Štatistický úrad Slovenskej republiky

Úvod

Slovak Business Agency v rámci svojich aktivít zameraných na podporu rozvoja a rastu malého a stredného podnikania (ďalej „MSP“) na Slovensku vykonáva pravidelný monitoring a výskum podnikateľského prostredia s dôrazom na sektor MSP. Vypracované materiály slúžia na jednej strane ako informačné a analytické vstupy v súvislosti s prípravou a realizáciou politiky podpory a rozvoja podnikateľského prostredia. Na druhej strane analytické výstupy poskytujú informácie okrem iného aj o podnikateľskej aktivite žien, mladých a seniorov v prostredí MSP nielen pre širokú verejnosť, ale aj odborníkov z rôznych oblastí podnikateľského prostredia.

V záujme zvýšenia dostupnosti informácií o rodovej a vekovej dimenzii podnikania Slovak Business Agency od roku 2008 každoročne vypracúva hodnotenie rodovej a vekovej štruktúry podnikateľov na Slovensku. Odporúčanie na pravidelnej báze vyhodnocovať údaje o postavení žien v podnikateľskom sektore na národnej úrovni vyplýva aj z „*Akčného plánu pre podnikanie 2020*“.¹

Hoci sa ženy podieľajú viac ako polovicou na celkovom počte obyvateľov tak v Európskej únii, ako aj na Slovensku, vo vykonávaní podnikateľskej aktivity majú dominantné postavenie muži. Slovensko sa dlhodobo zaraďuje medzi krajiny s podpriemerným zastúpením žien medzi podnikateľmi. Veková štruktúra podnikateľov na Slovensku sa v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ vyznačuje výraznejším zastúpením mladších vekových kategórií a naopak nízkym zastúpením vyšších vekových skupín podnikateľov.

Sociálnej inklúzii znevýhodnených skupín obyvateľstva do podnikania, ako sú ženy, mladí, či seniori bude potrebné do budúcnosti venovať primeranú pozornosť. Vytvorenie, ako aj ďalšie rozvíjanie existujúcich podporných nástrojov pre tieto skupiny podnikateľov na národnej, ako aj európskej úrovni zo strany rozhodujúcich stakeholderov, môže napomôcť dlhodobo udržať ekonomický rast a podporiť zamestnanosť. Bez pravidelného monitorovania rodových a vekových aspektov podnikania by nebolo možné presne vyhodnotiť mieru napĺňania jednotlivých priorít a cieľov týchto nástrojov.

Cieľom vypracovaného materiálu je v prehľadnej forme poskytnúť informácie o rodovej a vekovej štruktúre podnikateľov. Na základe dostupných údajov je rodová a veková štruktúra okrem jednotlivých právnych foriem fyzických osôb – podnikateľov analyzovaná aj z pohľadu odvetvového zamerania a regionálnej príslušnosti podnikateľov. Ako osobitná kategória sú hodnotení mladí podnikatelia vo veku menej ako 30 rokov, podnikatelia vo veku 60 a viac rokov a podnikatelia, ktorí začali svoju podnikateľskú činnosť v roku 2019. Súčasťou materiálu je aj porovnanie rodovej a vekovej štruktúry podnikateľov na Slovensku s ostatnými krajinami EÚ, ako aj hodnotenie vybraných výsledkov prieskumu GEM - Global Entrepreneurship Monitor.

Hodnotenie rodovej a vekovej štruktúry vychádza zo spracovania údajov z Registra organizácií Štatistického úradu SR, na základe ktorých bolo možné vyhodnotiť rodovú a vekovú štruktúru za kategóriu fyzických osôb – podnikateľov. Zdrojom údajov o rodovej a vekovej štruktúre za jednotlivé krajiny EÚ je Eurostat.

¹ European Commission. 2013. Report from the Commission to the European Parliament, The Council and European Economic And Social Committee. Dostupné online: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0795:FIN:EN:PDF>

1 Stav a vývoj fyzických osôb – podnikateľov v roku 2019

Štruktúra malých a stredných podnikov podľa právnych foriem sa na Slovensku vyznačuje prevládajúcim zastúpením fyzických osôb – podnikateľov. V roku 2019 ich podiel predstavoval 58,4 %.

Po predchádzajúcom poklese zaznamenali fyzické osoby – podnikatelia v roku 2019 medziročný rast o 5,6 %. V absolútnom vyjadrení sa ich počet zvýšil o 18 710 na 349 018 podnikateľov. Medzi fyzické osoby – podnikateľov patria živnostníci², slobodné povolania a samostatne hospodáriaci roľníci. Dominantné zastúpenie majú živnostníci. V roku 2019 dosiahli podiel 92,8 % (323 894). Osoby podnikajúce formou slobodných povolanií tvorili 6,1 % a samostatne hospodáriaci roľníci (SHR) 1,1 %. Z celkového počtu fyzických osôb – podnikateľov bolo podľa počtu zamestnancov 99,6 % v kategórii mikro podnikateľov.

Nárast fyzických osôb – podnikateľov súvisel s rastom počtu živnostníkov, ktorý dosiahol 6,6 %. Počet osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach medziročne poklesol o 5,8 %. Početnosť samostatne hospodáriacich roľníkov sa v medziročnom porovnaní výrazne nezmenila.

Odvetvová štruktúra fyzických osôb – podnikateľov

Takmer jedna štvrtina (23,5 %) aktívnych fyzických osôb - podnikateľov vykonávala svoju hlavnú činnosť v oblasti stavebníctva. Druhý najvyšší podiel dosiahlo odvetvie obchodných služieb (sekcia SK NACE K až N), v ktorom pôsobila viac ako jedna pätina (20,7 %) podnikateľov. Významná časť podnikateľov vykonávala svoju činnosť aj v obchode (17,5 %) a v priemysle (15,2 %). Podstatne nižší podiel dosiahlo odvetvie ostatných služieb (sekcia SK NACE P až S; 8,7 %) a dopravy, informačných a komunikačných činností (sekcia SK NACE H, J; 6,8 %). V menšej miere pôsobili fyzické osoby – podnikatelia v pôdohospodárstve (4,6 %) a v ubytovaní a stravovaní (2,9 %).

Medziročný rast počtu živnostníkov ako najvýznamnejšej právnej formy fyzických osôb - podnikateľov bol v roku 2019 dosiahnutý vo všetkých odvetviach. Najvýraznejší nárast bol zaznamenaný v odvetví obchodu (o 15,4 %) a dopravy, informačných a komunikačných činností (o 12,0 %).

Z dlhodobého hľadiska sa odvetvová štruktúra živnostníkov vyznačuje nárastom zastúpenia odvetvia služieb (ubytovanie a stravovanie, doprava a informácie, obchodné služby a ostatné služby) a poklesom zastúpenia odvetvia obchodu. Zastúpenie živnostníkov v odvetví

² Právna forma živnostníci v celom výstupe pokrýva všetkých aktívnych živnostníkov evidovaných v Registri organizácií ŠÚ SR, vrátane živnostníkov, ktorých vykonávaná činnosť napĺňa znaky závislej práce.

priemyslu, stavebníctva a pôdohospodárstva je v posledných rokoch pomerne stabilné a neprechádza významnými zmenami.

V rámci osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach pôsobili **približne štyria z desiatich (40,0 %) podnikateľov v oblasti pomocných činností v poisťovníctve a v dôchodkovom zabezpečení**, kde sú zastúpené najmä činnosti poisťovacích agentov a maklérov. Významnou oblasťou sú aj právne služby, v ktorých pôsobí takmer jedna pätina podnikateľov podnikajúcich v právnej forme slobodné povolania (19,6 %). Ambulantnú a zubnú lekársku činnosť vykonáva 13,0 % subjektov.

Regionálna štruktúra fyzických osôb - podnikateľov

Z celkového počtu aktívnych FO – podnikateľov na Slovensku malo 15,9 % sídlo v Žilinskom kraji a 15,8 % v Prešovskom. Najmenej fyzických osôb – podnikateľov vykonávalo svoju činnosť v Košickom kraji (10,0 %).

V medziročnom porovnaní sa počet fyzických osôb – podnikateľov zvýšil vo všetkých krajoch SR. Najvyšší rast bol zaznamenaný v Prešovskom kraji (o 8,1 %). Medziročné tempo rastu FO – podnikateľov sa vo väčšine ďalších krajoch pohybovalo približne na úrovni 5 % až 6 %, s výnimkou Banskobystrického kraja (rast o 3,3 %).

Podiel fyzických osôb – podnikateľov na zamestnanosti

Pozitívne tendencie na slovenskom trhu práce pretrvávali aj v roku 2019. Priemerný počet zamestnaných osôb v národnom hospodárstve sa medziročne zvýšil o 1,0 %. Z celkového počtu zamestnaných osôb v SR bolo 1 937,6 tis. osôb (80,2 %) zamestnaných v ziskovo orientovanom podnikovom sektore.

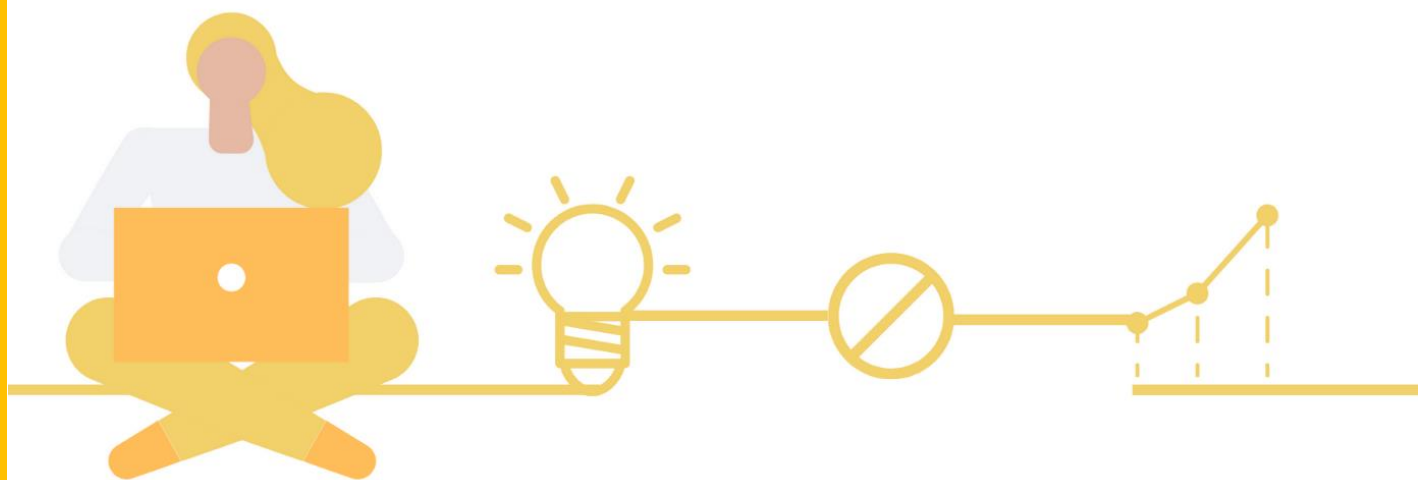
Jednou tretinou (33,3 %) sa na celkovej zamestnanosti v podnikateľskom sektore podieľali fyzické osoby – podnikatelia a nimi zamestnávané osoby. V medziročnom porovnaní zaznamenal priemerný počet zamestnaných osôb v kategórii FO - podnikateľov nárast o 1,1 %.

Vývoj tržieb živnostníkov vo vybraných odvetviach hospodárstva SR

V rámci jednotlivých odvetví hospodárstva, za ktoré sú zo strany Štatistického úradu SR publikované údaje o vývoji tržieb živnostníkov možno konštatovať, že v roku 2019 dosiahli živnostníci 6,8 % podiel na tržbách v priemysle, podiel viac ako jednu štvrtinu (25,7 %) zaznamenali živnostníci na stavebnej produkcii a 8,0 % predstavoval podiel živnostníkov na tržbách v odvetví služieb (vrátane obchodu).

V porovnaní s rokom 2018 sa zvýšili tržby živnostníkov z odvetvia priemyslu (nárast o 5,1 %). Pokles zaznamenala stavebná produkcia živnostníkov (o 1,8 %), ako aj tržby v službách (o 5,7 %).

2 Rodové zloženie fyzických osôb – podnikateľov

Postavenie žien v podnikaní, ich potenciál, motivácie a bariéry

Napriek neustálemu zvyšovaniu (najmä v období sedemdesiatych rokov 20. storočia) a prudkému nárastu (v posledných 50. rokoch) účasti žien na trhu práce, pretrvávajú v rámci EÚ (vrátane Slovenska) ich **nedostatočné zastúpenie** na celkovej podnikateľskej aktivite.

Ženy v porovnaní s mužmi uprednostňujú podnikanie, kvôli **rovnováhe medzi pracovným a osobným životom**. Iné začínajú podnikat', aby sa vyhli tzv. sklenenému stropu v zamestnaní.³ Podľa výsledkov GEM (Global Entrepreneurship Research Association), ktorý prezentuje globálnu štúdiu o dynamike podnikania vstupujú ženy do podnikania na Slovensku najmä z dôvodu nutnosti. Medzi ďalšie **motívy** slovenských žien začať podnikat' patrí **seberealizácia, frustrácia z doterajšej práce a nedostatočné finančné ohodnotenie**.

Na druhej strane existujú **prekážky**, ktoré musia ženy prekonávať, a to nielen pri začatí podnikania ale aj v štádiu jeho rozvoja. Podnikateľky majú tendenciu prevádzkovať menšie a menej dynamické podniky ako muži a pôsobiť v odvetviach s nízkou kapitálovou náročnosťou vrátane osobných služieb, ktoré majú nižší potenciál na dosiahnutie vysokých a udržateľných príjmov.⁴ Podľa štúdie **OECD a Európskej komisie** vníma spoločnosť ženy podnikateľky viac menej z pohľadu tradičnej rodovej úlohy. Jednou z prekážok, ktorej podnikateľky čelia **sú nedostatočné zručnosti**, ktoré majú za následok obmedzené príležitosti uplatniť sa na riadiacich pozíciách a tým aj **nedostatočné manažérske skúsenosti**. Toto je obzvlášť dôležité pre počiatočné fázy rozvoja podnikania, kde existuje značná potreba preventívnej podpory, ktorá je iba čiastočne pokrytá dostupnými podpornými službami (napr. First ContactPoints). Podnikateľky zlyhávajú, pretože sa obávajú odmietnutia alebo nedôvery v rastový potenciál svojho podnikania. **Prístup k financiám predstavuje jednu** z ďalších ťažkostí žien pri podnikaní. Získavanie financií môže byť ovplyvnené podnikateľskými skúsenosťami, pôsobením v marginalizovaných sektoroch a tiež rodovými stereotypmi pri poskytovaní úverov. Ženy tak začínajú podnikat' s nižším objemom finančných prostriedkov a sú viac závislé od samofinancovania. Napriek tomu v mnohých rozvojových krajinách dochádza ku čiastočnému riešeniu uvedenej problematiky prostredníctvom mikroúverov a iných mechanizmov financovania zameraných konkrétne na ženy, spravovaných medzinárodnými agentúrami alebo mimovládnymi organizáciami. Uvedená skutočnosť však nijako nenahrádza spravodlivé zaobchádzanie so žiadosťami o pôžičku zo strany podnikateľov a podnikateľiek v rámci bežných finančných inštitúcií a bánk. Ženy podnikateľky tak nebudú môcť čerpať z príslušného sociálneho kapitálu vytvoreného z prechádzajúcich pracovných skúseností. Prekážkou pri podnikateľskej činnosti môže byť tiež **odlišný profil žien**, ktoré môžu čeliť viacerým druhom znevýhodnenia, čím sa radia do rôznych sociálnych skupín.

Slovenské podnikateľky považujú za **najväčšie prekážky** najmä **daňové a odvodové zaťaženie, nedostatočne prehľadnú legislatívu a veľký počet zmien v legislatíve**. Podľa výsledkov prieskumu realizovaného v rámci výskumného projektu INCLUENT uvádzajú ženy podnikateľky ako prekážky najmä socializáciu a prístup k financiám. Jedným z dôvodov je, že nemajú dostatočné vedomosti o alternatívnych zdrojoch financovania ako sú crowdfunding

³ *Neviditeľné, umelé, ťažko prekonateľné prekážky (tradičné postoje, predsudky a hodnoty), ktoré bránia zlepšeniu postavenia žien a ich plnej účasti na živote v spoločnosti.* (Barošová, M. Inštitút pre výskum práce a rodiny. Participácia mužov a žien v rozhodovacích pozíciách, 2006.

⁴ OECD iLibrary. OECD and European Union 2017. Policy Brief on Women's Entrepreneurship.. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/dd2d79e7-en.pdf?expires=1546515024&id=id&accname=guest&checksum=1C4987EE40B816971566E8E5B8EF0D93>

alebo rizikový kapitál.⁵ V rámci **prístupu k financiám** vnímajú ako prekážku najmä **odborné poradenstvo** v začiatkoch podnikania. Nedostatok podporných programov zo strany štátu predstavuje ďalšiu z prekážok, ktorú vnímajú ženy podnikateľky.⁶

Európska komisia už v roku 2013 v *Akčnom pláne pre podnikanie 2020* navrhuje v rámci podpory podnikateliek vytvorenie celoeurópskej online platformy pre školenie, poradenstvo, vzdelávanie, prostredníctvom ktorej budú mať podnikateľky prístup k odborníkom v rámci mentoringu. Výsledkom by mala byť podpora nielen na národnej ale aj regionálnej úrovni so vzájomnou výmenou najlepších postupov v podnikaní. Úlohou členských štátov je najmä návrh a realizácia národných stratégií pre podnikateľky, zhromažďovanie údajov podľa pohlavia a následne vyhodnocovanie situácie žien podnikateliek a tiež tvorba politiky súvisiacej so zvýhodnenou možnosťou podpory v rámci štrukturálnych fondov.⁷

Podľa EK vzrástol za posledné obdobie počet samostatne zárobkovo činných žien v odvetviach hospodárstva, v ktorých prevládajú slobodné povolania. Ich podiel na celkovom počte samostatne zárobkovo činných osôb v odvetviach slobodných povolaní dosiahol úroveň takmer 45 %. Medzi najviac zastúpené odvetvia patria zdravotníctvo a sociálne služby, v rámci ktorých je zastúpenie žien podnikateliek nadpolovičné. Jeden z výsledkov štúdie poukazuje na zvyšujúci sa počet slobodných povolaní v období 2008-2012, pričom počet žien podnikateliek rástol rýchlejšie, ako počet mužov podnikateľov⁸. Dôvodom je najmä rastúci záujem žien o slobodné povolania.⁹

Postoj žien k podnikaniu na Slovensku sa za posledné obdobie výrazne neodlišoval. Podľa prieskumu GEM, v období predchádzajúcich 5 rokov vníma v priemere polovica opýtaných žien podnikanie, ako vhodnú voľbu kariéry a takmer tretina žien si myslí, že v ich okolí sú dobré príležitosti na podnikanie. Za najväčšie prekážky považujú daňové a odvodové zaťaženie, nedostatočne prehľadnú legislatívu a veľký počet zmien v legislatíve a tiež prístup k financiám.

Zastúpenie žien v rámci FO – podnikateľov na Slovensku

Ženy na Slovensku tvoria viac ako polovicu (51,2 %) z celkového počtu obyvateľov a 45,2 % podiel na ekonomicky aktívnom obyvateľstve.¹⁰ Vo vykonávaní podnikateľskej aktivity však ženy stále zaostávajú za mužmi.

Od roku 2016 dochádzalo na Slovensku každoročne k nárastu podielu žien v rámci fyzických osôb – podnikateľov. **V roku 2019 nastalo prerušenie pozitívneho trendu nárastu zastúpenia žien.** V medziročnom porovnaní sa podiel žien znížil o 1 p. b. na úroveň 28,2 %. Dosiahnutá hodnota podielu žien bola najnižšia za posledných sedem rokov.

⁵OECD, European Commission. Entrepreneurship Policies: country Assessment Notes. Dostupné online: <http://www.oecd.org/cfe/smes/SLOVAK-REPUBLIC-Country-Note-2018.pdf>

⁶ PILKOVÁ, A. a kolektív. Inkluzivita podnikania na Slovensku: Stav a vývojové tendencie, 2017

⁷ European Commission. Report from the Commission to the European Parliament, The Council and European Economic and Social Committee... Dostupné online: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0795:FIN:EN:PDF>

⁸ Počet žien podnikateliek v slobodných povolaniach sa v sledovanom období 2008 – 2012 zvýšil takmer o jednu pätinu (19,3 %).

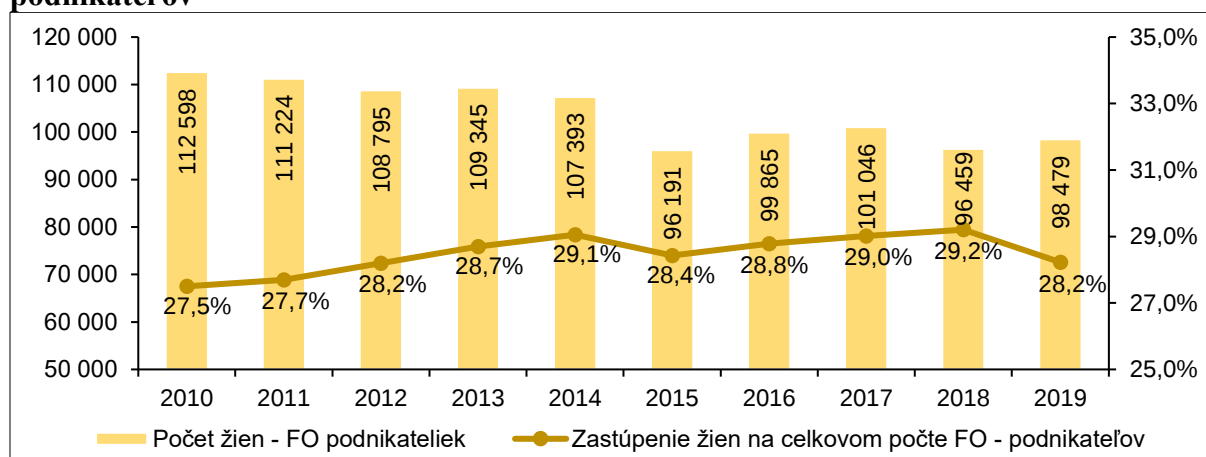
⁹ Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Úloha a budúcnosť slobodných povolaní v európskej občianskej spoločnosti po roku 2020“. Dostupné online: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/184594f0-0cb3-11e4-a7d0-01aa75ed71a1/language-sk/format-PDF/source-120016262>

¹⁰ Štatistický úrad Slovenskej republiky

Napriek poklesu podielu žien sa absolútny počet aktívnych žien fyzických osôb – podnikateliek zvýšil o 2,0 tisíc na 98,5 tisíc (resp. o 2,1 %). Vplyvom výraznejšieho absolútneho nárastu podnikateľov mužského pohlavia (o 7,1 %), došlo k medziročnému poklesu zastúpenia žien.

Dominantný podiel na celkovom počte fyzických osôb – podnikateľov si dlhodobo udržujú muži. V roku 2019 ich podiel predstavoval 71,8 %.

Graf č. 1: Vývoj počtu žien FO – podnikateliek a ich podielu na celkovom počte FO podnikateľov

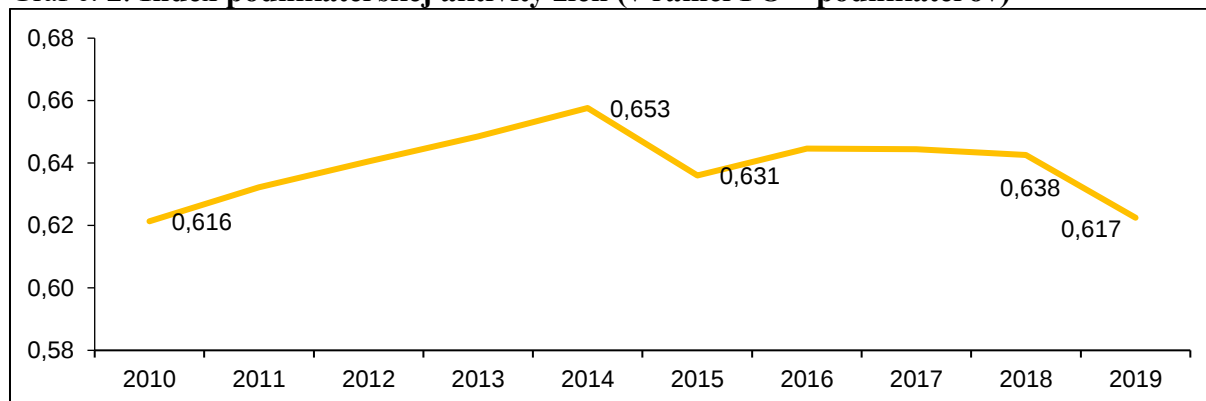
Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Vývoj podnikateľskej aktivity žien dokumentuje aj Index podnikateľskej aktivity žien, prezentovaný v grafe č. 2. Index podnikateľskej aktivity žien vyjadruje vzťah medzi podnikateľskou aktivitou žien v rámci fyzických osôb - podnikateľov a podnikateľskou aktivitou všetkých fyzických osôb - podnikateľov. Jedná sa o pomer miery podnikateľskej aktivity žien FO - podnikateliek k celkovej podnikateľskej aktivite FO - podnikateľov. Index svojou konštrukciou zohľadňuje úroveň ekonomickej aktivity osôb.¹¹

Index podnikateľskej aktivity žien sa v roku 2019 znížil na úroveň 0,62, z hodnoty 0,64 v roku 2018. Dosiahnutá hodnota indexu podnikateľskej aktivity žien bola druhá najnižšia od začiatku sledovaného obdobia 2010. Úroveň podnikateľskej aktivity žien v rámci fyzických osôb - podnikateľov dosahuje takmer dvoj tretinovú úroveň (62 %) podnikateľskej aktivity všetkých fyzických osôb - podnikateľov, s ohľadom na ekonomickú aktivitu osôb. Najvyššiu hodnotu v sledovanom období zaznamenal index v roku 2014 (0,65), po predchádzajúcom kontinuálnom náraste od roku 2010.

¹¹ Ekonomicky aktívne obyvateľstvo tvoria všetky osoby vo veku od 15 rokov, ktoré patria medzi pracujúcich (zamestnanci, podnikatelia) alebo nezamestnaných.

Graf č. 2: Index podnikateľskej aktivity žien (v rámci FO – podnikateľov)

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov ŠÚ SR. Index je zostavený na základe pomeru miery podnikateľskej aktivity žien FO - podnikateľov k celkovej podnikateľskej aktivite FO - podnikateľov. Miera podnikateľskej aktivity žien je kalkulovaná ako pomer počtu žien FO- podnikateliek k počtu ekonomicky aktívnych žien.

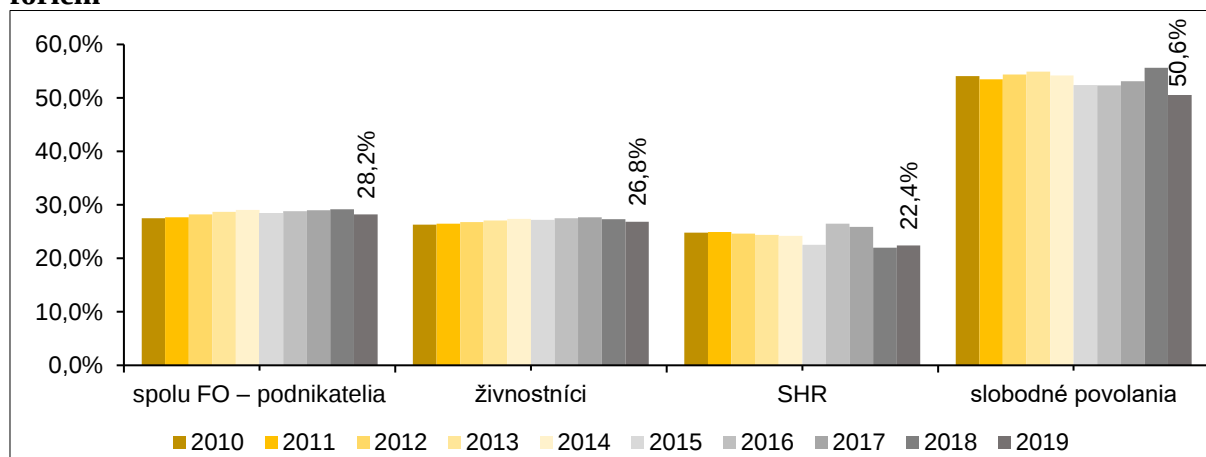
Zastúpenie žien podľa právnych foriem FO – podnikateľov

Z pohľadu jednotlivých právnych foriem fyzických osôb – podnikateľov zastúpenie žien vykazuje diferencované výsledky. Najvyšší podiel dosahujú ženy v rámci slobodných povolání. V roku 2019 bola viac ako polovica (50,6 %) všetkých osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach ženského pohlavia. Slobodné povolania si ako jediná právna forma dlhodobo udržuje prevažujúce zastúpenie žien podnikateliek. Ako negatívum však možno hodnotiť dosiahnutý medzročný vývoj, nakoľko sa podiel žien pôsobiacich v slobodných povolaniach v porovnaní s rokom 2018 znížil o 5,0 p. b.

Podstatne nižší podiel dosahujú ženy v rámci živnostníkov. V roku 2019 tvorili viac ako jednu štvrtinu (26,8 %), pričom sa ich podiel v medzročnom porovnaní mierne znížil.

Jedinou právnou formou, v rámci ktorej došlo v roku 2019 k nárastu zastúpenia žien boli samostatne hospodáriaci roľníci. Podiel žien sa zvýšil o 0,4 p. b. na takmer jednu štvrtinu (22,4 %).

Graf č. 3: Zastúpenie žien na celkovom počte podnikateľov podľa jednotlivých právnych foriem

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

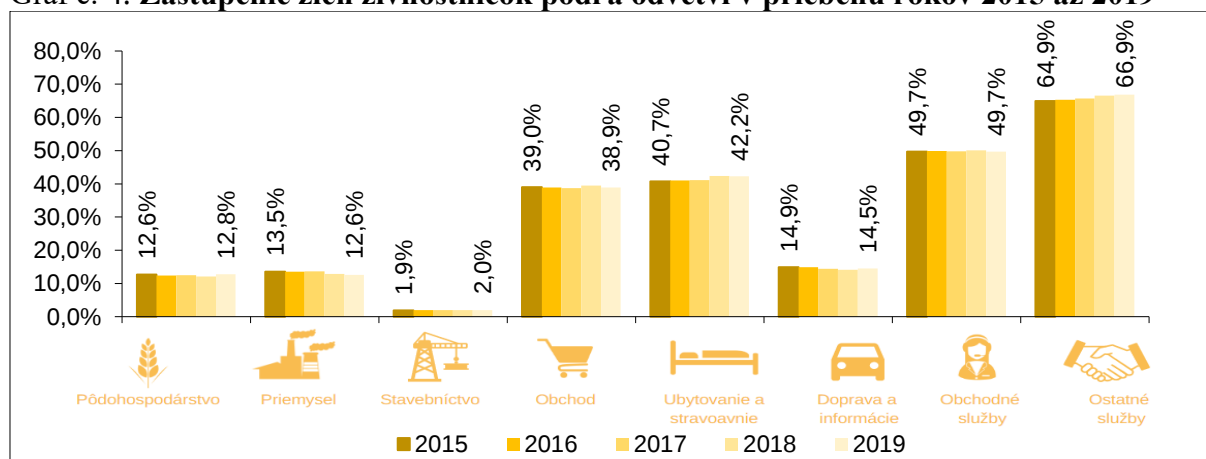
Z vyššie uvedených údajov vyplýva, že medziročný pokles zastúpenia žien v rámci fyzických osôb – podnikateľov bol v roku 2019 ovplyvnený predovšetkým poklesom zastúpenia žien v rámci osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach (pokles o 5,0 p. b.) a živnostníkov. Naopak, pozitívny vplyv na celkové zastúpenie žien mal nárast podielu žien u samostatne hospodáriacich roľníkov.

Zastúpenie žien podľa odvetví

Z odvetvového hľadiska rozbiehajú ženy svoj biznis predovšetkým v odvetviach služieb, ktoré sa vyznačujú menšou kapitálovou náročnosťou. Uvedená preferencia v podnikaní žien sa prejavuje aj na zastúpení žien živnostníčok v jednotlivých sektoroch hospodárstva. Najvyššie zastúpenie žien živnostníčok je zaznamenané v **odvetví ostatných služieb** (sekcia SK NACE P až S), pričom dané odvetvie sa ako jediné vyznačuje **dlhodobým nárastom podielu žien**. V roku 2019 tvorili ženy v danom odvetví takmer dvoj tretinový podiel (66,9 %) na celkovom počte živnostníkov.

Sektor stavebníctva sa naopak vyznačuje najnižšou podnikateľskou aktivitou žien. Podiel žien na celkovom počte živnostníkov v stavebníctve predstavoval len 2,0 %. V rámci ostatných odvetví dosiahol podiel žien hodnoty v intervale od 12,6 % v priemysle do 49,7 % v obchodných službách (sekcia SK NACE K až N).

Graf č. 4: Zastúpenie žien živnostníčok podľa odvetví v priebehu rokov 2015 až 2019

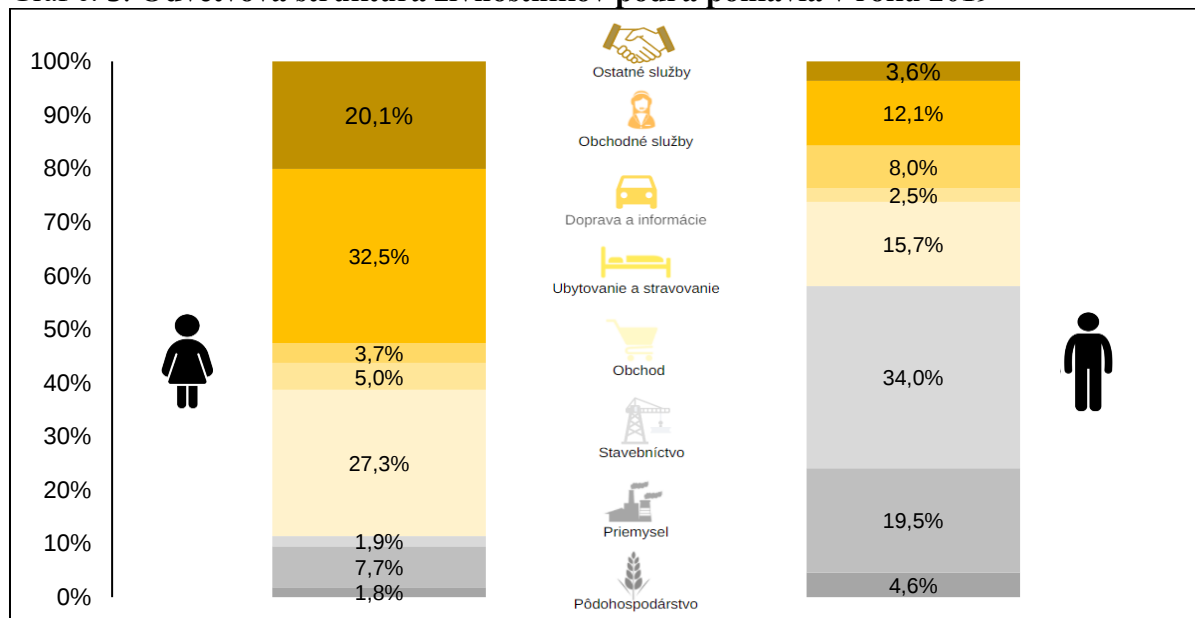
Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Z prezentovaných údajov (Graf č.4) vyplýva, že vyššie zastúpenie ako v rámci celej SR dosahujú ženy živnostníčky v odvetviach ako obchod, ubytovanie a stravovanie, obchodné služby a ostatné služby. Zastúpenie žien v roku 2019 sa v porovnaní s rokom 2015 zvýšilo vo väčšine odvetví okrem priemyslu, obchodu a dopravy. Najvýraznejší nárast zastúpenia žien bol zaznamenaný v ostatných službách a v ubytovaní a stravovaní.

V roku 2019 pôsobila takmer jedna tretina (32,5 %) z celkového počtu žien živnostníčok (86,8 tisíc žien) v odvetví obchodných služieb. Viac ako jedna štvrtina (27,3 %) žien živnostníčok vykonávala svoju činnosť v sektore obchodu. Jedna pätina (20,1 %) žien podnikala v rámci ostatných služieb. Podstatne nižší bol podiel ostatných sektorov na celkovom počte žien živnostníčok, dosahoval menej ako 8 %. V prípade odvetvovej štruktúry živnostníkov mužského pohlavia patria medzi najvýznamnejšie sektory stavebníctvo, priemysel a obchod.

Hodnotením podnikateľskej aktivity žien z pohľadu jednotlivých odvetví sa zaoberá aj štúdia OECD *Policy Brief on Women's Entrepreneurship*, podľa ktorej majú ženy podnikateľky tendenciu pôsobiť v odvetviach s nízkou kapitálovou náročnosťou vrátane osobných služieb, ktoré majú nižší potenciál na dosiahnutie vysokých a udržateľných príjmov.¹² Odlišné preferencie pre výber oblastí podnikania samostatne zárobkovo činných žien, v porovnaní s mužmi, potvrdzuje aj štúdia *The Missing Entrepreneurs 2019: Policies for Inclusive Entrepreneurship*, podľa ktorej ženy podnikajú v rozdielnych oblastiach ako muži. V porovnaní s mužmi pôsobia ženy vo väčšej miere v osobných, domácich službách a tiež v oblasti predaja.¹³

Graf č. 5: Odvetvová štruktúra živnostníkov podľa pohlavia v roku 2019

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Dôležitú úlohu v sociálnom a hospodárskom rozvoji mnohých európskych krajín zohrávajú slobodné povolania. Poskytujú pracovné miesta, prispievajú k hospodárskemu rastu a plnia dôležité funkcie sociálneho zabezpečenia. Spravidla poskytujú služby, ktoré majú veľký význam pre výkon základných funkcií štátu. V uvedených oblastiach slobodných povolání predstavujú podnikatelia kvalifikovaných poskytovateľov služieb (napr. právnici, audítori, účtovníci, inžinieri, lekári). Slobodné povolania nadobúdajú čoraz väčší význam aj na úrovni

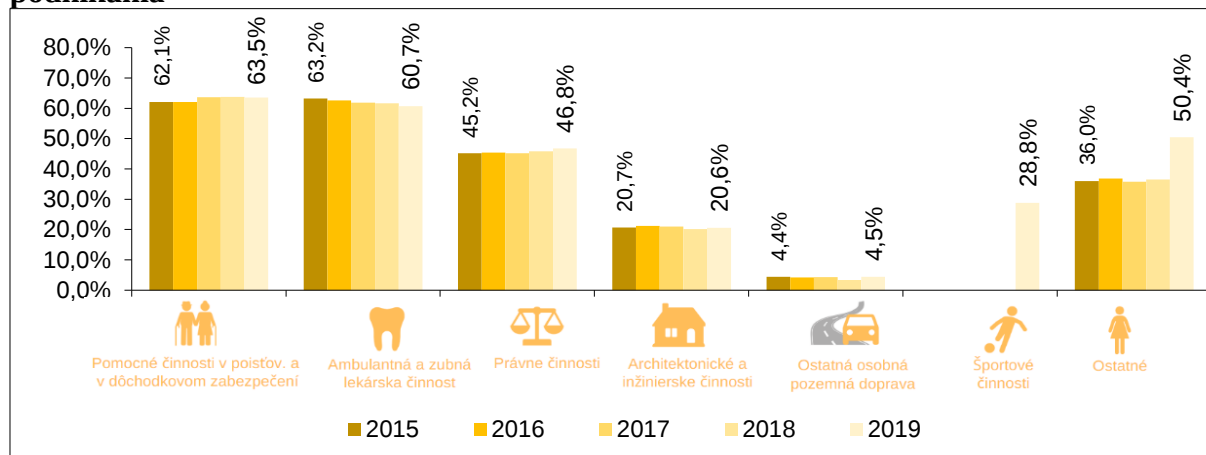
¹² OECD iLibrary. OECD and European Union 2017. Policy Brief on Women's Entrepreneurship.. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/dd2d79e7-en.pdf?expires=1546515024&id=id&accname=guest&checksum=1C4987EE40B816971566E8E5B8EF0D93>

¹³ OECD and European Union. 2019. The Missing Entrepreneurs. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1590572297&id=id&accname=guest&checksum=696AB0F04ADFF5D6315A30874F233D5D>

Európskej únie. Uvedomuje si to aj Európska komisia, ktorá v roku 2013 zriadila pracovnú skupinu pre slobodné povolania, ktorá sa týmito profesiami zaoberá z hospodárskeho a právneho hľadiska. Akčný plán pre podnikanie na rok 2020, ktorým Komisia podporuje podnikateľský potenciál Európy, zdôrazňuje, že slobodné povolania významne prispievajú k hospodárstvu EÚ. Vysoký podiel samostatne zárobkovo činných žien v odvetviach slobodných povolaní je sprevádzaný najmä ich zastúpením v odvetviach zdravotníctva a sociálnych služieb.¹⁴ Jedným z dôvodov prečo ženy uprednostňujú slobodné povolania je samostatná zárobková činnosť na čiastočný úväzok s cieľom nadobudnúť príjem, ktorý dopĺňa príjem zo zamestnania, a tiež samotný nárast záujmu o podnikanie v rámci slobodných povolaní.¹⁵

Zastúpenie žien, ktoré pôsobili v roku 2019 na Slovensku ako slobodné povolania bolo v jednotlivých odvetviach v intervale od 4,5 % v oblasti ostatnej osobnej pozemnej dopravy do 63,5 % v oblasti pomocných činností v poisťovníctve a dôchodkovom zabezpečení (zastúpené sú najmä činnosti poisťovacích agentov a maklérov). V rámci ďalších oblastí pôsobenia dosiahli ženy nadpriemerný podiel v ambulantnej a zubnej lekárskej činnosti (60,7 %).

Graf č 6: Zastúpenie žien podnikajúcich formou slobodných povolaní podľa oblasti podnikania

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Zo spracovaných údajov (Graf č. 6) vyplýva, že vyššie zastúpenie ako v rámci celej SR majú ženy podnikajúce formou slobodných povolaní v oblastiach ako pomocné činnosti v poisťovníctve a dôchodkovom zabezpečení a v ambulantnej a zubnej lekárskej činnosti. Zastúpenie žien sa v porovnaní s rokom 2015 zvýšilo najmä v pomocných činnostiach v poisťovníctve a dôchodkovom zabezpečení, právnych a ostatných činnostiach.

Zastúpenie žien z hľadiska zamestnávania ďalších pracovníkov

Ženy podnikateľky majú pozitívny vzťah k ďalšiemu zamestnávaniu pracovníkov. Dokazujú to spracované údaje z Registra organizácií ŠÚ SR, podľa ktorých zastúpenie žien dosahuje vyššie hodnoty u fyzických osôb - podnikateľov, ktorí zároveň zamestnávajú ďalších

¹⁴ European Centre for Liberal Professions. 2013. The State of Liberal Professions Concerning their Functions and Relevance to European Civil Society. Dostupné online: <https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-01-13-678-en-c.pdf>

¹⁵ OECD and European Union. 2019. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD>

pracovníkov. Viac ako jedna tretina (35,6 %) fyzických osôb - podnikateľov so zamestnancami bola v roku 2019 ženského pohlavia. Podstatne nižší podiel (27,5 %) dosahujú ženy v rámci podnikateľov bez zamestnancov.

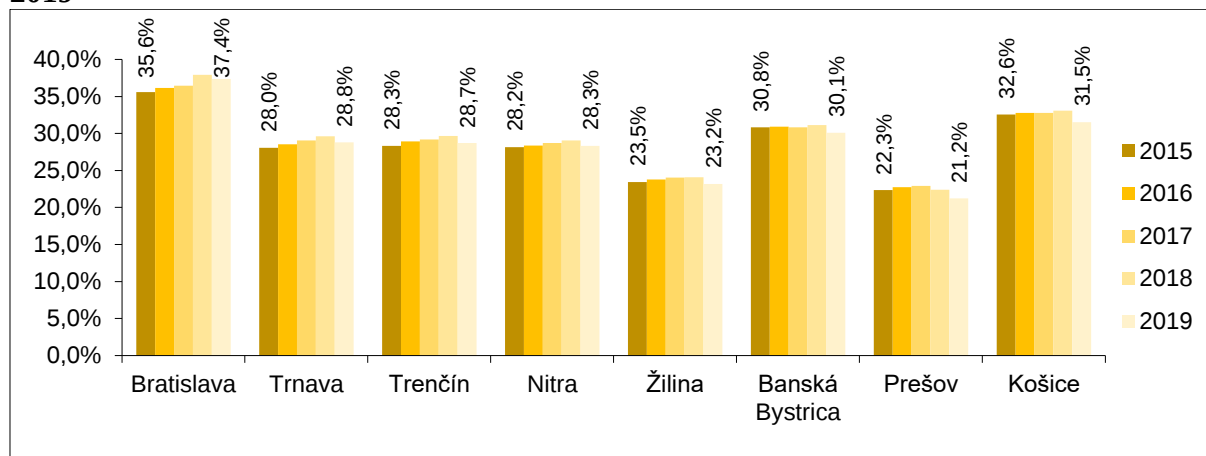
Zastúpenie žien v regiónoch SR

Bratislavský kraj si dlhodobo udržuje pozíciu regiónu s najvyšším zastúpením žien. V roku 2019 dosiahli ženy viac ako tretinové zastúpenie na celkovom počte fyzických osôb podnikateľov iba na území Bratislavského kraja (37,4 %).

Zastúpenie žien takmer jednu tretinu bolo zaznamenané v Košickom kraji (31,5 %). Vyššie zastúpenie ako v rámci celej SR (28,2 %) dosahujú ženy taktiež v Banskobystrickom kraji (30,1 %), v Trenčianskom (28,7 %) a v Trnavskom kraji (28,8 %). Najnižší podiel dosahujú ženy v rámci Prešovského (21,2 %) a Žilinského kraja (23,2 %). Vyššie zastúpenie žien v rámci Bratislavského a Košického kraja súvisí aj s odvetvovou štruktúrou v daných krajoch, ktorá sa vyznačuje nadpriemernou významnosťou odvetví služieb. V rámci daných odvetví ženy rozvíjajú primárne svoje podnikateľské aktivity.

Medziročný vývoj zastúpenia žien v jednotlivých krajoch kopíruje tendencie zaznamenané na úrovni Slovenska. V porovnaní s rokom 2018 sa podiel žien znížil vo všetkých krajoch SR.

Graf č. 7: Zastúpenie žien FO-podnikateliek podľa krajov SR v priebehu rokov 2015 až 2019

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Zastúpenie žien v rámci živnostníkov v regiónoch SR je obdobné ako u fyzických osôb – podnikateľov spolu. Najvyššie je dosahované v Bratislavskom (37,4 %) a v Košickom kraji (31,5 %). Naopak, najnižšie je zaznamenané v Prešovskom kraji (19,8 %).

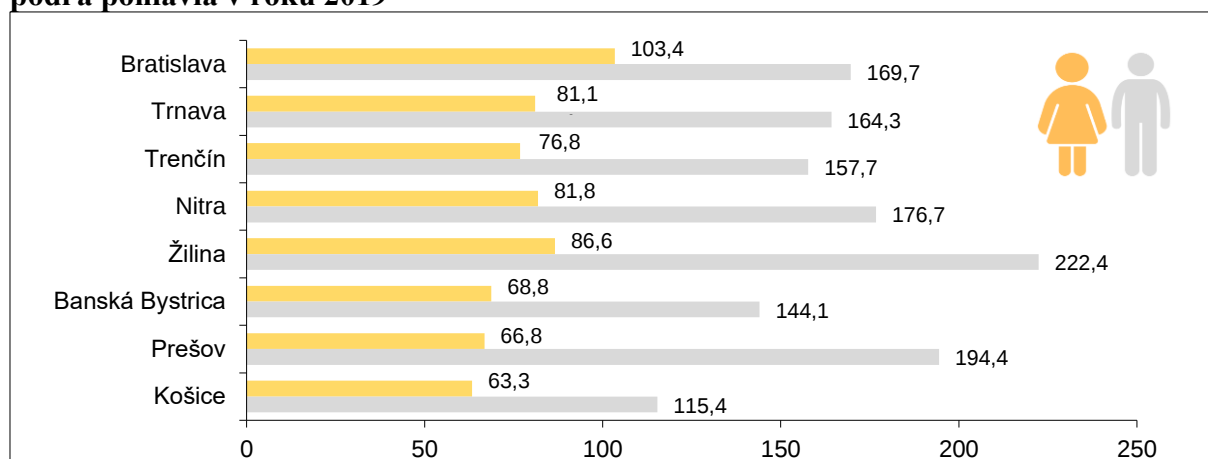
Ženy podnikajúce ako slobodné povolania dosahujú najvyššie zastúpenie v Nitrianskom (56,6 %) a v Žilinskom kraji (56,3 %). V ostatných krajoch sa ich podiel pohybuje v intervale od 42,1 % v Bratislavskom kraji do 54,6 % v Trenčianskom kraji. Bratislavský kraj sa v rámci slobodných povolání vyznačuje najnižším zastúpením žien, čo je v protiklade so situáciou u živnostníkov.

Žilinský kraj sa vyznačuje najvyšším zastúpením žien (27,8 %) v prípade samostatne hospodáriacich roľníkov, pričom Bratislavský kraj opäť dosahuje podiel žien na najnižšej úrovni (18,6 %).

Najvyšší počet fyzických osôb (podnikateľov) – mužov na 1000 ekonomicky aktívnych obyvateľov (EAO-mužov) bol v roku 2019 v Žilinskom kraji (222,4), v Prešovskom (194,4) a v Nitrianskom kraji (176,7). Počet podnikateľiek na 1000 ekonomicky aktívnych obyvateľov (EAO-žien) bol dosiahnutý v intervale od 63,3 (Košický kraj) do 103,4 (Bratislavský kraj).

Najvyššia disproporcia medzi podnikaním mužov a žien v jednotlivých krajoch SR podľa porovnania na počet EAO je zaznamenaná v **Prešovskom kraji** (2,9 násobne viac podnikajúcich mužov ako žien na počet EAO) a v **Žilinskom kraji** (2,6 násobne viac podnikajúcich mužov ako žien na počet EAO).

Graf č. 8: Počet fyzických osôb-podnikateľov na 1000 ekonomicky aktívnych obyvateľov podľa pohlavia v roku 2019

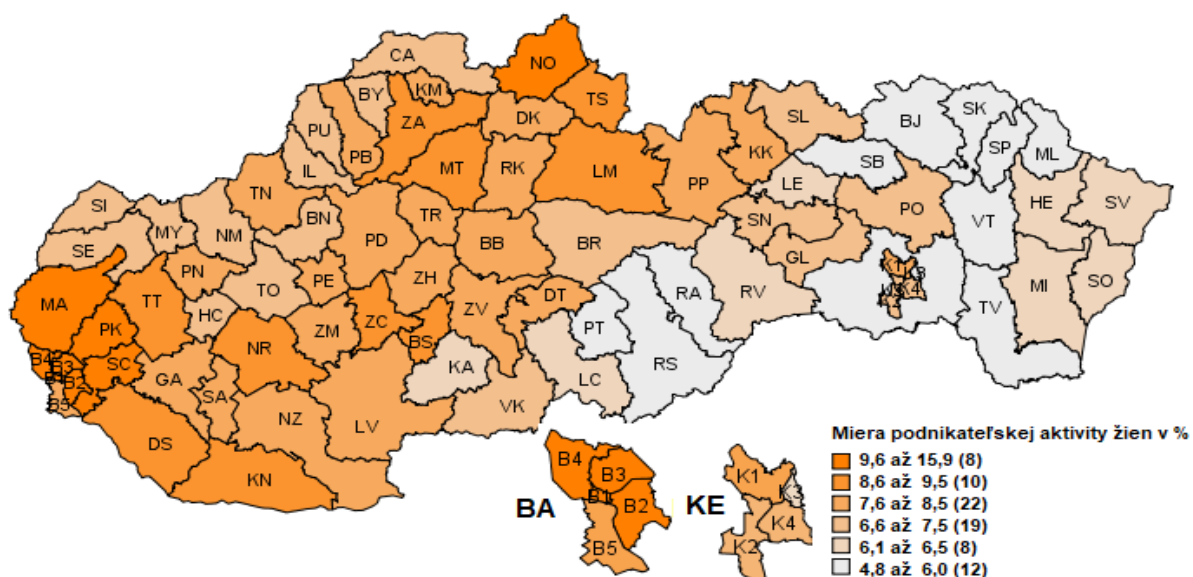
Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR a ÚPSVaR SR

Miera podnikateľskej aktivity FO – podnikateľiek v roku 2019 spracovaná na úrovni okresov je znázornená v mape č. 1. Podnikateľská aktivita žien sa v rámci FO – podnikateľov **vyznačuje vyššou úrovňou v regiónoch západného Slovenska a v severných okresoch stredného Slovenska**. Nižšia miera podnikateľskej aktivity žien pretrváva v menej rozvinutých regiónoch východného Slovenska a na juhu stredného Slovenska.

Najvyššou mierou podnikateľskej aktivity FO – podnikateľov sa vyznačujú okresy Bratislava I (15,9 %), Bratislava III (11,8 %), Senec (11,4 %), Pezinok (10,7 %), Bratislava II (10,8 %), či Malacky (10,0 %).

Naopak najnižšia miera podnikateľskej aktivity FO – podnikateľiek je dlhodobo zaznamenaná v menej rozvinutých okresoch ako Poltár (4,8 %), Rimavská Sobota (5,1 %), Sabinov (5,1 %), Trebišov (5,1 %), Košice – okolie (5,2 %) a Medzilaborce (5,2 %).

Mapa č. 1: Miera podnikateľskej aktivity žien v rámci FO-podnikateľov v okresoch SR v roku 2019

Mapový podklad © Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky, vyhotovené SBA na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR.

2.1 Porovnanie rodovej štruktúry podnikateľov v SR s ostatnými krajinami EÚ

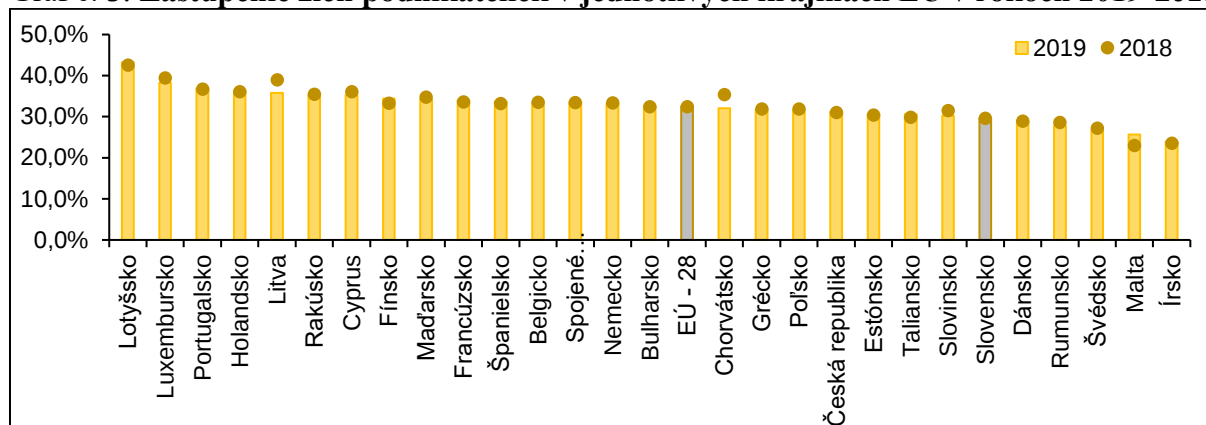
Podľa údajov a metodiky Eurostatu sa podiel žien na celkovom počte samostatne zárobkovo činných osôb (podnikateľov vo veku do 74 rokov) v EÚ - 28 medziročne výrazne nezmenil. Dosiahol úroveň 32,5 %.

Zastúpenie žien na Slovensku v roku 2019 bolo rovnaké ako v prechádzajúcom roku (29,6 %). V porovnaní so zastúpením žien v rámci EÚ - 28 (32,4 %) tak dosahuje o 2,8 p. b. nižšiu hodnotu. **Slovensko sa v porovnaní s ostatnými krajinami dlhodobo zaraduje medzi krajiny s podpriemerným zastúpením žien medzi podnikateľmi.**

Na prvých priečkach krajín s najvyšším podielom žien na celkovom počte podnikateľov sa umiestnili rovnako ako v roku 2018 krajiny Lotyšsko (43,3 %), Luxembursko (38,3 %) a Portugalsko (36,9 %), ktoré v roku 2019 nahradilo Litvu. V rámci krajín V4 bolo umiestnenie krajín, napriek odlišným hodnotám rovnaké ako v roku 2018. Výnimkou bola Česká republika, ktorá dosiahla mierne vyššie zastúpenie (31,2 %) v porovnaní s predchádzajúcim rokom a umiestnila sa tak na treťom mieste, hneď za Poľskom (31,6 %).

Za Slovenskom sa v roku 2019 rovnako ako v predchádzajúcom období avšak s mierne nižšími hodnotami umiestnili krajiny EÚ ako Dánsko (28,8 %), Rumunsko (27,8 %), Švédsko (26,7%). Naopak mierne vyššie hodnoty dosiahla Malta (25,6%), ktorá sa umiestnila na predposlednom mieste t.j. pred Írskom (24,0 %).

Graf č. 9: Zastúpenie žien podnikateľiek v jednotlivých krajinách EÚ v rokoch 2019-2018

Zdroj: Eurostat, spracované SBA

V niektorých krajinách vplýva na podnikateľskú aktivitu žien aj systém sociálneho zabezpečenia. V prípade Španielska sú marginalizované skupiny vrátane matiek nútené hľadať alternatívu k zamestnaniu vo väčšej miere ako v iných krajinách, pretože systém sociálneho zabezpečenia je oveľa menej veľkorysý ako napr. v Dánsku, kde je pravdepodobnejšie, že sa dobre integrujú v rámci trhu práce čo tiež znamená, že nebudú nútené začať s podnikateľskou činnosťou.¹⁶

V prípade vzdelanostnej štruktúry rastie podiel samostatne zárobkovo činných žien s vysokoškolským vzdelaním oveľa rýchlejšie ako u mužov. Medzi rokmi 2002 až 2018 rástol takmer dvojnásobne, pričom u mužov sa prejavil iba miernym zvýšením. Podľa štúdie *The Missing Entrepreneurs 2019: Policies for Inclusive Entrepreneurship* mali v roku 2018 samostatne zárobkovo činné ženy najčastejšie vysokoškolské vzdelanie v Belgicku, vo Francúzsku na Cypre, vo Veľkej Británii a Estónsku.¹⁷

V roku 2019 bol podľa údajov Eurostatu podiel žien vo všetkých vzdelanostných úrovniach na Slovensku nižší ako v EÚ. S vyšším vzdelaním sa zastúpenie žien zvyšuje ako v EÚ tak aj na Slovensku.

Ženy sú jednou z najrýchlejšie rastúcich kategórií populácie v rámci podnikania, avšak stále ešte v mnohých krajinách zaostávajú svojim podielom na podnikateľských aktivitách za mužmi. A to platí i napriek tomu, že za posledné desaťročie urobili významný pokrok vo vzdelaní i v rámci svojho životného štýlu.¹⁸

Slovensko sa v porovnaní s ostatnými krajinami dlhodobo zaraďuje medzi krajiny s podpriemerným zastúpením žien medzi podnikateľmi.

2.2 Vybrané postoje žien k podnikaniu (na základe výsledkov prieskumu GEM)

Globálny monitor podnikania (Global Entrepreneurship Monitor - GEM) je svetová akademická štúdia o podnikaní. Snahou výskumu GEM je skúmať úlohu podnikania

¹⁶ Institute for Public Policy Research. 2015. Self-employment in Europe. Dostupné online: https://www.ippr.org/files/publications/pdf/self-employment-Europe_Jan2015.pdf

¹⁷ OECD and European Union. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD>

¹⁸ PILKOVÁ, A. a kolektív. 2016. Komerčné, sociálne a inkluzívne podnikanie na Slovensku Dostupné online: https://www.fm.uniba.sk/fileadmin/fm/Veda/projekty/GEM_2015_kniha.pdf

v národnom ekonomickom raste prostredníctvom odhaľovania črt a charakteristík podnikateľskej aktivity.

Rastúci trend zastúpenia žien, ktoré vnímajú vo svojom okolí dobré príležitosti na podnikanie sa prejavil aj v roku 2019. Uvedené zastúpenie žien v medziročnom porovnaní dosiahlo v roku 2019 mierne vyššiu úroveň t.j. 32,4 % a zároveň predstavuje najvyššie zastúpenie za obdobie 2011-2019.

Okrem pozitívneho vnímania dobrých príležitosti na podnikanie, 44 % opýtaných žien si myslí, že má vedomosti a zručnosti potrebné na začatie podnikania. Napriek mierne nižšiemu zastúpeniu v roku 2019 v porovnaní s rokom 2018 (45,5 %) ide o jedno z ďalších postojov žien k podnikaniu, ktoré dosahuje najvyššie percentuálne zastúpenie za obdobie 2011-2017. V porovnaní s celkovou populáciou, kde viac ako 50 % opýtaných disponuje vedomosťami a zručnosťami potrebnými na začatie podnikania, ženy dosahujú nižšie hodnoty.

Na druhej strane od roku 2015 opätovne klesá zastúpenie žien, ktoré vnímajú podnikanie ako vhodnú voľbu kariéry. V roku 2019 dosiahlo zastúpenie úroveň takmer 42 % čo predstavuje najnižšie zastúpenie za obdobie 2011 – 2019. **Strach zo zlyhania pri vstupe do podnikania** pociťovala v roku 2019 **viac ako polovica** opýtaných žien (54,1 %). Ide tak o najvyššiu úroveň za obdobie 2011-2019 a tiež výrazne vyššiu úroveň v porovnaní s celkovým obyvateľstvom

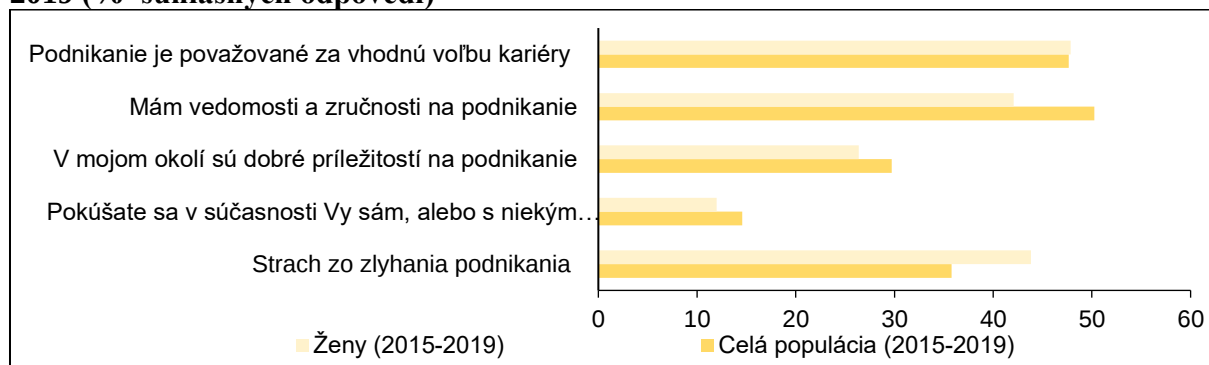
Tab. č. 1: Vybrané postoje žien k podnikaniu-na základe výsledkov prieskumu GEM (% súhlasných odpovedí)

Postoje, motívy k podnikaniu	2017	2018	2019	Priemer (2015-2019)
V mojom okolí sú dobré príležitosti na podnikanie	22,9	32,0	32,4	26,4
Mám vedomosti a zručnosti na podnikanie	41,4	45,4	44,0	42,1
Podnikanie je považované za vhodnú voľbu kariéry	48,0	47,9	41,9	47,9
Pokúšate sa v súčasnosti Vy sám, alebo s niekým iným, začať nové podnikanie	11,7	11,6	16,1	12,0
Strach zo zlyhania podnikania	35,9	40,8	54,1	43,8

Zdroj: SBA, spracované na základe výsledkov GEM prieskumu

Za posledných päť rokov boli výraznejšie odchýlky zastúpenia žien v porovnaní s celkovou populáciou pri vnímaní vedomostí a zručností na podnikanie, pričom zastúpenie žien bolo výrazne nižšie a to na úrovni 42 % v porovnaní s celkovou populáciou (50,24 %). **Strach zo zlyhania podnikania** malo viac ako 40 % žien, čo je vyššie zastúpenie v porovnaní s celkovou populáciou (35,8 %).

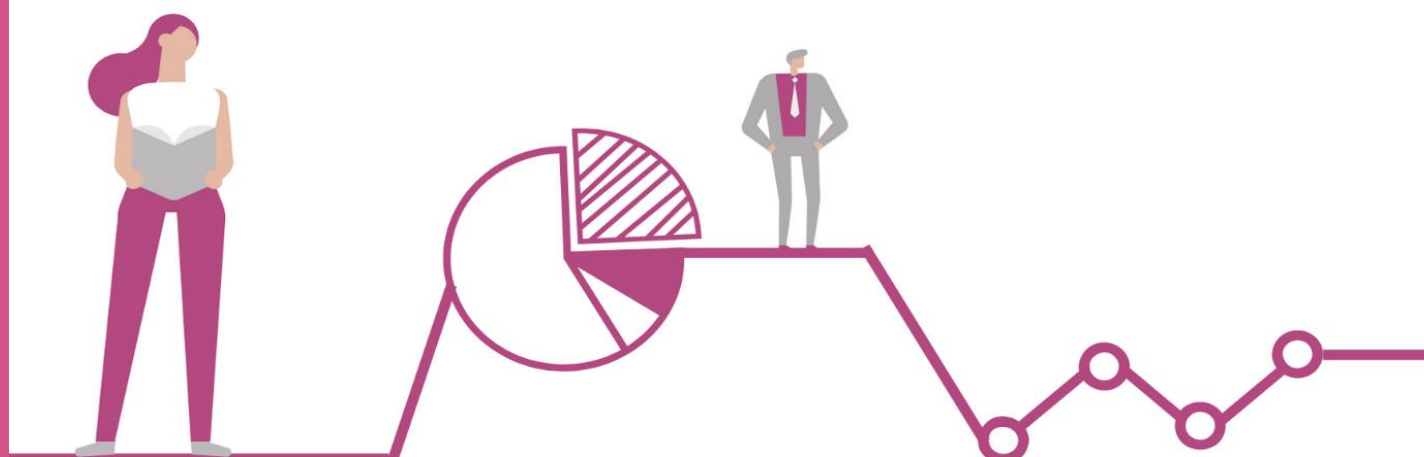
Graf č. 10: Priemerné hodnoty vybraných postojov žien k podnikaniu za roky 2015-2019 (% súhlasných odpovedí)

Zdroj: SBA, spracované na základe výsledkov GEM prieskumu

Z vyššie uvedených zistení vyplýva, že stále viac žien vníma vo svojom okolí dobré príležitosti na podnikanie, pričom v roku 2019 išlo o najvyššie zastúpenie za obdobie 2011-2019. Za posledných 5 rokov považuje takmer 50 % opýtaných žien podnikanie ako vhodnú voľbu kariéry, čo predstavuje porovnateľné zastúpenie ako u celkovej populácii opýtaných. Najvýraznejšia odchýlka opýtaných žien v porovnaní s celkovou populáciou bola za posledných 5 rokov pri vnímaní strachu zo zlyhania podnikania, pričom zastúpenie žien bolo výraznejšie vyššie a dosahovalo úroveň takmer 44 %.

3 Veková štruktúra fyzických osôb - podnikateľov

Hodnotenie vekovej štruktúry fyzických osôb – podnikateľov je v nasledujúcej kapitole spracované na základe rozdelenia podnikateľov podľa veku do viacročných skupín.

V roku 2019 pôsobilo najviac fyzických osôb – podnikateľov z pohľadu veku v kategórii 40 až 49-ročných. V uvedenej vekovej kategórii podnikala viac ako jedna štvrtina (27,4 %) z celkového počtu fyzických osôb – podnikateľov. Druhou najpočetnejšou skupinou z pohľadu veku boli podnikatelia vo vekovej kategórii 30 až 39-ročných, ktorí tvorili takmer jednu štvrtinu (24,3 %) z celkového počtu fyzických osôb – podnikateľov. Trojicu najviac zastúpených vekových kategórií dopĺňajú podnikatelia vo vekovej kategórii 50 až 59-ročných, ktorých podiel predstavoval viac ako jednu pätinu (20,9 %).

V kategórii mladých podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov bolo aktívnych 16,9 % podnikateľov a vo vekovej kategórii 60 a viac ročných 10,5 % podnikateľov. Veková štruktúra fyzických osôb - podnikateľov v roku 2019 podľa právnych foriem je prezentovaná v nižšie uvedenej tabuľke.

Tab. č. 2: Veková štruktúra fyzických osôb-podnikateľov podľa právnej formy v roku 2019

Vek/právna forma	živnostníci	samostatne hospodáriaci roľníci	slobodné povolania	spolu - FO podnikatelia
vek menej ako 30	17,1%	11,0%	15,8%	16,9%
vek 30-39	24,3%	21,7%	24,2%	24,3%
vek 40-49	27,7%	23,5%	23,1%	27,4%
vek 50-59	21,1%	21,6%	16,8%	20,9%
vek 60-69	8,6%	15,9%	16,2%	9,2%
vek 70-79	1,0%	5,5%	3,5%	1,2%
vek 80 a viac	0,1%	0,9%	0,3%	0,1%
spolu	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Zdroj: SBA, na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

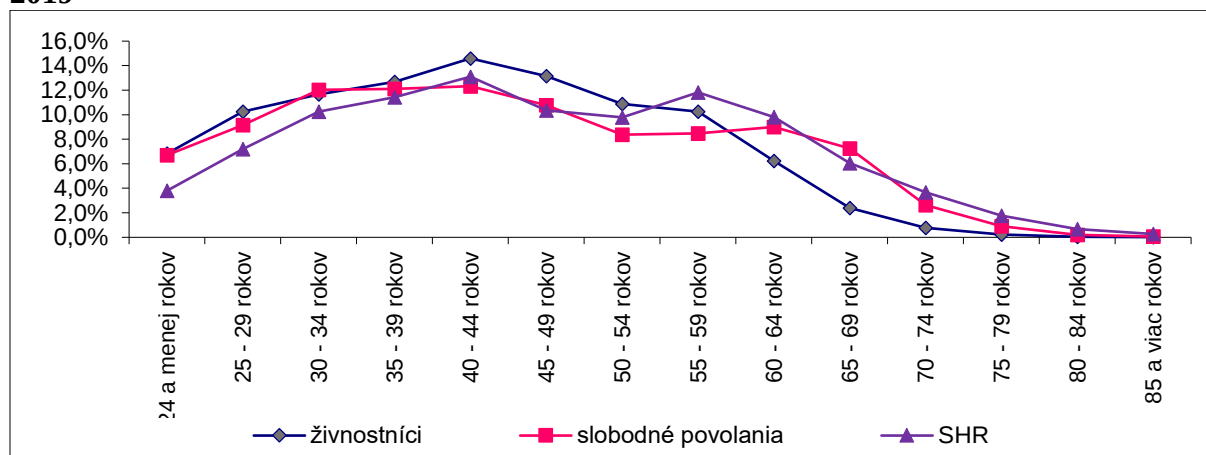
Veková štruktúra jednotlivých právnych foriem fyzických osôb-podnikateľov sa vyznačuje vzájomnými odlišnosťami. U osôb podnikajúcich formou slobodných povolání predstavujú z pohľadu veku najpočetnejšiu skupinu podnikatelia vo vekovej kategórii 30 až 39-ročných, ktorých podiel dosiahol takmer jednu štvrtinu (24,2 %). V prípade živnostníkov a samostatne hospodáriacich roľníkov najviac podnikateľov pôsobilo vo vekovej kategórii 40 až 49-ročných, s podielom 27,7 %, resp. 23,5 %.

V roku 2019 bolo zastúpenie mladých podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov najvyššie v rámci živnostníkov, kde ich podiel tvoril 17,1 % z celkového počtu podnikateľov. Mierne nižšie zastúpenie mladých podnikateľov je dosahované u osôb podnikajúcich formou slobodných povolání (15,8 %) a najnižšie zastúpenie mladých je zreteľné v rámci samostatne hospodáriacich roľníkov (11,0 %). V medziročnom porovnaní sa podiel mladých podnikateľov znížil u slobodných povolání a samostatne hospodáriacich roľníkov. Naopak, zastúpenie mladých sa zvýšilo u živnostníkov.

Najvýznamnejšie zastúpenie vyšších vekových kategórií podnikateľov z pohľadu jednotlivých právnych foriem je preukázateľné u samostatne hospodáriacich roľníkov, kde podiel 50 a viac ročných tvoril 44,9 %. Viac ako jednu tretinu (36,9 %) tvoril podiel tejto

skupiny podnikateľov u osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach a 30,8 % predstavoval ich podiel v rámci živnostníkov.

Graf č. 11: Veková štruktúra fyzických osôb-podnikateľov podľa právnych foriem v roku 2019

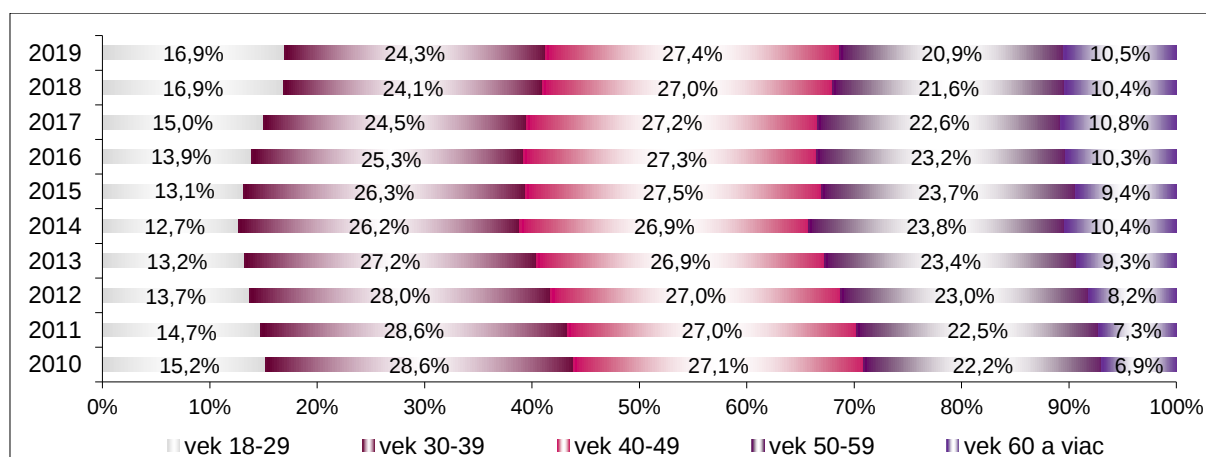

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Vývoj vekovej štruktúry fyzických osôb - podnikateľov bol v posledných rokoch charakterizovaný nárastom zastúpenia podnikateľov v mladších vekových kategóriách menej ako 30 ročných. V roku 2019 došlo k prerušeniu trendu nárastu zastúpenia mladých podnikateľov. Dosiahnutý podiel mladých sa v roku 2019 nezmenil (16,9 %). Zastúpenie mladých podnikateľov bolo však najvyššie za obdobie poslednej dekády.

V roku 2019 bol každý desiaty (10,5 %) podnikateľ vo veku 60 a viac rokov. Zastúpenie uvedených podnikateľov sa v medziročnom porovnaní výrazne nezmenilo. Zaznamenalo len mierny nárast z úrovne 10,4 % dosiahnutej v roku 2018. V rámci celého posudzovaného obdobia dosiahlo zastúpenie starších podnikateľov nadpriemerne vysokú hodnotu.

Graf č. 12: Vývoj vekovej štruktúry fyzických osôb-podnikateľov

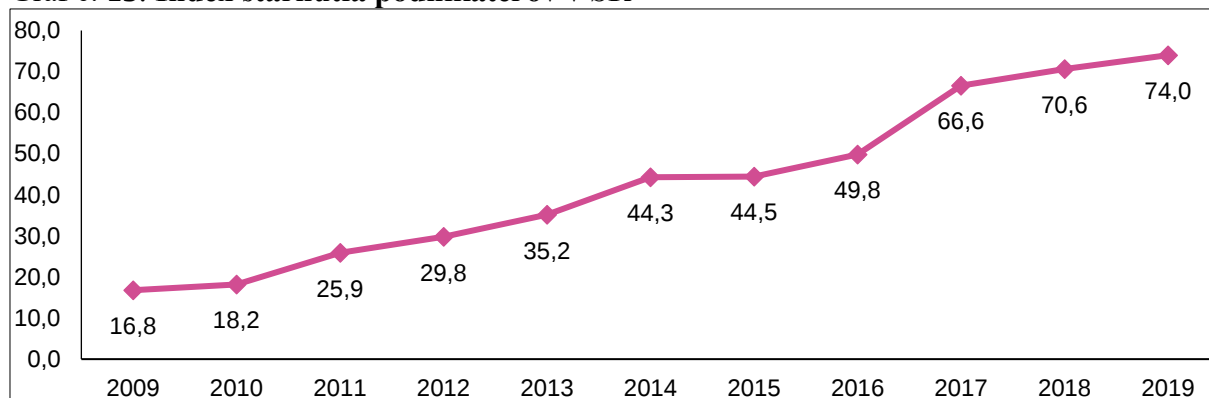
Zdroj: SBA, na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

V roku 2019 pôsobilo najviac fyzických osôb – podnikateľov z pohľadu veku v kategórii 40 až 49-ročných, pričom uvedená veková kategória bola najviac zastúpená z pohľadu živnostníkov, v rámci ktorých tvorila viac ako jednu štvrtinu.

Z dlhodobého hľadiska dochádza na Slovensku k nárastu zastúpenia podnikateľov vo vyšších vekových skupinách. Uvedený trend dokumentuje aj Index starnutia podnikateľov v SR, prezentovaný v grafe č. 13, spracovaný na základe údajov Eurostatu.

Index starnutia podnikateľov udáva počet osôb podnikateľov vo veku 60 a viac rokov pripadajúcich na 100 osôb podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov. Index sa od roku 2009 (hodnota 16,8) neustále zvyšoval až na úroveň 74,0 v roku 2019. Na 100 podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov pripadalo viac ako dve tretiny (74,0) podnikateľov vo veku 60 a viac rokov. Obdobný dlhodobý trend nárastu zastúpenie osôb vo vyšších vekových skupinách je na Slovensku zreteľný aj v rámci celkového aktívneho obyvateľstva.

Graf č. 13: Index starnutia podnikateľov v SR

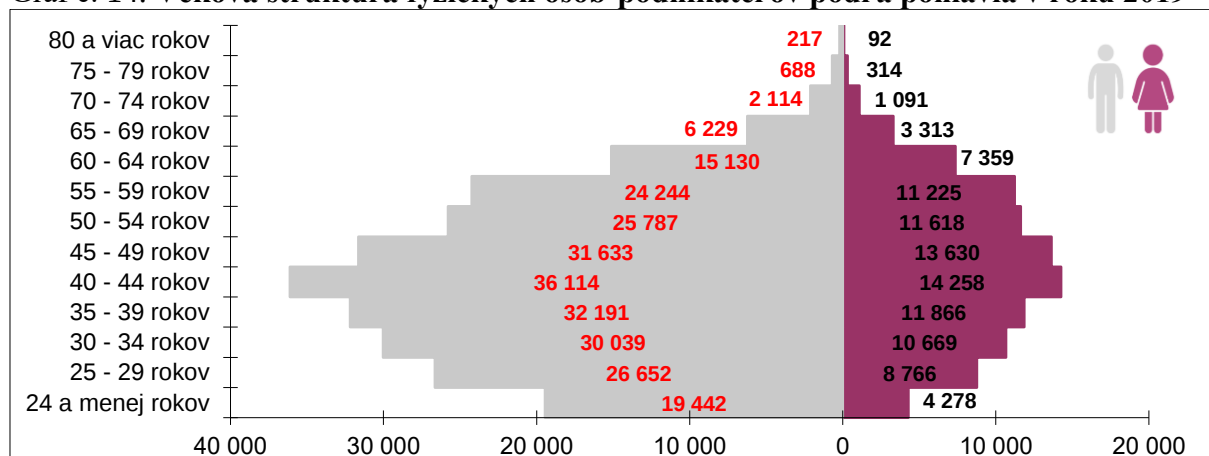

Zdroj: SBA, na základe údajov Eurostatu

Špecifické funkcie, ktoré si ženy plnia v mladom veku sa odrážajú aj na vekovej štruktúre podnikateliiek. **Ženy podnikateľky podnikajú v porovnaní s mužmi častejšie vo vyšších vekových kategóriách.** Vo vekovej kategórii 50 rokov a viac rokov pôsobí 35,6 % žien podnikateliiek, ale len 29,7 % mužov. **Naopak, veková štruktúra mužov sa vyznačuje vyšším zastúpením mladých podnikateľov.** Vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov je aktívnych 18,4 % podnikateľov mužského pohlavia, ale len 13,2 % žien.

Veková štruktúra fyzických osôb – podnikateľov podľa pohlavia je znázornená v grafe č. 14. Najvýraznejšie zastúpenie má v prípade oboch pohlaví veková kategória 40 až 44-ročných. V prípade mužov je veková štruktúra viac diverzifikovaná, naopak u žien je zastúpenie jednotlivých vekových skupín homogénnejšie.

Graf č. 14: Veková štruktúra fyzických osôb-podnikateľov podľa pohlavia v roku 2019

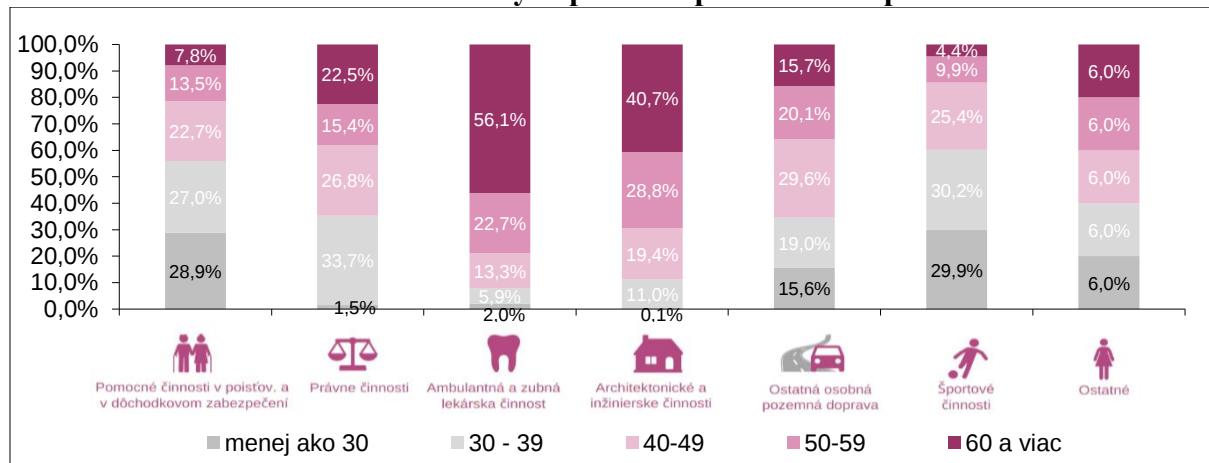

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Slobodné povolania predstavujú kvalifikované a stabilné povolania, pričom ich rastový potenciál a podiel na zamestnanosti oceňuje aj Európska komisia. Jej snahou je podporiť slobodné povolania ako samostatnú formu podnikania prostredníctvom ich účasti v programoch na podporu rozvoja konkurencieschopnosti MSP. Číselné údaje o vekovej štruktúre slobodných povolanií ukazujú, že v budúcnosti musia slobodné povolania čoraz viac získavať mladých profesionálov, aby sa zabezpečila existujúca ponuka služieb, a to aj v regionálnych oblastiach. Je potrebné poznamenať, že v dôsledku všeobecných demografických trendov sa súhrn pracovných síl v skupine slobodných povolanií, v rámci ktorých je možné získať mladých odborníkov, znižuje. Preto je pri slobodných povolaniach dôležité, aby bol podiel mladých ľudí s primeranou úrovňou kvalifikácie vysoký.¹⁹

Veková štruktúra osôb podnikajúcich ako slobodné povolania je značne diferencovaná v závislosti od oblasti podnikania (graf č. 15). Osoby podnikajúce v oblasti architektonických, inžinierskych činností a ambulantnej a zubnej lekárskej činnosti sa vyznačujú minimálnym zastúpením kategórie menej ako 30-ročných (0,1 %, resp. 2,0 %) a výraznejším zastúpením 60 a viac ročných (40,7 %, resp. 56,1 %). Takmer štyri pätiny osôb (78,8 %) v oblasti ambulantnej a zubnej lekárskej činnosti je vo veku 50 a viac rokov.

Graf č. 15: Veková štruktúra slobodných povolanií podľa oblastí podnikania v roku 2019

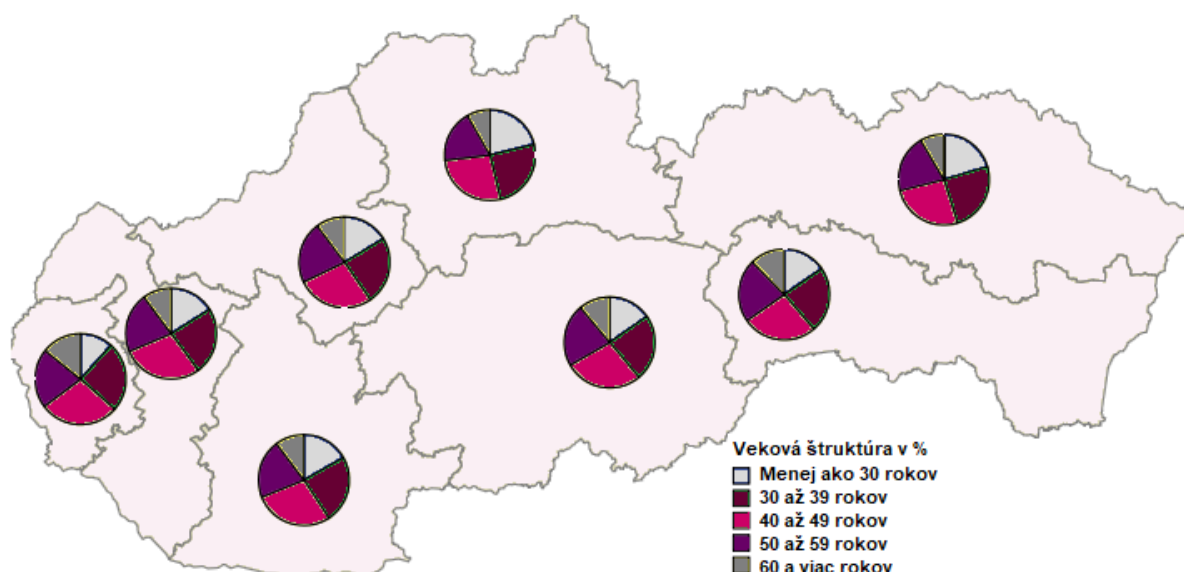
Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Veková štruktúra FO – podnikateľov v krajoch SR (mapa č. 2) do značnej miery súvisí s vekovou štruktúrou ekonomicky aktívnych osôb. Najvyšším zastúpením mladých FO - podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov sa vyznačuje **Žilinský kraj** (21,2 %) a **Prešovský kraj** (20,4 %). V uvedených krajoch je každý piaty podnikateľ vo veku menej ako 30 rokov. V porovnaní s rokom 2018 sa zastúpenie podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov zvýšilo vo väčšine krajoch, okrem Bratislavského, Košického a Banskobystrického kraja.

Najvyšší podiel podnikateľov vo veku 60 a viac rokov bol dosiahnutý v Bratislavskom kraji (14,2 %) a v **Košickom kraji** (12,4 %). V medzoročnom porovnaní sa zastúpenie podnikateľov vo veku 60 a viac rokov zvýšilo v rámci všetkých krajoch SR, okrem Bratislavského kraja. Najvýznamnejší nárast bol zaznamenaný v Banskobystrickom kraji.

¹⁹ European Centre for Liberal Professions. 2013. The State of Liberal Professions Concerning their Functions and Relevance to European Civil Society. Dostupné online: <https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-01-13-678-en-c.pdf>

Mapa č. 2: Veková štruktúra FO-podnikateľov v krajocho SR v roku 2019

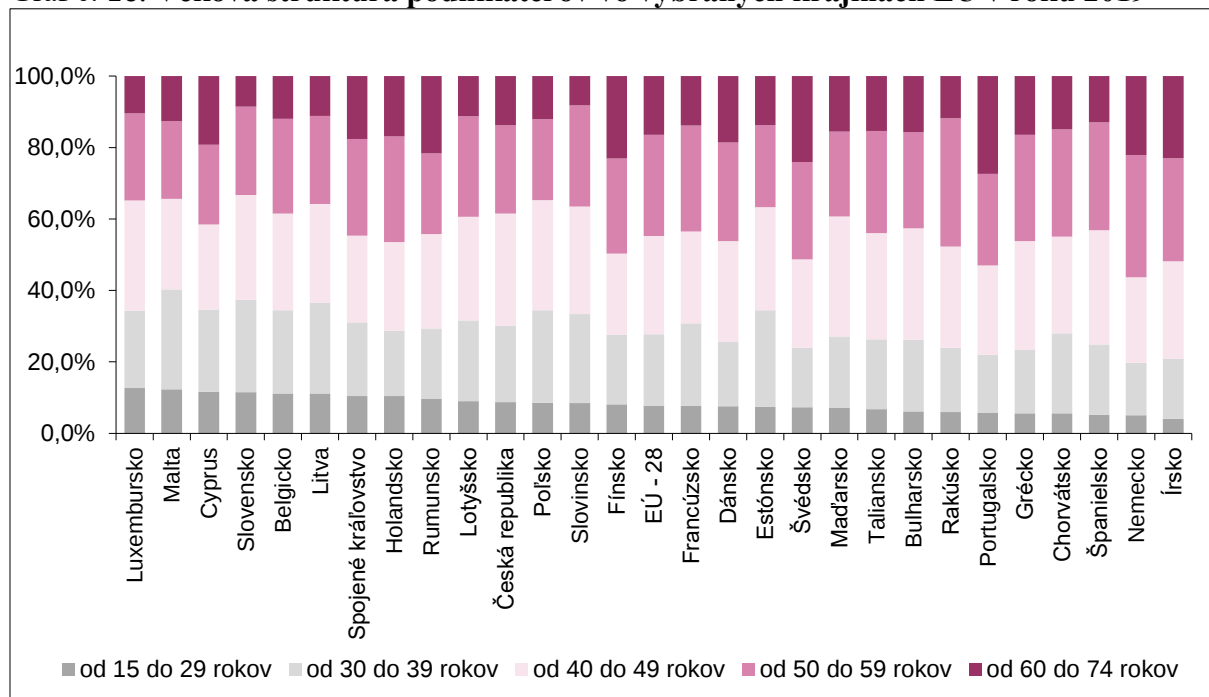
Mapový podklad © Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky, vyhotovené SBA na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR.

Z hľadiska pohlavia mala najvyššie zastúpenie ako u mužov tak u žien veková kategória od 40 do 44 rokov. Jedno z najvýraznejších zastúpení starších podnikateľov v slobodných povolaniach, podľa oblasti podnikania, bolo dosiahnuté v rámci ambulantnej a zubnej lekárskej činnosti. V rámci nich pôsobilo takmer 80 % podnikateľov vo veku 50 a viac rokov. Mladšia veková kategória podnikateľov do 30 rokov pôsobila najmä v Žilinskom a Prešovskom kraji. Naopak, 60 a viac roční podnikatelia mali najvyššie zastúpenie v Bratislavskom a Košickom kraji.

3.1 Porovnanie vekovej štruktúry podnikateľov v SR s ostatnými krajinami EÚ

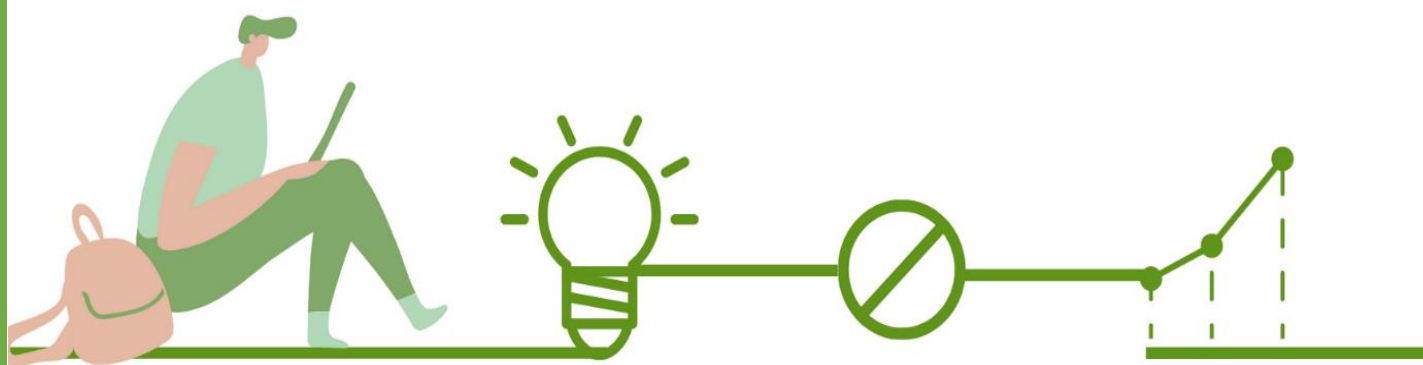
V rámci porovnania vekovej štruktúry slovenských podnikateľov s krajinami EÚ sa **Slovensko vyznačuje vyšším zastúpením podnikateľov v mladších vekových skupinách.** V roku 2019 bolo na Slovensku podľa údajov Eurostatu z celkového počtu obyvateľov vykonávajúcich podnikateľskú aktivitu 11,6 % (o 3,9. b. viac ako v EÚ) vo vekovej kategórii od 15 do 29 rokov, ďalších 25,9 % (o 5,8 p. b. viac ako v EÚ) vo vekovej kategórii od 30 do 39 rokov a 29,3 % (o 1,8 p. b. viac ako v EÚ) vo vekovej kategórii od 40 do 49 rokov. **Vo vekovej kategórii 50 a viac rokov dosahuje Slovensko najnižšie zastúpenie podnikateľov spomedzi porovnávaných krajín,** čo svedčí o nízkej podnikateľskej aktivite vyšších vekových skupín obyvateľstva Slovenska. Vo vekovej kategórii od 50 do 59 rokov bolo na Slovensku 24,7 % podnikateľov (o 3,5 p. b. menej ako v EÚ) a 8,5 % podnikateľov vo vekovej kategórii od 60 do 74 rokov (o 8 p. b. menej ako v EÚ)

Graf č. 16: Veková štruktúra podnikateľov vo vybraných krajinách EÚ v roku 2019

Zdroj: SBA, na základe údajov Eurostatu

4 Štruktúra mladých podnikateľov – fyzických osôb vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov

Postavenie, potenciál a bariéry mladých ľudí v podnikaní

Napriek tomu, že nezamestnanosť mladých v Európe za posledné roky poklesla, problémom naďalej ostáva dlhodobá nezamestnanosť. Na jednej strane predstavuje pre mladých ľudí riziko poklesu príjmu a tiež sociálneho vylúčenia, na druhej strane významnú zásobu zdrojov, ktoré by v prípade využitia zvýšili produkciu a hospodársky rast krajiny. Jedným z riešení poklesu dlhodobej nezamestnanosti mladých je podnikateľská činnosť.²⁰ Podnikanie mladých a študentov sa vyznačuje generačnými špecifikami. Medzi jej charakteristické vlastnosti, ktoré sú pozitívne z hľadiska podnikania, patrí jej prispôsobivosť, schopnosť pracovať s informáciami, nadmerné sebavedomie a asertivita, ako aj očakávanie rýchleho kariérneho rastu či kreativita. V súčasnosti majú mladí ľudia otvorené široké spektrum kariérnych možností vrátane odchodu do zahraničia, ktorý je stále ich častejšou voľbou.²¹ V posledných rokoch na Slovensku rástlo zastúpenie mladých podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov, hoci sa podiel mladých na celkovom počte ekonomicky aktívnych osôb každoročne znižuje.

Mladí ľudia sú pri začatí podnikania v porovnaní so ženami viac ovplyvnení rodinou, učiteľmi a spoločnosťou ako celkom, ktorí nemusia disponovať potrebnými informáciami o požiadavkách a možnostiach podnikania. Práve táto nedostatočná informovanosť môže viesť k negatívnym sociálnym postojom. Odlišné chápanie sa prejavuje aj v prípade **nedostatočných podnikateľských zručností**. Vo všeobecnosti platí, že systémy vzdelávania a odbornej prípravy nie sú dostatočné na to, aby podporovali podnikateľské postoje a zručnosti, ale skôr pripravujú študentov na platené zamestnanie. Mladí podnikatelia podobne ako ženy podnikateľky majú obmedzené obchodné siete a spoločenský kapitál, ktoré môžu ovplyvniť zriadenie a prevádzku podnikov, alebo budovanie vzťahov s kľúčovými stranami.²² Vzhľadom na to, že väčšina začínajúcich mladých podnikateľov má vysokoškolské vzdelanie predstavuje univerzitné prostredie miesto, kde sa sústreďuje veľká časť ambiciózných a vzdelaných ľudí, prostredníctvom čoho dochádza ku vzájomnej interakcii, rozmanitosti skúsenosti či zručností a tiež transferu poznatkov z akademického prostredia, vedy a výskumu do podnikateľskej praxe.²³ Na druhej strane existujú prekážky, ktoré bránia v podpore a podnecovaní študentov začať podnikat'. Ide najmä o **absenciu podnikateľského vzdelávania** prostredníctvom vyučovacích predmetov, ktoré by mali byť súčasťou študijných plánov v rámci študijných programov.

Okrem toho je veľmi dôležitá pri podpore mladých podnikateľov spolupráca univerzít s miestnym podnikateľským ekosystémom (podnikatelia, organizácie, tretí sektor, združenia podnikateľov) a tvorba sietí s medzinárodnými partnermi.²⁴ Ďalšou z prekážok je aj **prístup k financiám**. Mladí ľudia sú v znevýhodnenej pozícii, pretože nielenže majú nízke osobné úspory, ale aj ťažšie podmienky ako dospelí pri získavaní externých zdrojov financovania. Ak jednotlivci nemôžu rozvíjať potrebný ľudský kapitál na podnikanie, je ťažké zistiť, ako môžu úspešne podnikat'. Dôležitou súčasťou je určitá forma skríningu (napr. výber

²⁰ ÚPSVaR. 2018. Vyhodnotenie uplatňovania aktívnych opatrení na trhu práce za rok 2017

²¹ Holienka, M., Gál, P., Pilková, A. 2018. Podnikanie študentov na Slovensku. Dostupné online: http://www.guesssurvey.org/resources/nat_2016/GUESSS_Report_2016_Slovakia_slov.pdf

²² OECD and European Union. Policy Brief on Youth Entrepreneurship, 2017. Dostupné online: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2438074a-2e42-4f6a-abbb-aaaabb13316e/language-en>

²³ European Commission. EU Startup monitor. 2018. Dostupné online: <http://startupmonitor.eu/EU-Startup-Monitor-2018-Report-WEB.pdf>

²⁴ Holienka, M., Gál, P., Pilková, A. 2018. Podnikanie študentov na Slovensku. Dostupné online: http://www.guesssurvey.org/resources/nat_2016/GUESSS_Report_2016_Slovakia_slov.pdf

jednotlivcov na základe ich schopnosti dokončiť podnikateľský plán). Týka sa to aj poskytovania mikrofinancovania na pokrytie nákladov na začatie a rozvoj podnikania. Na finančnú podporu mladých ľudí v podnikaní sa používajú rôzne mechanizmy. Zvyčajne ide o zvýhodnené pôžičky (napr. pôžičky za nízke úrokové sadzby), granty (jednorazové platby na financovanie zriaďovacích a kapitálových nákladov podniku). Najčastejšie sú spomedzi uvedených mechanizmov uprednostňované granty. Napriek tomu, že pri zvýhodnených pôžičkách dochádza ku zdieľaniu rizika (napr. medzi poskytovateľom programu a podnikateľom) na druhej strane môžu viesť k zadlženiu, keďže je pravdepodobné, že významný podiel podnikov založených mladými ľuďmi zlyhá.²⁵

Podľa dostupných štatistík je pravdepodobné, že mladí podnikatelia budú pracovať ako profesionáli v odvetviach slobodného povolania (napr. odborníci v oblasti obchodu a správy, odborníci v oblasti IKT), pracovníci v oblasti služieb (napr. služby osobnej starostlivosti, obchodný predaj), remeselníci a tiež vykonávať bežné povolania (napr. upratovači, robotníci, pomocníci pri príprave potravín). Naopak, pravdepodobne budú menej pracovať v zamestnaniach, ktoré si vyžadujú vyššiu úroveň zručností a skúseností.²⁶

Podnikanie ako vhodnú voľbu kariéry vníma stále menej mladých ľudí. V roku 2019 dosiahlo ich zastúpenie takmer 41 %, pričom ide o najnižšiu úroveň za obdobie 2011-2019. Na druhej strane, za posledné 4 roky sa zvyšuje zastúpenie mladých ľudí, ktorí si myslia, že majú vedomosti a zručnosti na podnikanie. Jedným z dôvodov vstupu mladých ľudí do podnikania je okrem sebarealizácie dosiahnutie finančného úspechu či budovanie kariéry.

Medzi najčastejšie prekážky pri začatí podnikania na Slovensku označili mladí podnikatelia najmä prístup k financiám. Podobné ako podnikateľky čelia mladí podnikatelia prekážkam spojených s daňovým a odvodovým zaťažením, neprehľadnej legislatíve, byrokratickej a administratívnej záťaži a tiež nedostatočnej podpore zo strany štátu v podobe podporných programov.

Postavenie mladých podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov v rámci FO – podnikateľov na Slovensku

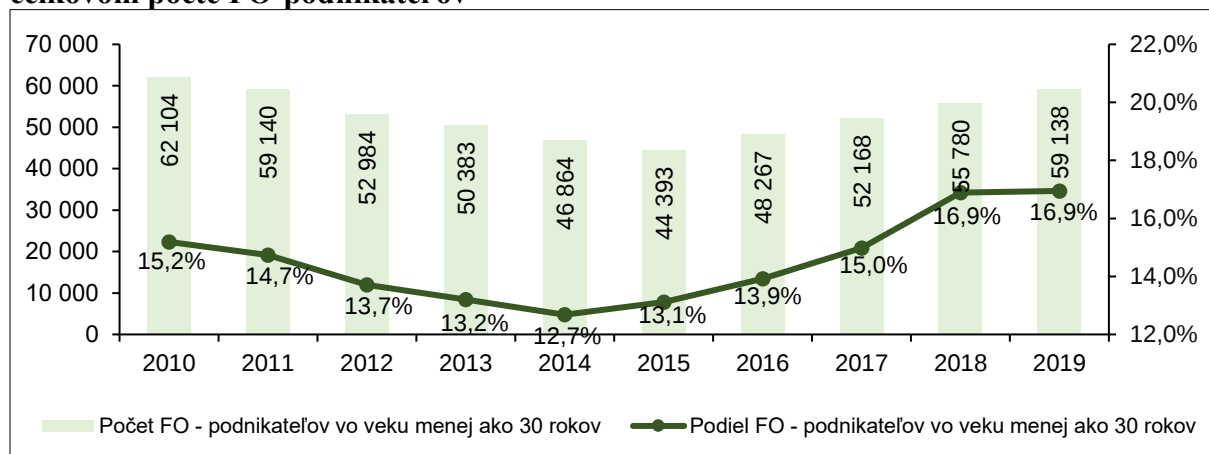
V roku 2019 došlo k zastaveniu trendu nárastu zastúpenie mladých podnikateľov. **Po predchádzajúcom štvorročnom náraste sa podiel mladých na celkovom počte fyzických osôb – podnikateľov v medziročnom porovnaní nezmenil, dosiahol 16,9 %.**

Dosiahnuté zastúpenie mladých v roku 2019 a 2018 bolo najvyššie v rámci poslednej dekády. V absolútnom vyjadrení sa počet FO – podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov zvýšil o 3,4 tisíc (resp. o 6,0 %) na 59 138.

²⁵ OECD. 2013. Yout Entrepreneurship. A background paper for the OECD Centre for Entrepreneurship, SMEs and Local Development. Dostupné online: https://www.oecd.org/cfe/leed/youth_bp_finalt.pdf

²⁶ OECD and European Union. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD>

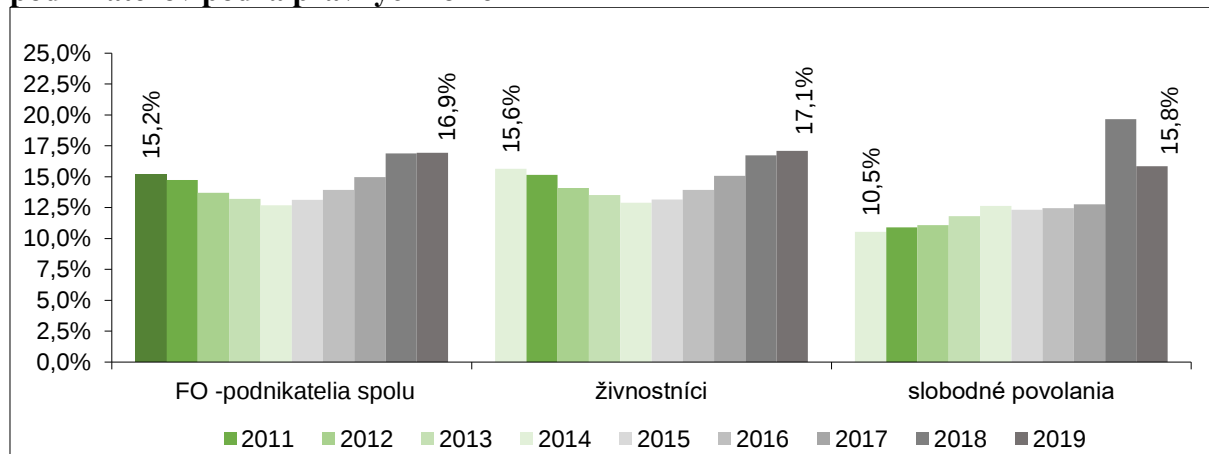
Graf č. 17: Vývoj počtu podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov a ich podielu na celkovom počte FO-podnikateľov

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Z pohľadu jednotlivých právnych foriem bolo najvyššie zastúpenie mladých podnikateľov dosiahnuté v rámci živnostníkov (17,1 %). Nižší podiel mladých podnikateľov bol zaznamenaný u osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach (15,8 %) a najnižší u samostatne hospodáriacich roľníkoch (11,0 %). V medziročnom porovnaní sa podiel mladých podnikateľov zvýšil len v rámci živnostníkov (zo 16,7 % na 17,1 %). Naopak, podiel mladých v porovnaní s rokom 2018 poklesol v prípade osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach (o 3,9 p. b.), ako aj samostatne hospodáriacich roľníkov (o 1,7 p. b.).

Graf č. 18: Podiel mladých podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov na celkovom počte podnikateľov podľa právnych foriem

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Rodové zloženie mladých podnikateľov

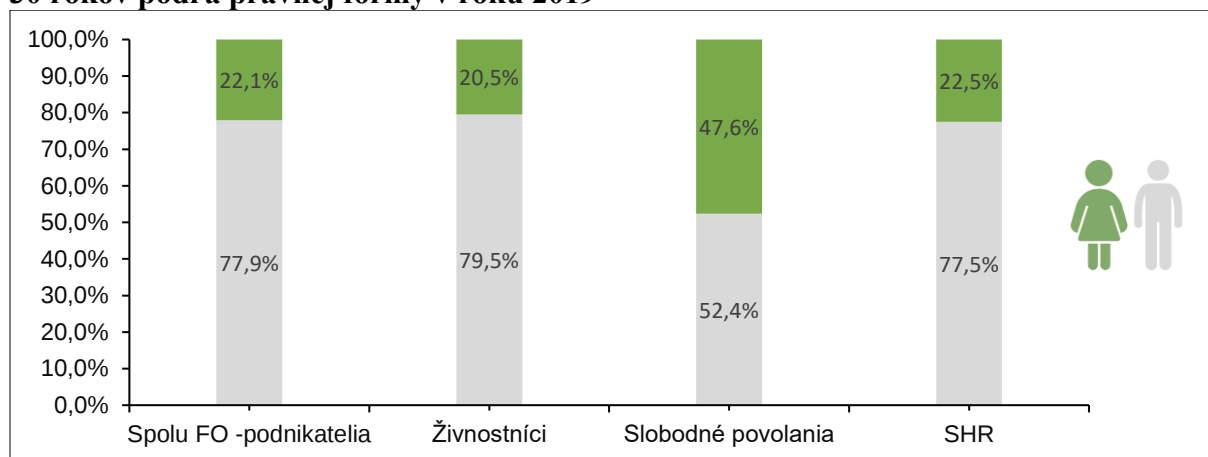
Podľa zistení OECD bola v roku 2018 v EÚ u mladých mužov (20 - 29 rokov) takmer dvakrát vyššia pravdepodobnosť podnikania ako u mladých žien. V tom istom roku v rámci EÚ tvorili ženy z celkového počtu mladých podnikateľov približne jednu tretinu.²⁷

²⁷ OECD and European Union. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD>

Rodová štruktúra mladých podnikateľov na Slovensku je taktiež charakteristická dominantným zastúpením mužov. Muži tvoria takmer štyri pätiny (77,9 %) z celkového počtu fyzických osôb – podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov. **Podiel žien predstavuje viac ako jednu pätinu (22,1 %).** V medziročnom porovnaní sa zastúpenie žien znížilo (o 1,8 p. b.).

Plnenie rodičovských povinností zo strany žien sa prirodzene odráža na nižšej miere podnikania žien vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov. Podiel žien je o 6,1 p. b. nižší ako u celkovej skupiny fyzických osôb - podnikateľov spolu. V rámci jednotlivých právnych foriem dosahovali ženy – podnikateľky vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov najväčšie zastúpenie u osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach, ich podiel predstavoval takmer jednu polovicu (47,6 %). Viac ako jednu pätinu dosiahli ženy zastúpenie v rámci samostatne hospodáriacich roľníkov (22,5 %) a živnostníkov (20,5 %).

Graf č. 19: Rodové zloženie fyzických osôb-podnikateľov vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov podľa právnej formy v roku 2019

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Podiel mladých FO – podnikateľov na celkovom počte podnikateľov sa v medziročnom porovnaní nezmenil. Ich zastúpenie bolo na úrovni 16,9 %. Najvyššie zastúpenie mladých podnikateľov (mužov a žien) bolo dosiahnuté u živnostníkov. Najvyšší podiel zaznamenali ženy v rámci slobodných povolání, ich podiel predstavoval takmer 50 %.

Odvetvová štruktúra a zastúpenie žien

Odvetvová štruktúra živnostníkov a zastúpenie žien vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov podľa jednotlivých odvetví je prezentovaná v tabuľke č. 3.

Z pohľadu jednotlivých odvetví **najviac živnostníkov vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov dlhodobo podniká v stavebníctve** (30,7 %, čo je o 5,4 p. b. viac ako u živnostníkov spolu). Medzi ďalšie atraktívne odvetvia pre podnikanie mladých patria **obchodné služby** (21,9 %), **priemysel** (13,6 %), **doprava, informačné a komunikačné činnosti** (10,3 %). Naopak najmenej živnostníkov vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov pôsobí v oblasti ubytovania a stravovania (1,7 %), v pôdohospodárstve (4,9 %) a v ostatných službách (8,3 %).

Tab. č. 3: **Odvetvová štruktúra živnostníkov a zastúpenie žien v jednotlivých odvetviach-živnostníci spolu a živnostníci vo veku menej ako 30 rokov v roku 2019**

	Živnostníci spolu	Živnostníci - menej ako 30 rokov		Živnostníci spolu	Živnostníci - menej ako 30 rokov
 Pôdohospodárstvo	3,8%	4,9%		12,8%	15,5%
 Priemysel	16,3%	13,6%		12,6%	6,4%
 Stavebníctvo	25,4%	30,7%		2,0%	2,5%
 Obchod	18,8%	8,6%		38,9%	31,7%
 Ubytovanie a stravovanie	3,2%	1,7%		42,2%	41,7%
 Doprava a informácie	6,9%	10,3%		14,5%	11,7%
 Obchodné služby	17,5%	21,9%		49,7%	45,3%
 Ostatné služby	8,0%	8,3%		66,9%	61,9%
SPOLU	100,0%	100,0%			

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

V skupine mladých živnostníkov dosahuje zastúpenie žien dlhodobo najvýraznejšie hodnoty v odvetví ostatných služieb. V roku 2019 dosiahli ženy živnostníčky vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov v tomto odvetví takmer dvojtretinový podiel (61,9 %). Medzi ďalšie odvetvia s nadpriemerným zastúpením žien patria obchodné služby (45,3 %), ubytovanie a stravovanie (41,7 %) a obchod (31,7 %).

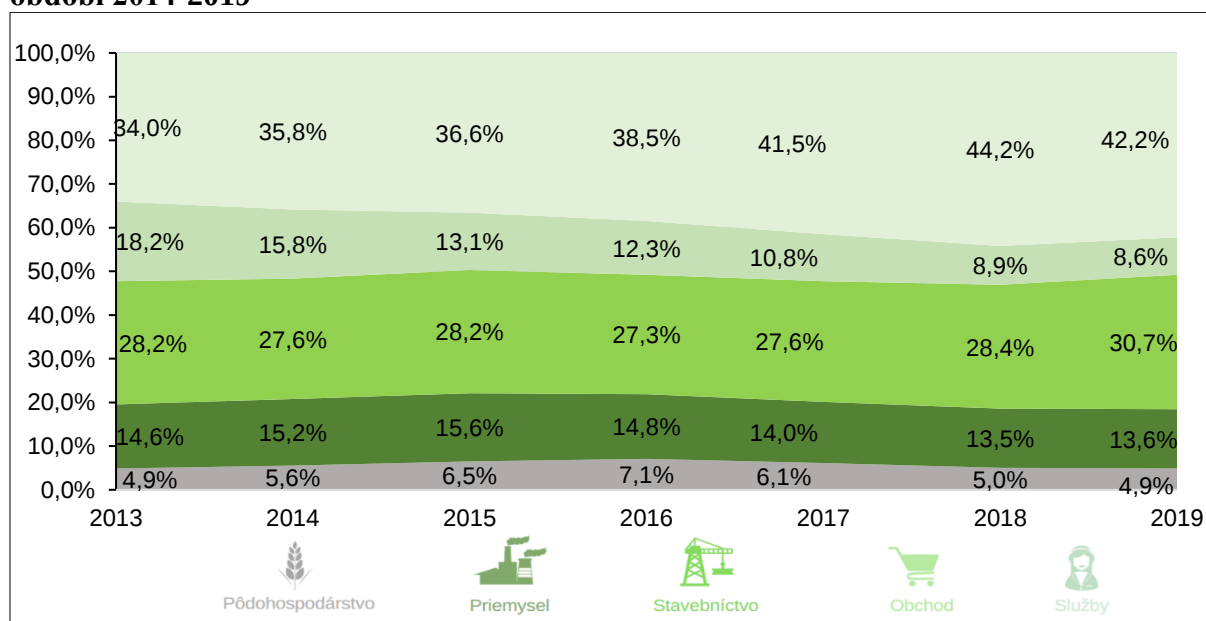
Naopak najmenšie zastúpenie vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov majú ženy v stavebníctve (2,5 %), v priemysle (6,4 %), v doprave, informačných a komunikačných službách (11,7 %) a v pôdohospodárstve (15,5 %).

Na základe prezentovaných hodnôt (tabuľka č.3) je možné konštatovať, že pre živnostníkov vo veku menej ako 30 rokov sú atraktívnejšie oblasti pre podnikanie v porovnaní so živnostníkmi spolu: stavebníctvo, doprava, informačné a komunikačné činnosti a obchodné služby. Zastúpenie žien vo veku menej ako 30 rokov, v porovnaní so živnostníkmi spolu, je nižšie v takmer všetkých odvetviach, okrem pôdohospodárstva a stavebníctva.

Tri štvrtiny (73,8 %) osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach vo veku menej ako 30 rokov pôsobili v oblasti **pomocných činností v poisťovníctve a v dôchodkovom zabezpečení** (zastúpenie žien bolo 53,8 %). V športových činnostiach pôsobilo 11,9 % a v ostatnej pozemnej doprave 7,0 % mladých. Ostatné oblasti podnikania boli zastúpené menej ako 7,2 % podielom. Vysoké zastúpenie odvetvia pomocných činností v poisťovníctve a v dôchodkovom zabezpečení poukazuje na atraktivitu uvedenej oblasti podnikania pre mladých.

Odvetvová štruktúra celkového počtu mladých FO – podnikateľov sa v dlhodobom horizonte vyznačuje nárastom zastúpenia sektora služieb, ktoré je sprevádzané poklesom podielu odvetvia obchodu. Mierny nárast zastúpenia dosahuje v posledných rokoch aj stavebníctvo. Zastúpenie pôdohospodárstva a priemyslu je z časového hľadiska pomerne stabilné a neprechádza výraznými zmenami.

Graf č. 20: Vývoj odvetvovej štruktúry FO-podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov v období 2014-2019

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Regionálna štruktúra a zastúpenie žien

Regionálna štruktúra živnostníkov a zastúpenie žien vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov podľa jednotlivých regiónov je uvedená v grafe č. 21 a č. 22.

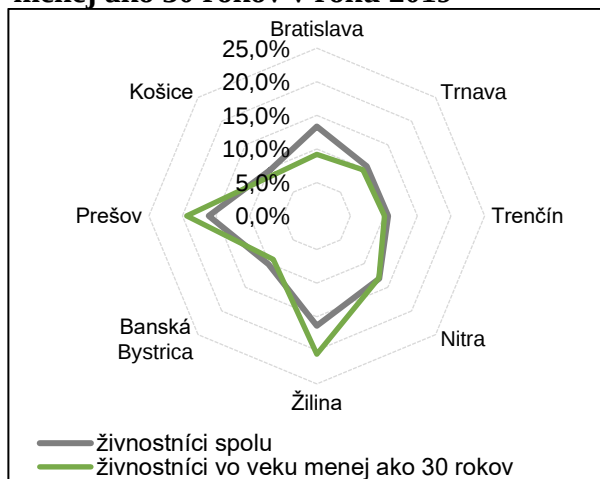
V roku 2019 pôsobila viac ako jedna pätina živnostníkov vo veku menej ako 30 rokov v Žilinskom kraji (20,2 %). Ostatné kraje sa podieľali na celkovom počte živnostníkov vo veku menej ako 30 rokov v intervale od 8,8 % v Košickom kraji, do 19,4 % v Prešovskom kraji.

V rámci regionálnej štruktúry mladých živnostníkov je zreteľné vyššie zastúpenie Žilinského (o 4,2 p. b.) a Prešovského kraja (o 3,2 p. b.), v porovnaní so živnostníkmi spolu. Naopak výrazne nižšie zastúpenie v rámci mladých živnostníkov dosiahol najmä Bratislavský kraj (o 4,1 p. b.). Porovnanie regionálnej štruktúry živnostníkov v roku 2019 je znázornené aj v grafe č. 21

Najvyššie zastúpenie mali ženy – živnostníčky vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov v Bratislavskom kraji (33,6 %), Trnavskom kraji (24,0 %) a Banskobystrickom kraji (23,2 %).

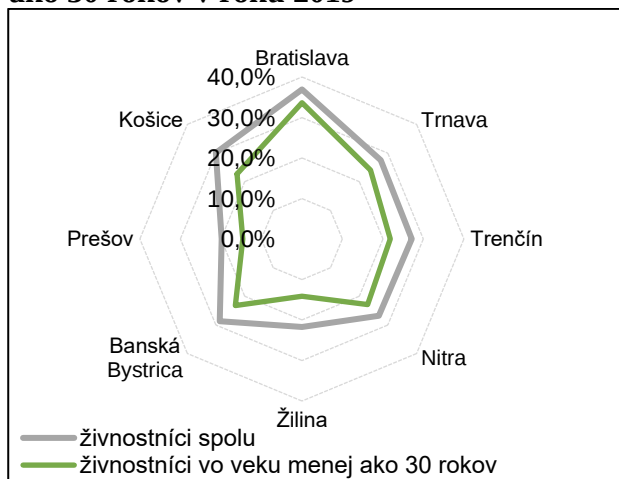
Zastúpenie žien v rámci živnostníkov vo veku menej ako 30 rokov, v porovnaní so živnostníkmi spolu, je nižšie vo všetkých krajoch SR, pričom najvýraznejší rozdiel je dosahovaný v Žilinskom a v Košickom kraji (graf č. 22).

Graf č. 21: Regionálna štruktúra v krajoch SR-živnostníci spolu a živnostníci vo veku menej ako 30 rokov v roku 2019

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Graf č. 22: Zastúpenie žien v krajoch SR-živnostníci spolu a živnostníci vo veku menej ako 30 rokov v roku 2019

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Regionálna štruktúra osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach a zastúpenie žien vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov podľa jednotlivých regiónov je uvedená v grafe č. 23 a č. 24.

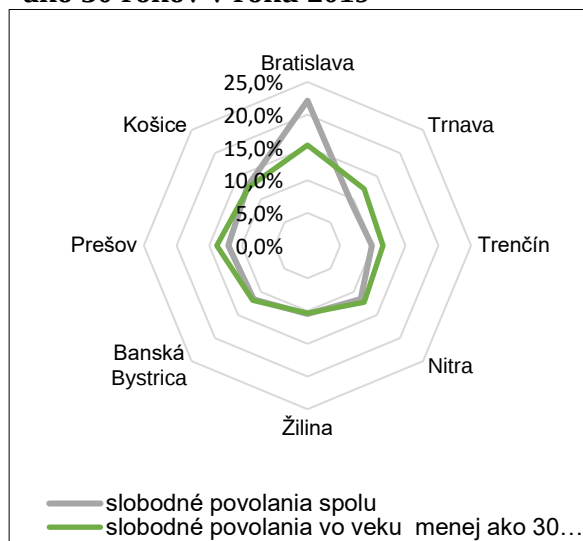
Na konci roka 2019 pôsobilo najviac osôb podnikajúcich ako slobodné povolania vo veku menej ako 30 rokov v Bratislavskom (15,4 %) a v Prešovskom kraji (13,8 %).

Najvyššie zastúpenie mali ženy podnikajúce ako slobodné povolania vo veku menej ako 30 rokov v Žilinskom (54,6 %) a v Banskobystrickom kraji (52,6 %).

V grafe č. 23 je znázornené porovnanie regionálnej štruktúry slobodných povolání. V regionálnej štruktúre slobodných povolání vo veku menej ako 30 rokov je zreteľné vyššie zastúpenie väčšiny krajov okrem Bratislavského, Košického a Banskobystrického kraja, ktoré dosiahli v porovnaní so slobodnými povolaniami spolu nižší podiel.

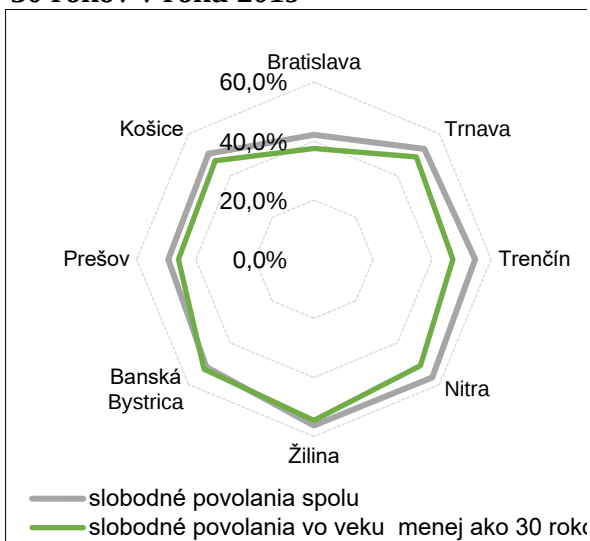
Zastúpenie žien v rámci slobodných povolání vo veku menej ako 30 rokov, v porovnaní so slobodnými povolaniami spolu, sa výrazne neodlišuje (graf č. 24). Nižšie zastúpenie majú ženy vo veku menej ako 30 rokov najmä v Trenčianskom a v Nitrianskom kraji

Graf č. 23: Regionálna štruktúra-slobodné pov. spolu a slobodné pov. vo veku menej ako 30 rokov v roku 2019

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Graf č. 24: Zastúpenie žien-slobodné pov. spolu a slobodné pov. vo veku menej ako 30 rokov v roku 2019

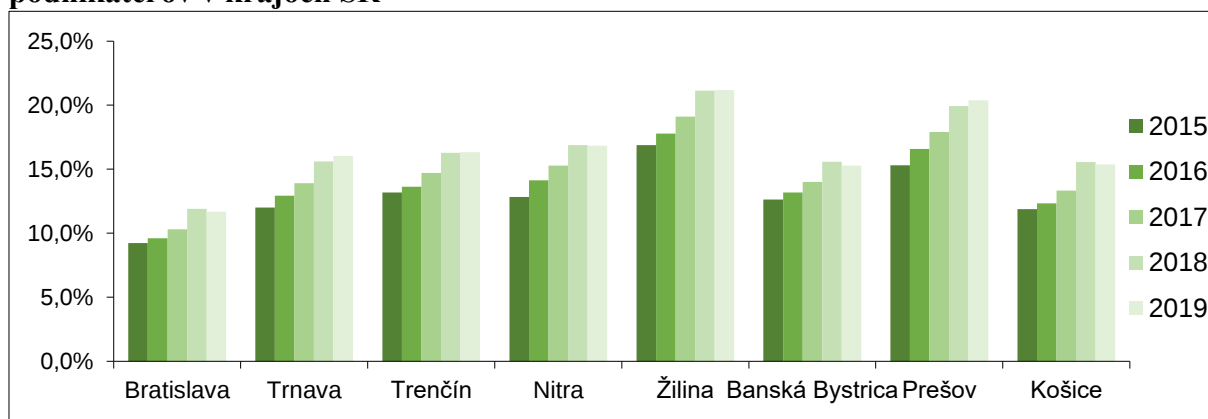

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Zastúpenie mladých podnikateľov na celkovom počte FO – podnikateľov malo v posledných rokoch rastúcu tendenciu vo všetkých krajoch SR. V roku 2019 sa podiel mladých zvýšil predovšetkým v Trnavskom a Prešovskom kraji. Najvyššie zastúpenie dosahujú mladí podnikatelia v Žilinskom kraji (21,2 %) a v Prešovskom kraji (20,4 %). Najnižší podiel mladých podnikateľov dosahuje naďalej Bratislavský kraj (11,7 %).

Zastúpenie mladých podnikateľov v jednotlivých regiónoch súvisí aj vekovou skladbou ekonomicky aktívneho obyvateľstva. Kraje s najvyšším podielom mladých ekonomicky aktívnych obyvateľov dosahujú taktiež najvyššie podiely mladých podnikateľov (Žilinský, Prešovský kraj). Bratislavský kraj sa naopak vyznačuje najnižším podielom mladých ekonomicky aktívnych obyvateľov. Nízke zastúpenie mladých podnikateľov je dosahované aj v Košickom a v Trnavskom kraji. V tomto prípade to môže súvisieť s príliš vysokým strachom zo zlyhania, ktorý pociťujú mladí ľudia najviac práve v týchto krajoch.

Graf č. 25: Podiel FO-podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov na celkovom počte FO podnikateľov v krajoch SR

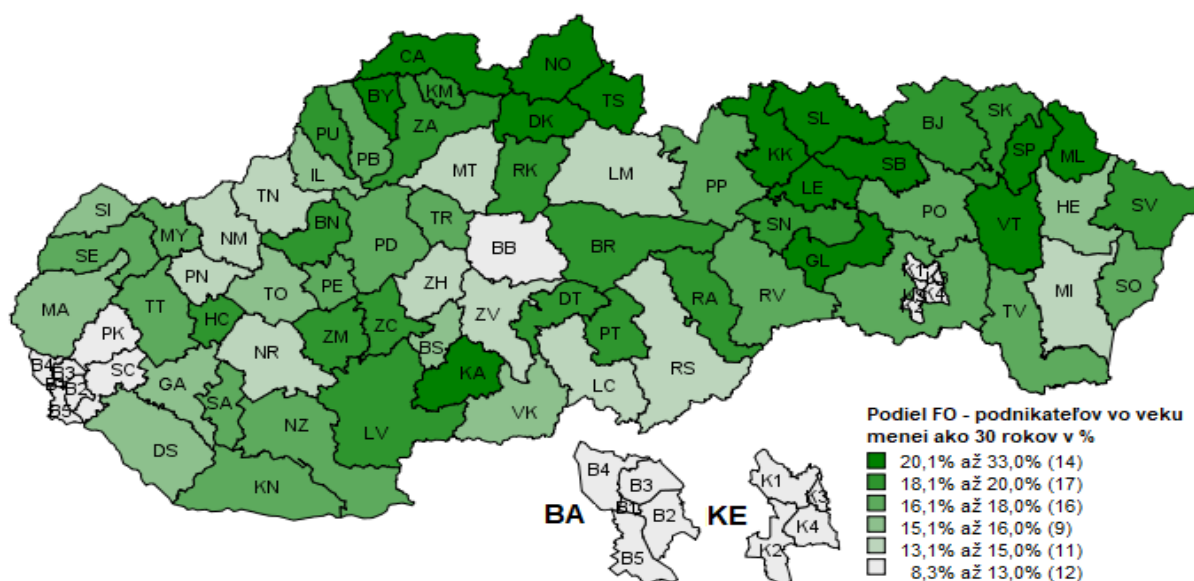
Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Zastúpenie mladých podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov na celkovom počte FO – podnikateľov malo v posledných rokoch rastúcu tendenciu vo všetkých krajoch SR. Najviac živnostníkov vo veku do 30 rokov pôsobilo v roku 2019 v Žilinskom kraji. Najvyššie zastúpenie mali ženy – živnostníčky v Bratislavskom kraji (33,6 %). Z hľadiska slobodných povolání v roku 2019 pôsobilo najviac žien v Žilinskom a Banskobystrickom kraji.

Podiel FO – podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov na celkovom počte FO – podnikateľov v jednotlivých okresoch SR je znázornený v mape č. 3. **Región severného a východného Slovenska sa vyznačuje najvyšším zastúpením mladých podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov.** V roku 2019 bol najvyšší podiel mladých dosiahnutý v okrese Námestovo (33,0 %), kde je každý tretí podnikateľ vo veku menej ako 30 rokov. Medzi ďalšie okresy s vysokým zastúpením mladých patria Stará Ľubovňa (26,5 %), Sabinov (26,4 %), Gelnica (26,4 %), Tvrdošín (25,2 %), Kežmarok (24,7 %) a Čadca (23,0 %).

Najmenšie zastúpenie mladých podnikateľov je dosahované v okresoch v rámci miest Bratislava a Košice, ale aj v okresoch Banská Bystrica, Pezinok a Senec.

Mapa č. 3: Podiel FO-podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov na celkovom počte FO-podnikateľov v okresoch SR v roku 2019

Mapový podklad © Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky, vyhotovené SBA na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR.

4.1 Porovnanie zastúpenia mladých podnikateľov v SR s ostatnými krajinami EÚ

Podľa štúdie OECD majú mladí ľudia vyšší záujem o samostatne zárobkovú činnosť, avšak podľa dostupných štatistík z celkového počtu mladých (20-29) podniká iba 6,5 %. V porovnaní s celkovou populáciou pracujúcich (15-64), z ktorých je 13,5 % samostatne zárobkovo činných, ide o výrazne nižšie zastúpenie. Miera samostatnej zárobkovej činnosti mladých (20-29) je

pomerne konštantná napriek poklesu absolútneho počtu samostatne zárobkovo činných mladých ľudí.²⁸

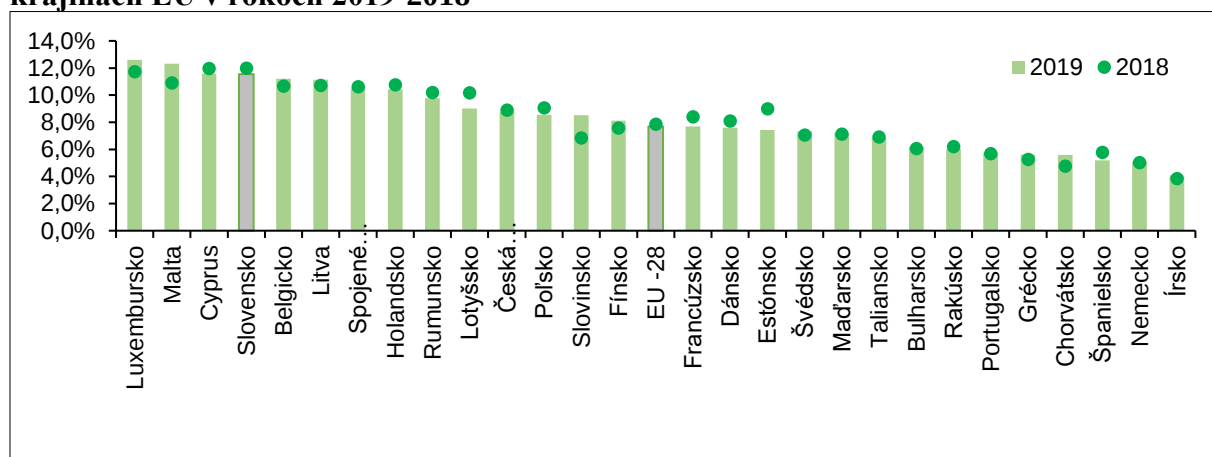
Za posledných desať rokov sa miera samostatnej zárobkovej činnosti mladých ľudí v mnohých členských štátoch EÚ znížila, pravdepodobne v dôsledku zlepšenia podmienok na trhu práce po hospodárskej kríze, ktorá spôsobila, že viac mladých ľudí sa presťahovalo do plateného zamestnania. Napriek tomu došlo v poslednom desaťročí k miernemu nárastu miery samostatnej zárobkovej činnosti mladých ľudí v krajinách ako Estónsko, Lotyšsko, Holandsko, Slovinsko a Spojené kráľovstvo. Krajiny s vysokou nezamestnanosťou mladých ľudí majú tiež vysokú mieru samostatnej zárobkovej činnosti mladých ľudí, ktorá často odráža potrebu podnikania.²⁹

Slovensko sa podľa údajov Eurostatu naďalej zaraďuje medzi krajiny **s najvyšším zastúpením mladých podnikateľov vo veku do 29 rokov**. V porovnaní s predchádzajúcim rokom 2018, v ktorom dosiahlo prvé miesto, v roku 2019 sa umiestnilo na **4 mieste** s percentuálnym zastúpením **11,5 %**. Napriek tomu, sa Slovensko výrazne odlišuje od EÚ - 28, v rámci ktorej bolo zastúpenie mladých podnikateľov na úrovni 7,7 %.

Najvyššie zastúpenie mladých takmer rovnaké ako v Luxembursku (12,6 %) bolo v roku 2019 iba na Malte (12,3 %). Medzi ďalšie krajiny s vysokým podielom mladých podnikateľov patril Cyprus (11,6 %) a Malta (10,9 %).

V rámci krajín V4 bolo umiestnenie krajín, v porovnaní s rokom 2018 takmer identické. Výnimku predstavovala Česká republika (8,8 %), ktorá sa napriek miernemu poklesu oproti roku 2018 umiestnila hneď za Slovenskom. Za ňou nasledovalo Poľsko (8,5 %) a následne Maďarsko (7,2%). Najnižšie zastúpenie mladých bolo v roku 2019 v krajinách ako Španielsko (5,2 %), Nemecko (5,1 %), a Írsko (4,1 %).

Graf č. 26: Zastúpenie mladých podnikateľov vo veku do 29 rokov v jednotlivých krajinách EÚ v rokoch 2019-2018

Zdroj: Eurostat, spracované SBA

²⁸ OECD and European Union. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD> - z 2,7 milióna v roku 2009 na 2,5 milióna v roku

²⁹ OECD and European Union. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD>

Výsledky skúmania OECD taktiež dospeli k záveru, že podiel samostatne zárobkovo činných mladých ľudí (vo veku 20 - 29 rokov) s vysokoškolským vzdelaním sa medzi rokmi 2002 a 2018 viac ako zdvojnásobil. Tento nárast bol vyšší ako nárast celkového podielu samostatne zárobkovo činných osôb s vysokoškolským vzdelaním.³⁰ Členské štáty EÚ, ktoré mali najväčší podiel samostatne zárobkovo činných mladých ľudí s vysokoškolským vzdelaním na celkovom počte mladých samostatne zárobkovo činných boli napr. Luxembursko, Cyprus, Belgicko, Francúzsko³¹. Uvedené zistenie tak môže odrážať zastúpenie mladých podnikateľov do 29 rokov v niektorých krajinách EÚ.

Slovensko sa podľa údajov Eurostatu naďalej zaraďuje medzi krajiny s najvyšším zastúpením mladých podnikateľov vo veku do 29 rokov.

4.2 Vybrané postoje mladých obyvateľov k podnikaniu (na základe výsledkov prieskumu GEM)

Viac ako 40 % mladých ľudí vníma vo svojom okolí dobré príležitosti na podnikanie. Napriek mierne nižšiemu podielu v porovnaní s rokom 2018 (48,8 %) ide o druhé najvyššie zastúpenie od roku 2011.

Nadpolovičné zastúpenie (53,1 %) mladých zastáva názor, že má vedomosti a zručnosti potrebné na začatie podnikateľskej činnosti. Podnikanie ako vhodnú voľbu kariéry vníma stále menej mladých, pričom v roku 2019 dosiahlo najnižšie zastúpenie (40,8 %) za obdobie 2011-2019.

Strach zo zlyhania podnikania pociťovalo v roku 2019 približne 41 % mladých, čo je v porovnaní s rokom 2018 takmer dvojnásobné zastúpenie. Za posledné 4 roky opäť rastie zastúpenie mladých podnikateľov, ktorí sa pokúšajú začať podnikat' v období zodpovedajúcom príslušnému roku. V roku 2019 bolo zastúpenie viac ako štvrtinové a zároveň predstavovalo najvyššiu úroveň za obdobie 2016-2019.

V porovnaní s celkovou populáciou opýtaných dosahuje zastúpenie mladých výraznejšie nadpriemerné hodnoty v rámci vnímania dobrých príležitostí na podnikanie a tiež v rámci snahy začať podnikat', čo odzrkadľuje zistenia vo vyššie uvedenom texte.

Tab. č. 4: Vybrané postoje mladých obyvateľov k podnikaniu-na základe výsledkov prieskumu GEM (% súhlasných odpovedí)

Postoje, motívy k podnikaniu	2017	2018	2019	Priemer (2015-2019)
V mojom okolí sú dobré príležitosti na podnikanie	24,9	48,8	42,0	33,5
Mám vedomosti a zručnosti na podnikanie	40,4	52,8	53,1	46,4
Podnikanie je považované za vhodnú voľbu kariéry	49,9	47,9	40,8	48,0
Pokúšate sa v súčasnosti Vy sám, alebo s niekým iným, začať nové podnikanie	6,2	22,5	28,6	15,8
Strach zo zlyhania podnikania	49,3	23,1	40,7	40,7

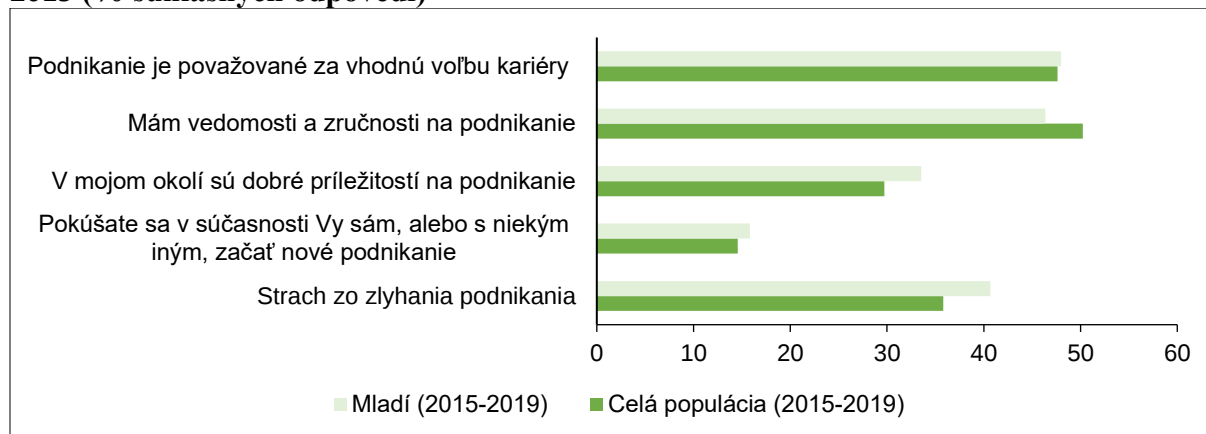
Zdroj: SBA, spracované na základe výsledkov GEM prieskumu

³⁰ OECD and European Union. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD>

³¹ OECD and European Union. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD>

Za **posledných päť** rokov boli **výraznejšie odchýlky** zastúpenia mladých, v porovnaní s celkovou populáciou, pri **vnímaní vedomostí a zručností na podnikanie**, pričom zastúpenie mladých bolo **nižšie** (46,4 %) v porovnaní s celkovou populáciou (50,2 %). **Vyššie zastúpenie** mladých v porovnaní s celkovou populáciou bolo najmä **pri vnímaní príležitosti v okolí na podnikanie** a tiež v rámci **strachu zo zlyhania podnikania**, pri ktorom mladí podnikatelia dosiahli viac ako 40 % zastúpenie v porovnaní s takmer 36 % zastúpením celkovej populácie. Podobne ako u ženách je zastúpenie mladých, v porovnaní s celkovou populáciou, v rámci **považovania podnikania za vhodnú voľbu kariéry** takmer rovnaké.

Graf č. 27: Priemerné hodnoty vybraných postojov mladých k podnikaniu za roky 2015-2019 (% súhlasných odpovedí)

Zdroj: SBA, spracované na základe výsledkov GEM prieskumu

Z vyššie uvedených zistení vyplýva, že po roku 2016 rastie na Slovensku podiel mladých ľudí, ktorí si myslia, že majú vedomosti a zručnosti na podnikanie. V roku 2019 dosiahlo druhé najvyššie zastúpenie za obdobie 2011-2019 a to na úrovni viac ako 50 %. Na druhej strane od roku 2016 klesá zastúpenie mladých ľudí, ktorí považujú podnikanie za vhodnú voľbu kariéry. Podobne ako pri ženách, najvýraznejšia odchýlka mladých v porovnaní s celkovou populáciou bola za posledných 5 rokov pri vnímaní strachu zo zlyhania podnikania, pričom zastúpenie mladých bolo vyššie a dosahovalo úroveň takmer 41 %.

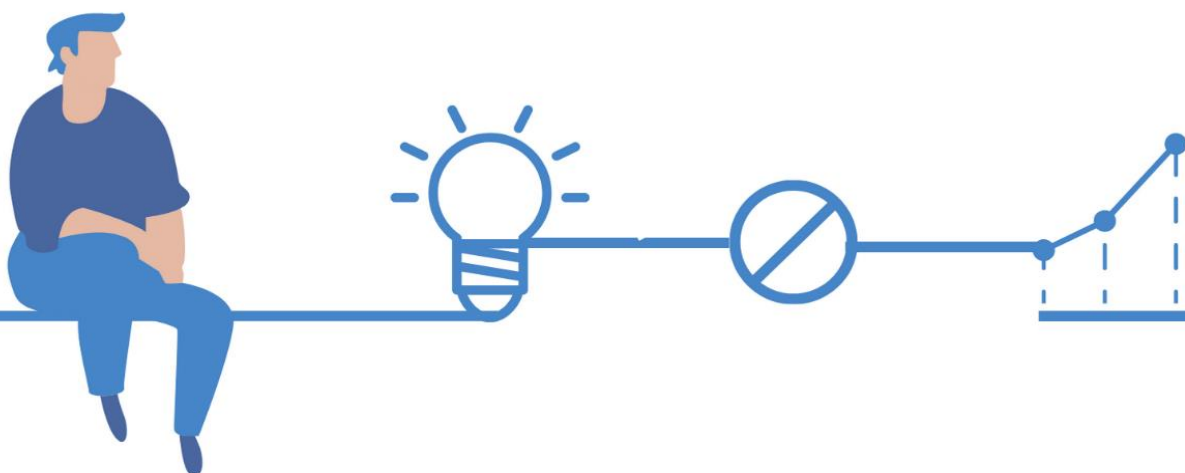
V porovnaní s priemerom (2014-2018) mladých v rámci EÚ dosahujú vyššie sebavedomie, vyšší podnikateľský potenciál, sú inovatívnejší vo využívaní nových technológií a vykazujú vyššiu mieru internacionalizácie najmä v etablovanom podnikaní. Okrem toho vo väčšej miere pôsobia v stavebníctve, výrobe, doprave, sieťach a komunikáciách.³²

Na druhej strane vysoké sebavedomie mladých ľudí môže neskôr viesť k pasívnej podnikateľskej činnosti a zároveň môže predstavovať jeden z dôvodov nízkej udržateľnosti podnikania mladých ľudí na Slovensku. Zatiaľ čo mladí slovenskí podnikatelia majú takmer 2 krát vyšší potenciál a takmer 4 krát vyššiu počiatočnú podnikateľskú aktivitu ako starší (60+), v rámci etablovania podnikania vykazujú starší (60+) takmer 2 krát vyššie zastúpenie. Vykonávanie podnikateľskej činnosti viac z nevyhnutnosti ako príležitosti môže predstavovať ďalší dôvod menej inovatívneho a udržateľného podnikania mladých ľudí na Slovensku, čo zároveň predstavuje opačný trend mladých Európanov.³³

³² Kovačičová, Z., Mikuš, J. Výsledky v rámci GEM prieskumu 2018 prezentované na Výročnej konferencii v rámci SBA, 2020

³³ Pilková, A., Holienka, M., Kovačičová, Z., Rehák, J., Mikuš, J. Podnikanie na Slovensku: aktivita, prostredie a vybrané druhy podnikania 2019

5 Štruktúra fyzických osôb – podnikateľov vo vekovej kategórii 60 a viac rokov

Postavenie, potenciál a bariéry starších ľudí v podnikaní

Vo všeobecnosti existujú dve kategórie determinantov, ktoré ovplyvňujú to, či niekto začne podnikat', alebo nie tzv. push a pull faktory. Kľúčovými faktormi vplyvujúcimi na každého človeka sú tie, ktoré vedú ku začatiu podnikania napríklad z dôvodu dlhodobej nezamestnanosti, alebo neatraktívnej platenej práci. Existujú však faktory, ktoré sú typické pre starších ľudí (napr. nedostatočné dôchodkové sporenie, či pocit nedostatku financií). Na druhej strane existujú faktory, ktoré lákajú jednotlivca začať podnikat'. Tieto faktory predstavujú príležitosť na dosiahnutie vyššieho finančného ohodnotenia ako v platenom zamestnaní, pocit nezávislosti a možnosť pružného pracovného času. Starší ľudia môžu byť motivovaní začať podnikat' z dôvodu pracovnej flexibility, alebo z dôvodu udržiavania sociálnych väzieb.³⁴

Starí ľudia podobne ako ženy a mladí čelia pri začatí podnikania mnohým prekážkam. Napriek tomu, že sú považovaní za osoby s najväčším množstvom skúseností, **spoločnosť** ich častokrát vníma ako menej flexibilných, angažovaných a schopných prispôbiť sa novým technológiám. Starší podnikatelia, ktorí vstupujú do podnikania z platených pracovných miest, napriek tomu, že majú vysokú úroveň ľudského kapitálu **nemusia mať dostatočné podnikateľské zručnosti** potrebné na dosiahnutie úspechu. **Pristup k financiám** sa pre starších ľudí pri začatí podnikania stáva prekážkou v prípade, že nemali zamestnanie. Naopak tí čo boli zamestnaní alebo tí, ktorí odišli na dôchodok majú k dispozícii príjem, ktorým majú možnosť financovať svoje podniky a náklady počas počiatočnej fázy podnikania. Na druhej strane štátne dávky a príjem z dôchodku môžu odradiť starších ľudí začať podnikat', pretože im podnikanie nemusí ponúknuť dostatočný príjmový stimul. Napriek tomu, že starší ľudia oproti ženám podnikateľkám a mladým podnikateľom majú vybudované **podnikateľské siete**, ktoré vznikli počas ich kariéry, problém nastáva pri ich obnove a to najmä keď prevádzkujú malé podniky. **Pokles zdravotného stavu a príležitostné náklady na čas** predstavujú prekážku súvisiacu primárne so začatím podnikania u starších ľudí. Táto skupina začínajúcich podnikateľov je menej ochotná venovať čas činnostiam, ktoré prinášajú tok budúcich platieb a sú spojené s určitým rizikom ako napr. založenie firmy v porovnaní s činnosťou, ktorá vytvára okamžité a bezrizikové výnosy ako napr. práca za mzdu.³⁵

Okrem toho by sa mala pozornosť venovať aj podpore získavania už existujúcich podnikov, ktorá umožní starším ľuďom stať sa majiteľmi podnikov bez toho, aby potrebovali nové obchodné nápady, produkty alebo služby. Na jednej strane môže vzniknúť priestor pre starších ľudí zostať ekonomicky aktívnymi, na druhej strane možnosť zvýšiť svoje šance na úspech prostredníctvom vlastníctva tým, že využijú svoje skúsenosti, zručnosti a sociálne väzby s podnikmi a zamestnancami.³⁶ Väčšina starších podnikateľov na Slovensku vníma za najväčšie prekážky podnikateľskú legislatívu, daňovú a odvodovú reguláciu.³⁷ Nedostatočný počet

³⁴ Publications Office of the European Union. OECD and European Union. Policy Brief on Senior Entrepreneurship, 2017. Dostupné online: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c68ca15f-a886-4e2f-894a-01a1605df175/language-en>

³⁵ Publications Office of the European Union. OECD and European Union. Policy Brief on Senior Entrepreneurship, 2017. Dostupné online: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c68ca15f-a886-4e2f-894a-01a1605df175/language-en>

³⁶ Publications Office of the European Union. OECD and European Union. Policy Brief on Senior Entrepreneurship, 2017. Dostupné online: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c68ca15f-a886-4e2f-894a-01a1605df175/language-en>

³⁷ PILKOVÁ, A. a kolektív. Inkluzivita podnikania na Slovensku: Stav a vývojové tendencie, 2017

podporných programov zo strany štátu predstavujú ďalšiu z prekážok pre uvedenú vekovú kategóriu pri začatí podnikania.

Z pohľadu Európskej komisie je jedným z návrhov podpory seniorov podnikateľov pomoc pri výmene najlepších postupov a to najmä v podobe poradenstva (vrátane medzigeneračného poradenstva), odovzdávania skúsenosti a používania IKT. Úlohou členských štátov tak zostáva podpora seniorov podnikateľov pri prenose know-how na začínajúcich podnikateľov a tiež zosúladienie účasti starších podnikateľov na projektoch s ich odchodom do dôchodku.³⁸

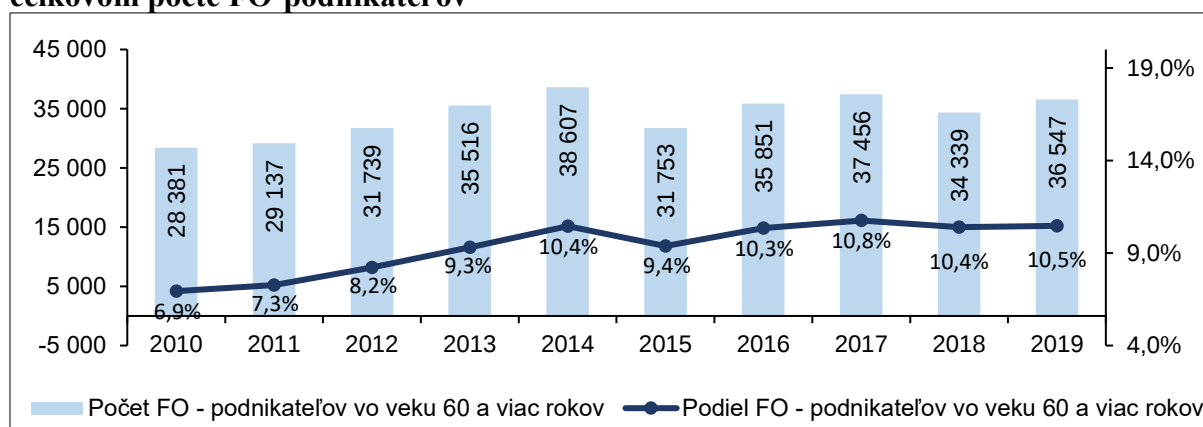
Samostatná zárobková činnosť predstavuje potenciálne prostriedky na predĺženie pracovného života. Obmedzený prístup k sociálnemu zabezpečeniu v mnohých krajinách EÚ znamená, že samostatne zárobkovo činné osoby nie sú dostatočne chránené pred možným znížením príjmu (v prípade ukončenia podnikateľskej činnosti alebo zdravotných problémov). Týka sa to najmä vekovej skupiny 50 – 60 rokov, ktorá nedosiahla ešte dôchodkový vek, ale postupne sa k nemu blíži.³⁹

Postoj obyvateľov k podnikaniu na Slovensku vo veku 60 a viac rokov prezentuje prieskum GEM, podľa ktorého v posledných rokoch približne polovica starších obyvateľov vníma podnikanie ako vhodnú voľbu kariéry. Od roku 2013 rastie zastúpenie 60 a viac ročných obyvateľov, ktorí vnímajú vo svojom okolí dobré príležitosti na podnikanie. Medzi niektoré prekážky, ktoré bránia starším ľuďom v podnikaní patria nedostatočné podnikateľské zručnosti a podnikateľské siete, prístup k financiám a pokles zdravotného stavu

Postavenie starších vo veku 60 a viac rokov v rámci FO – podnikateľov na Slovensku

V roku 2019 bol každý desiaty podnikateľ (FO) vo veku 60 a viac rokov. Podiel starších podnikateľov na celkovom počte FO – podnikateľov sa výrazne nezmenil. V medziročnom porovnaní sa zvýšil len o 0,1 p. b na úroveň 10,5 %. Aktuálne dosiahnutá hodnota predstavuje druhú najvyššiu od roku 2010. V absolútnom vyjadrení sa počet aktívnych FO – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov medziročne zvýšil o 6,4 % (resp. o 2,2 tisíc) na 36 547 podnikateľov.

Graf č. 28: Vývoj počtu FO-podnikateľov vo veku 60 a viac rokov a ich podielu na celkovom počte FO-podnikateľov

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

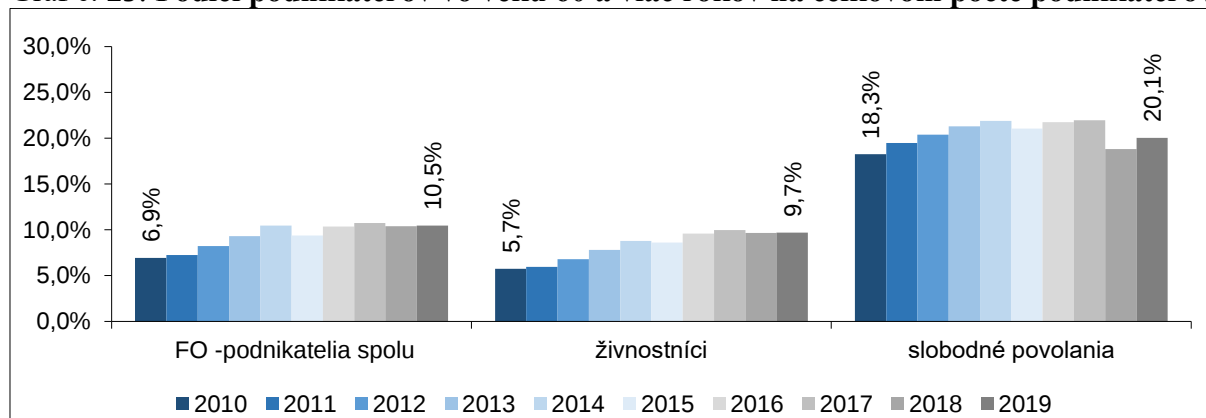
³⁸ European Commission. Report from the Commission to the European Parliament, The Council and European Economic And Social Committee.. Dostupné online: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0795:FIN:EN:PDF>

³⁹ European Commission. Recent changes in self-employment and entrepreneurship across the EU. Research note no. 6/2015

Nárast zastúpenia podnikateľov vo veku 60 a viac rokov bol v roku 2019 príznačný pre takmer všetky právne formy FO – podnikateľov, okrem živnostníkov. Najvýznamnejší nárast podielu starších podnikateľov bol dosiahnutý v rámci samostatne hospodáriacich roľníkov (o 2,3 p. b.). U osôb podnikajúcich formou slobodných povolání sa zastúpenie starších podnikateľov zvýšilo o 1,3 p. b. V rámci živnostníkov podiel starších podnikateľov zostal na obdobnej úrovni ako v roku 2018 (9,7 %).

Najvyššie zastúpenie podnikateľov vo veku 60 a viac rokov dosahujú samostatne hospodáriaci roľníci. Takmer každý štvrtý (22,3 %) podnikateľ v uvedenej právnej forme bol vo veku 60 a viac rokov a každá piata (20,1 %) osoba podnikajúca ako slobodné povolanie. V rámci živnostníkov bolo vo veku 60 a viac rokov 9,7 % podnikateľov.

Graf č. 29: Podiel podnikateľov vo veku 60 a viac rokov na celkovom počte podnikateľov

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Podľa zrealizovaných výskumov je vysoký podiel starších samostatne zárobkovo činných osôb tiež odrazom demografického vývoja v príslušných krajinách. V dôsledku lekársko-technického pokroku je celkom možné, že v budúcnosti bude podnikanie v rámci slobodných povolání aktuálne aj po dosiahnutí veku 64 rokov z dôvodu príjmu alebo seberealizácie. Najmä preto, že v prípade samostatnej zárobkovej činnosti sa neuplatňuje žiadna prísna veková hranica pre odchod do dôchodku. Krajiny s vysokým podielom týchto podnikateľov (pôsobiacich v slobodných povolaniach) budú napriek tomu nútené zaoberať sa otázkami výmeny, keď sa časť z nich rozhodne odísť na dôchodok. To by mohlo viesť k tomu, že niektoré regióny budú nútené diskutovať o zárukách určitých slobodných povolání, najmä v oblasti zdravotnej starostlivosti.⁴⁰

Za posledných 7 rokov mierne rástol podiel samostatne zárobkovo činných osôb vo veku od 50-64 rokov na celkovom počte samostatne zárobkovo činných osôb (20-64) v skupine slobodných povolání. Za posledný rok išlo o viac ako tretinový podiel. Vzhľadom na mierny nárast uvedenej vekovej skupiny existuje veľká potreba dostatočne kvalifikovaných osôb, aby sa v nadchádzajúcich rokoch zachovala ponuka „odborníkov“ v rámci slobodných povolání, a to aj v regionálnych oblastiach. Keďže slobodné povolanie si zvyčajne vyžaduje vysokoškolské

⁴⁰ European Centre for Liberal Professions. 2013. The State of Liberal Professions Concerning their Functions and Relevance to European Civil Society. Dostupné online: <https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-01-13-678-en-c.pdf>

vzdelanie, je potreba stimulovať/podnietiť budúcich podnikateľov o štúdium na vysokej škole.⁴¹

Rodové zloženie podnikateľov vo veku 60 a viac rokov

Podľa zistení OECD existuje medzi samostatne zárobkovo činnými seniormi veľká rodová priepasť. V roku 2018 mali muži podnikatelia (vo veku 50 - 64 rokov) v EÚ dvakrát väčšiu šancu/príležitosť podnikat' ako samostatne zárobkovo činné ženy v tom istom veku. Táto rodová priepasť sa od roku 2002 uzavrela iba nepatrne avšak naďalej výrazne pretrváva.⁴²

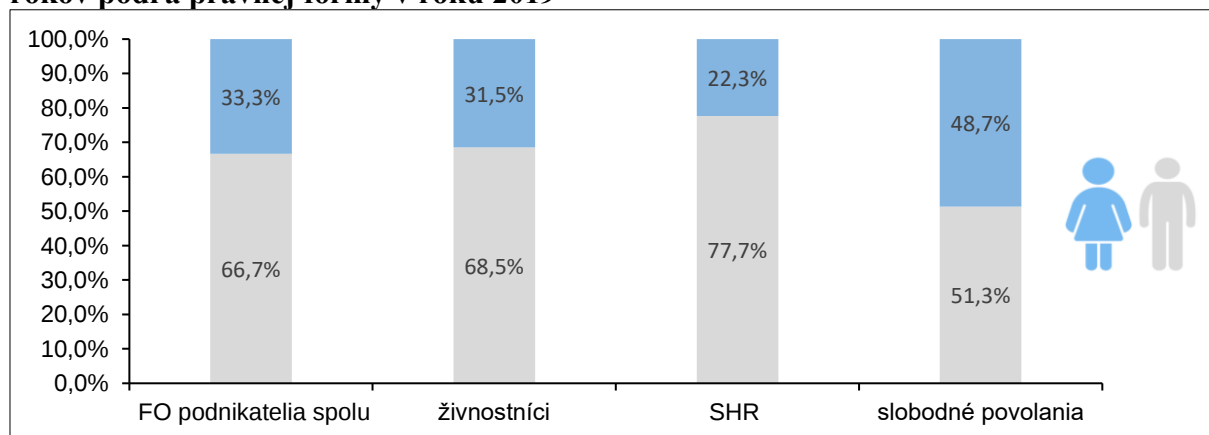
Rodové zloženie podnikateľov vo veku 60 a viac rokov na Slovensku taktiež poukazuje na dominantné postavenie mužov. Takmer dve tretiny (66,7 %) z celkového počtu fyzických osôb – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov tvorili muži. **Podiel žien predstavoval jednu tretinu (33,3 %).**

Zastúpenie žien sa po predchádzajúcom náraste mierne znížilo (o 0,3 p. b.). Napriek tomu je dosiahnuté zastúpenie žien u starších podnikateľov vyššie ako u celkovej populácii fyzických osôb – podnikateľov (o 5,1 p. b.), a rovnako vyššie ako u mladých podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov (o 11,2 p. b.).

Takmer jednu polovicu (48,7 %) dosahovali ženy z celkového počtu podnikateľov vo vekovej kategórii 60 a viac rokov u osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach. Takmer jednu tretinu (31,5 %) predstavoval podiel žien v rámci živnostníkov a 22,3 % u samostatne hospodáriacich roľníkoch.

V porovnaní s rokom 2018 zaznamenalo zastúpenie žien pozitívny vývoj u živnostníkov (nárast o 0,1 p. b.) a samostatne hospodáriacich roľníkoch (nárast o 1,4 p. b.). Pokles podielu žien bol po predchádzajúcom náraste dosiahnutý u slobodných povolanií (o 1,8 p. b.).

Graf č. 30: Rodové zloženie fyzických osôb-podnikateľov vo vekovej kategórii 60 a viac rokov podľa právnej formy v roku 2019

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

⁴¹ OECD and European Union. 2019. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD>

⁴² The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD>

Podiel starších (60+) FO – podnikateľov na celkovom počte podnikateľov sa v medziročnom porovnaní takmer nezmenil. Ich zastúpenie bolo na úrovni 10,5 %. Najvyššie zastúpenie starších podnikateľov (mužov aj žien) bolo dosiahnuté v slobodných povolaniach. Z hľadiska pohlavia dosahovali ženy najvyššie zastúpenie taktiež v slobodných povolaniach, takmer 50 %.

Odvetvová štruktúra a zastúpenie žien

Odvetvová štruktúra živnostníkov a zastúpenie žien vo vekovej kategórii 60 a viac rokov je uvedená v tabuľke č. 5 a v grafe č. 31. Živnostníci vo vekovej kategórii 60 a viac rokov podnikajú najčastejšie v obchodných službách. V uvedenom odvetví pôsobí každý štvrtý starší živnostník (25,5 %, čo je o 8,0 p. b. viac ako u živnostníkov spolu). Takmer jedna štvrtina (22,9 %) starších živnostníkov vyvíja svoje aktivity v obchode. Medzi ďalšie významné odvetvia patria priemysel (13,3 %), stavebníctvo (13,5 %) a ostatné služby (11,3 %). Najmenej živnostníkov vo vekovej kategórii 60 a viac rokov pôsobí v oblasti pôdohospodárstva (4,7 %), v ubytovaní a stravovaní (4,5 %) a v doprave, informačných a komunikačných činnostiach (4,5 %).

Ženy, ktoré podnikajú ako živnostníčky vo vekovej kategórii 60 a viac rokov sa dokážu najvýraznejšie presadiť v ostatných službách. V uvedenom odvetví ako jedinom dosahujú ženy vyššie zastúpenie (57,8 %) ako podnikatelia mužského pohlavia. Medzi ďalšie odvetvia s významným zastúpením žien môžeme zaradiť obchodné služby (44,5 %), ubytovanie a stravovanie (42,6 %) a obchod (41,0 %). Naopak najmenšie zastúpenie vo vekovej kategórii 60 a viac rokov majú ženy v stavebníctve (2,3 %), v pôdohospodárstve (16,7 %) a v priemysle (17,3 %).

Tab. č. 5: Odvetvová štruktúra živnostníkov a zastúpenie žien v jednotlivých odvetviach živnostníci spolu a živnostníci vo veku 60 a viac rokov v roku 2019

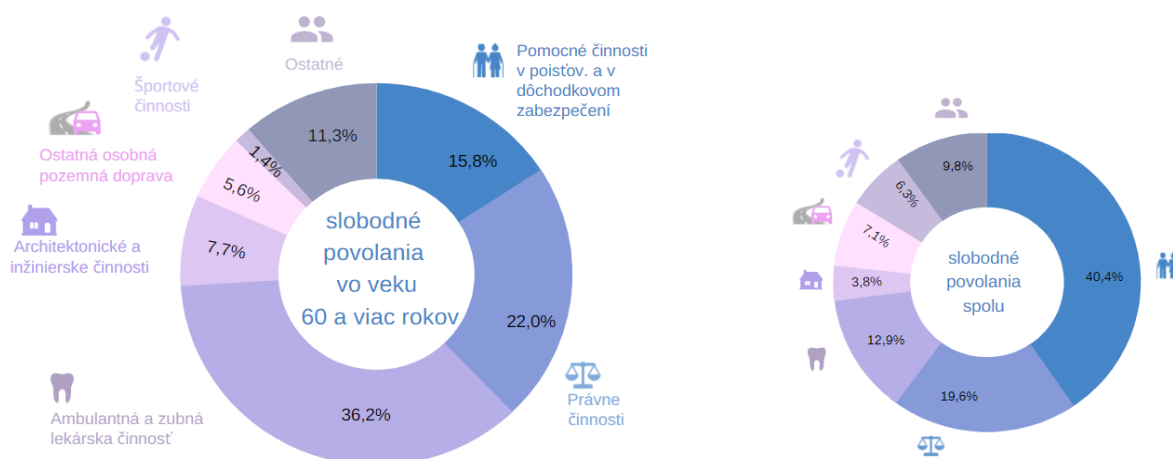
	Spolu	60 a viac rokov	Živnostníci spolu	Živnostníci - 60 a viac rokov
 Pôdohospodárstvo	3,8%	4,7%	12,8%	16,7%
 Priemysel	16,3%	13,3%	12,6%	17,0%
 Stavebníctvo	25,4%	13,5%	2,0%	2,3%
 Obchod	18,8%	22,9%	38,9%	41,0%
 Ubytovanie a stravovanie	3,2%	4,5%	42,2%	42,6%
 Doprava a informácie	6,9%	4,4%	14,5%	17,3%
 Obchodné služby	17,5%	25,5%	49,7%	44,5%
 Ostatné služby	8,0%	11,3%	66,9%	57,8%
SPOLU	100,0%	100,0%		

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Na základe prezentovaných hodnôt (tabuľka č. 5) je možné skonštatovať, že pre živnostníkov vo veku 60 a viac rokov sú atraktívnejšie oblasti pre podnikanie v porovnaní so živnostníkmi spolu: obchodné služby, obchod a ostatné služby. Zastúpenie žien vo veku 60 a viac rokov, v porovnaní so živnostníkmi spolu, je vyššie vo všetkých odvetviach okrem obchodných a ostatných služieb.

Osoby podnikajúce v slobodných povolaniach vo veku 60 a viac rokov najčastejšie pôsobia v oblasti ambulantnej a zubnej lekárskej činnosti. V uvedenej oblasti je aktívna viac ako jedna tretina (36,2 %) slobodných povolani (zastúpenie žien bolo 62,1 %). Každý piaty (22,0 %) podnikateľ vo veku 60 a viac rokov pôsobil v oblasti právnych činností (zastúpenie žien bolo 42,1 %). Medzi ďalšie významné oblasti podnikania možno zaradiť pomocné činnosti v poisťovníctve a v dôchodkovom zabezpečení (15,8 %) a architektonické a inžinierske činnosti (7,7 %).

Graf č. 31: Odvetvová štruktúra slobodných povolani v roku 2019

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

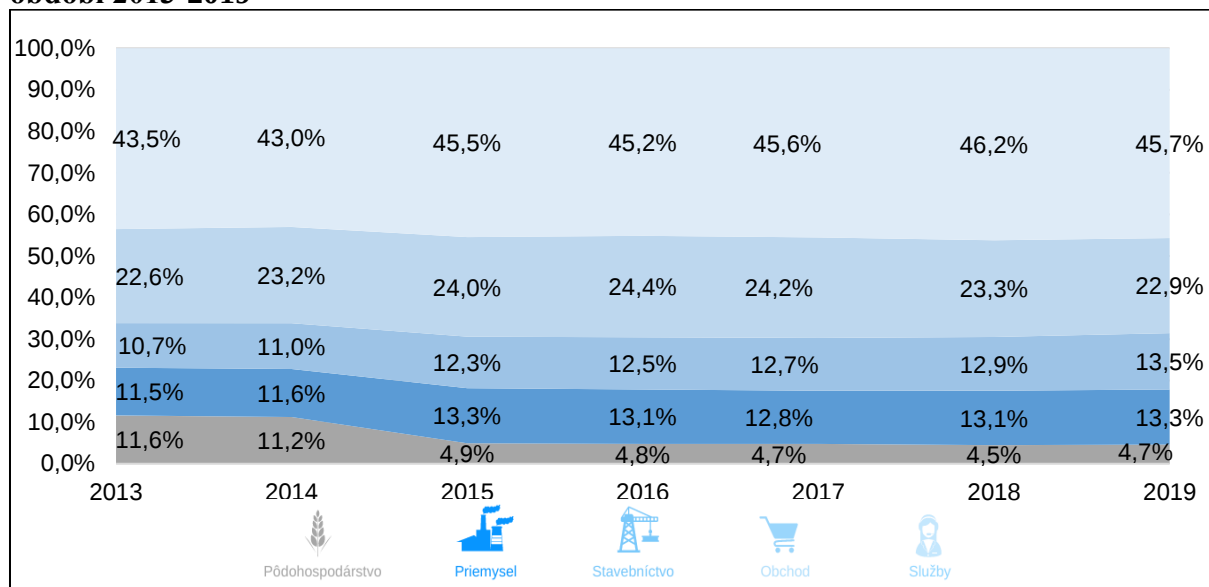
Podľa zistení OECD sa miera samostatnej zárobkovej činnosti v predchádzajúcom roku v jednotlivých odvetviach líšila v závislosti od vekových skupín seniorov. Z pohľadu EÚ bola miera samostatnej zárobkovej činnosti pre osoby vo veku 50 a viac rokov okrem iného vysoká aj v **odborných, vedeckých a technických službách**.⁴³

V porovnaní so štruktúrou oblastí pôsobenia slobodných povolani spolu, pôsobia osoby vo veku 60 a viac rokov na Slovensku vo väčšej miere v oblasti ambulantnej a zubnej lekárskej činnosti, v právnych činnostiach a v oblasti architektonických a inžinierskych činností.

Odvetvová štruktúra FO – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov je v období predchádzajúcich rokov pomerne stabilná. Pokles zastúpenia odvetvia pôdohospodárstva v roku 2015 bol spôsobený zmenou uplatňovania aktivity v Registri organizácií ŠÚ SR, v dôsledku čoho sa významnej skupine starších podnikateľov zrušila aktivita, najmä v rámci právnej formy samostatne hospodáriaci roľníci. Medzi najvýznamnejšie sektory sa dlhodobo zaraďujú služby (45,7 %) a obchod (22,9 %).

⁴³ OECD and European Union. 2019. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD>

Graf č. 32: Vývoj odvetvovej štruktúry FO – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov v období 2013-2019

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Regionálna štruktúra a zastúpenie žien

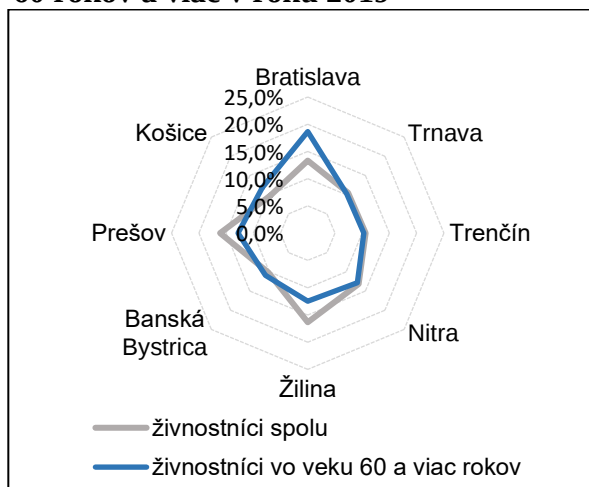
V regionálnej štruktúre živnostníkov vo veku 60 a viac rokov sa prejavuje dominancia Bratislavského kraja. V roku 2019 pôsobil v Bratislavskom kraji takmer každý piaty (18,7 %) živnostník vo veku 60 a viac rokov. S výrazným odstupom za Bratislavským krajom sa podieľali ostatné kraje, a to v intervale od 10,2 % v Trnavskom kraji do 12,9 % v Nitrianskom kraji.

Vyššie zastúpenie ako v rámci celej SR (33,3 %) mali ženy – živnostníčky vo vekovej kategórii 60 a viac rokov v Košickom (36,6 %), v Bratislavskom kraji (35,8 %) a v Banskobystrickom kraji (35,7 %). Porovnanie regionálnej štruktúry živnostníkov je znázornené aj v grafe č. 33.

Bratislavský kraj (o 5,3 p. b.), Košický kraj (o 2,0 p. b.) a Banskobystrický kraj (o 0,8 p. b.) dosahujú v rámci regionálnej štruktúry živnostníkov vo veku 60 a viac rokov vyššie zastúpenie v porovnaní so živnostníkmi spolu. Naopak nižšie zastúpenie majú najmä Žilinský (o 3,9 p. b.) a Prešovský kraj (o 3,3 p. b.).

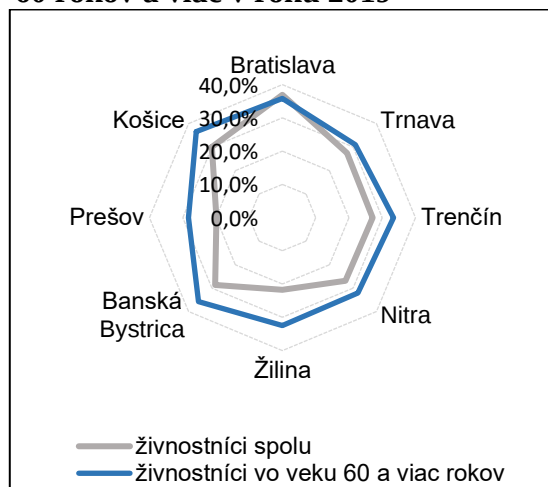
Zastúpenie žien v rámci živnostníkov vo veku 60 a viac rokov, v porovnaní so živnostníkmi spolu, dosahuje vyššie hodnoty takmer vo všetkých krajoch SR, okrem Bratislavského kraja. Zastúpenie žien v rámci živnostníkov vo veku 60 a viac rokov je v porovnaní s celkovou populáciou živnostníkov vyššie najmä v Žilinskom (o 10,7 p. b.) a v Prešovskom kraji (o 8,5 p. b.).

Graf č. 33: Regionálna štruktúra v krajoch SR-živnostníci spolu a živnostníci vo veku 60 rokov a viac v roku 2019

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Graf č. 34: Zastúpenie žien v krajoch SR-živnostníci spolu a živnostníci vo veku 60 rokov a viac v roku 2019

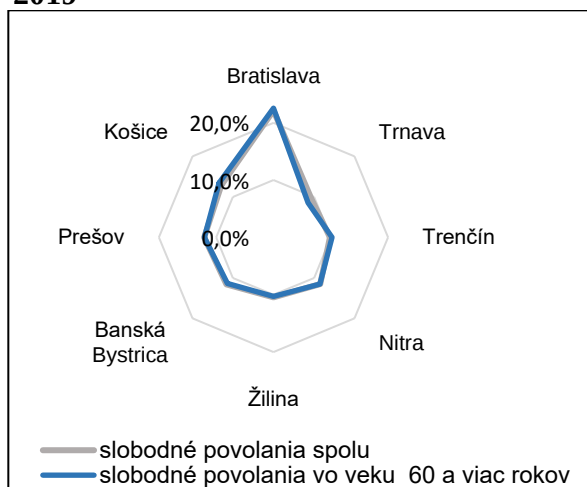

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Regionálna štruktúra osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach a zastúpenie žien vo vekovej kategórii 60 a viac rokov podľa jednotlivých regiónov je uvedené grafe č. 35 a č. 36.

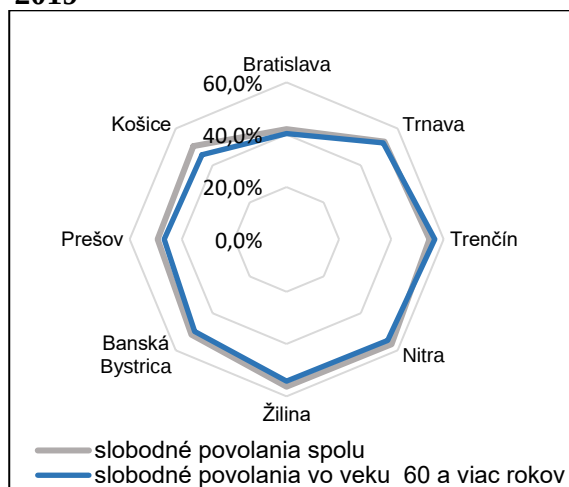
Regionálna štruktúra slobodných povolání spolu a slobodných povolání vo veku 60 a viac rokov nevykazuje výrazné odlišnosti. Najvyšším zastúpením žien v rámci osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach vo veku 60 a viac rokov sa vyznačuje Trenčiansky kraj (56,6 %) a Nitriansky kraj (54,7 %). Zastúpenie žien v rámci slobodných povolání vo veku 60 a viac rokov, v porovnaní so slobodnými povolaniami spolu, dosahuje nižšie hodnoty vo všetkých krajoch SR, okrem Trenčianskeho kraja.

Graf č. 35: Regionálna štruktúra v krajoch SR-slobodné povolania spolu a slobodné povolania vo veku 60 a viac rokov v roku 2019

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Graf č. 36: Zastúpenie žien v krajoch SR-slobodné povolania spolu a slobodné povolania vo veku 60 a viac rokov v roku 2019

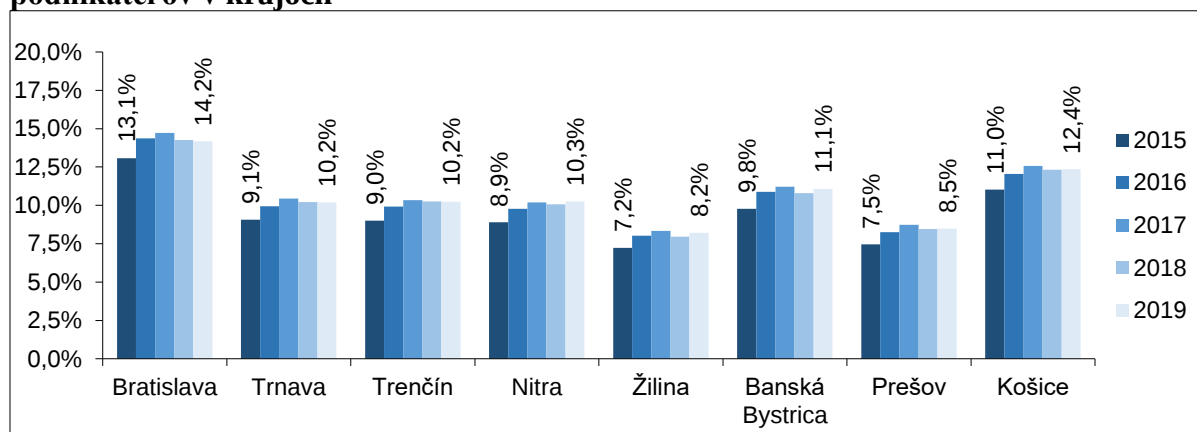

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Podiel FO – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov na celkovom počte FO – podnikateľov sa v medziročnom porovnaní zvýšil v štyroch krajoch (Nitriansky, Žilinský, Banskobystrický a Žilinský). Zastúpenie starších sa v medziročnom porovnaní nezmenilo v Trnavskom a v Prešovskom kraji. Mierny pokles zastúpenia starších podnikateľov bol zaznamenaný v Bratislavskom a Trenčianskom kraji.

Bratislavský kraj si napriek miernemu poklesu udržiava pozíciu kraja s najvyšším zastúpením starších podnikateľov. Na druhom mieste za Bratislavským krajom sa dlhodobo umiestňuje Košický kraj. Medzi kraje s najnižším podielom starších FO – podnikateľov patria Žilinský kraj (8,2 %) a Prešovský kraj (8,5 %).

Graf č. 37: Podiel FO-podnikateľov vo veku 60 a viac rokov na celkovom počte FO – podnikateľov v krajoch

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

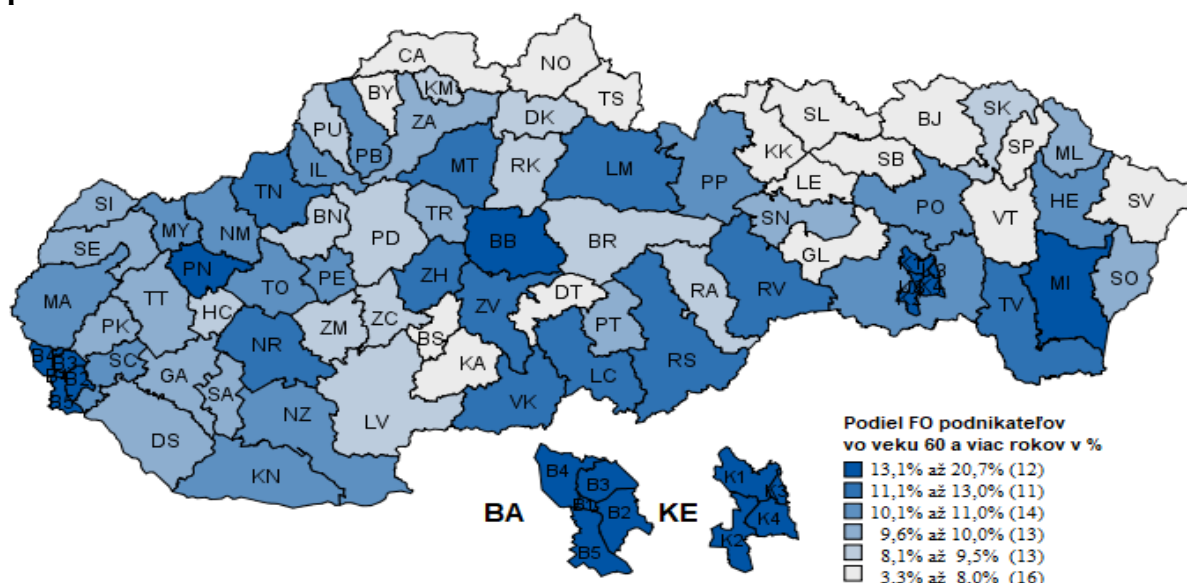
Každý piaty živnostník vo veku 60+ pôsobil v roku 2019 v Bratislavskom kraji. Najvyššie zastúpenie dosahovali ženy medzi živnostníkmi vo veku 60+ v Žilinskom a Prešovskom kraji.

Zastúpenie FO – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov v jednotlivých okresoch SR v roku 2019 je znázornené v mape č. 4.

Najvyšší podiel FO – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov je v okresoch v rámci hlavného mesta Bratislava a mesta Košice. Najvyšší podiel starších podnikateľov je dosahovaný v okrese Bratislava, v ktorom je každý piaty (20,7 %) podnikateľ vo veku 60 a viac rokov. Skupinu okresov Slovenska s vysokým podielom FO - podnikateľov vo veku 60 a viac rokov dopĺňajú aj okresy Banská Bystrica (14,1 %), Piešťany (13,7 %) a Michalovce (13,6 %).

Okresy severného Slovenska sa naopak vyznačujú najnižším zastúpením FO – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov (napr.: Námestovo 3,3 %, Sabinov 5,6 %, Čadca 6,1 %, Bytča 6,3 %, Stará Ľubovňa (6,6 %)). Nízke zastúpenie starších podnikateľov je však zreteľné aj v okresoch Gelnica (6,0 %), Kežmarok (6,5 %), či Detva (7,0 %).

Mapa č. 4: **Podiel FO-podnikateľov vo veku 60 a viac rokov na celkovom počte FO – podnikateľov v okresoch SR v roku 2019**

Mapový podklad © Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky, vyhotovené SBA na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR.

5.1 Porovnanie zastúpenia podnikateľov vo vekovej kategórii 60 a viac rokov v SR s ostatnými krajinami EÚ

Počet samostatne zárobkovo činných seniorov (50-64) podľa OECD naďalej rastie. Za posledných 7 rokov sa počet týchto seniorov v EÚ zvýšil o viac ako tretinu, v prípade vekovej kategórie seniorov (65 – 74) o 40 %. Jedným z dôvodov môže byť starnutie populácie, ktoré je najvyššie v Portugalsku a zároveň poukazuje na najvyššie zastúpenie podnikateľov vo veku 60 a viac rokov.⁴⁴

Skúmanie miery samostatnej zárobkovej činnosti pre vekovú skupinu 50-74 ukazuje, že miera samostatnej zárobkovej činnosti má s vekom tendenciu stúpať. Tieto vysoké miery samostatnej zárobkovej činnosti medzi staršími vekovými skupinami sú pravdepodobne vysvetlené aj ďalšími dvomi faktormi.⁴⁵

Po prvé, môžu to byť pracovníci, ktorí boli prevažne alebo celú svoju kariéru samostatne zárobkovo činní, a preto nemajú dôchodkový plán, ktorý by im umožnil odísť do dôchodku. Po druhé, môže ísť o samostatnú zárobkovú činnosť na čiastočný úväzok, ktorá funguje skôr ako koníček a vytvára menšie (dodatočné) príjmy. Vysoké číslo pre samostatne zárobkovo činné osoby vo vekovej skupine 65 - 74 rokov odráža tendenciu ľudí, ktorí odchádzajú do dôchodku a začínajú podnikáť, často na čiastočný úväzok. V Rumunsku a Portugalsku však odráža aj tendenciu významného počtu osôb podnikajúcich v poľnohospodárstve (v rybolove v prípade Portugalska) naďalej pracovať do pomerne vysokého veku. Podľa výsledkov prieskumu⁴⁶ v

⁴⁴ OECD and European Union. 2019. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD>

⁴⁵ OECD and European Union. 2019. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD>

⁴⁶ Prieskum bol spravovaný v roku 2015 podnikateľom v Portugalsku, ktorí mali najmenej 50 rokov a ktorí založili alebo získali spoločnosť v rokoch 2004 až 2009. Dotazník bol zaslaný poštou a e-mailom s následnou telefonickou kontrolou. Celkovo bolo zaslaných 1 671 dotazníkov a bolo vrátených 181 úplných a platných odpovedí.

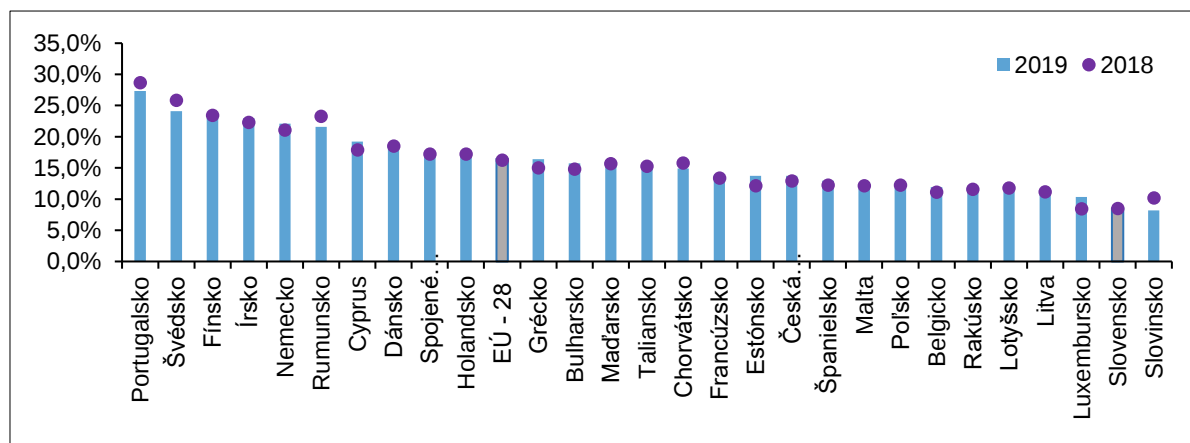
Portugalsku z roku 2015 najčastejšie uvádzanou motiváciou bolo, že si želali ostať aktívni počas práce, chceli sa stať podnikateľom a chceli rozvíjať svoje vlastné nápady. Menej často sa uvádzali negatívne faktory ako neochota prijať iné menej atraktívne pracovné miesta, nespokojnosť s predchádzajúcim zamestnaním a nedostatočné platové ohodnotenie.⁴⁷

Podľa metodiky a údajov Eurostatu patrí Slovensko aj v roku 2019 medzi krajiny s najnižším zastúpením (8,5 %) podnikateľov vo veku 60 a viac rokov v rámci krajín EÚ. V medziročnom porovnaní menšia zmena nastala pri Luxembursku (10,4 %), ktoré sa v porovnaní s minuloročnou poslednou pozíciou umiestnilo tesne pred Slovenskom. Zastúpenie podnikateľov vo veku 60 a viac rokov v rámci krajín EÚ – 28 (16,5 %) je takmer dvojnásobne vyššie ako na Slovensku.

Podpriemerné zastúpenie podnikateľov v sledovanej vekovej skupine je charakteristickou črtou aj v ostatných krajinách V4, pričom Maďarsko (15,6 %), napriek nižšiemu zastúpeniu v medziročnom porovnaní dosahuje najvyššie hodnoty spomedzi krajín V4. Za ním nasleduje Česká republika (13,8 %) a následne Poľsko (12,1 %).

Krajiny s najvyšším zastúpením podnikateľov vo veku 60 a viac rokov ostávajú napriek nižšiemu zastúpeniu v porovnaní s rokom 2018 naďalej Portugalsko (27,3 %), Švédsko (25,8 %) a Fínsko (23,5 %).

Graf č. 38: Zastúpenie podnikateľov vo veku 60 a viac rokov v jednotlivých krajinách EÚ v rokoch 2019-2018

Zdroj: Zdroj: Eurostat, spracované SBA

Slovensko sa podľa údajov Eurostatu dlhodobo zaraďuje medzi krajiny EÚ s najnižším zastúpením podnikateľov vo veku 60 a viac rokov.

5.2 Vybrané postoje starších obyvateľov (60+) k podnikaniu (na základe výsledkov prieskumu GEM)

Rovnako aj v roku 2019 viac ako jedna tretina (33,3 %) populácie vo veku 60 a viac vnímala vo svojom okolí dobré príležitosti na podnikanie. Ide zároveň o najvyššie zastúpenie uvedenej vekovej skupiny za sledované obdobie 2011 – 2019.

⁴⁷ OECD and European Union. 2019. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD>

Menej ako polovica opýtaných (43,6 %) starších obyvateľov vo veku 60 a viac uvádza, že má vedomosti a zručnosti na začatie podnikateľskej činnosti. Ide zároveň o najnižšie zastúpenie za obdobie 2014-2019 a v porovnaní s celkovou populáciou o výraznejšie nižšie zastúpenie v rámci uvedeného vnímania vedomosti a zručnosti potrebných na podnikanie.

Podnikanie ako vhodnú voľbu kariéry vnímala v roku 2019 menej ako polovica opýtaných respondentov v sledovanej vekovej skupine (44,2 %).

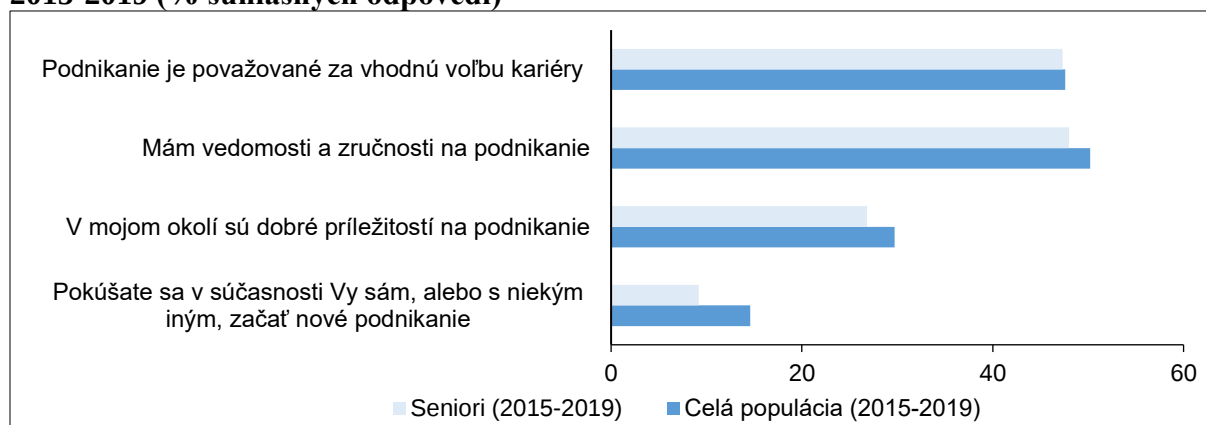
Tab. č. 6: **Vybrané postoje starších obyvateľov k podnikaniu-na základe výsledkov prieskumu GEM (% súhlasných odpovedí)**

Postoje, motívy k podnikaniu	2017	2018	2019	Priemer (2015-2019)
V mojom okolí sú dobré príležitosti na podnikanie	22,0	33,9	33,3	26,8
Mám vedomosti a zručnosti na podnikanie	53,8	44,2	43,6	48,0
Podnikanie je považované za vhodnú voľbu kariéry	42,3	51,2	44,2	47,3
Pokúšate sa v súčasnosti Vy sám, alebo s niekým iným, začať nové podnikanie	14,3	2,5	6,3	9,2

Zdroj: SBA, spracované na základe výsledkov GEM prieskumu

Za **posledných päť** rokov boli **hodnoty** zastúpenia starších v porovnaní s celkovou populáciou vo všetkých sledovaných oblastiach **nižšie**. Výnimkou bolo **považovanie podnikania ako vhodnej voľby kariéry**, pričom zastúpenie starších v porovnaní s celkovou populáciou bolo **takmer porovnateľné**. V porovnaní so ženami a mladými v rámci uvedeného vnímania išlo o **najvyššie zastúpenie/najvyšší priemer, takmer 50 %**. Jedným z dôvodov môžu byť aj dlhoročné skúsenosti staršej populácie.

Graf č. 39: **Priemerné hodnoty vybraných postojov starších obyvateľov (60+) za roky 2015-2019 (% súhlasných odpovedí)**

Zdroj: SBA, spracované na základe výsledkov GEM prieskumu

Z vyššie uvedených zistení vyplýva, že za posledné obdobie rastie zastúpenie 60 a viac ročných obyvateľov, ktorí si myslia, že v ich okolí sú dobré príležitosti na podnikanie. Pričom v roku 2019 dosiahlo najvyššie zastúpenie (viac ako tretinové) za obdobie 2011-2019. Za posledných 5 rokov takmer 50 % obyvateľov v sledovanej vekovej skupine zastáva názor, že majú vedomosti a zručnosti na podnikanie a tiež vnímajú podnikanie ako vhodnú voľbu kariéry.

Podobne ako mladí obyvatelia, aj staršia veková skupina (60+) dosahuje v porovnaní s priemerom (2014-2018) starších v rámci EÚ vyššie sebavedomie súvisiace s podnikateľskou činnosťou, vyšší podnikateľský potenciál, sú inovatívnejší vo využívaní nových technológií, vykazujú vyššiu mieru internacionalizácie najmä v etablovanom podnikaní a vo väčšej miere pôsobia v stavebníctve, výrobe, doprave, sieťach, komunikáciách a pod.⁴⁸

Podnikatelia vo vyššej vekovej skupine (60+) v porovnaní s mladými podnikateľmi na Slovensku napredujú vo využívaní najnovších technológií, čo zároveň predstavuje opačný trend EÚ. Pri počiatočnej podnikateľskej aktivite ako aj v rámci etablovaného podnikania sa intenzívnejšia miera internacionalizácie (viac ako 75 %) prejavuje u starších podnikateľov. V odvetví stavebníctva, výroby, dopravy, sietí, komunikácií dominujú v počiatočnej podnikateľskej aktivite starší, naopak v etablovanom podnikaní mladšia veková skupina.⁴⁹

V zaostávajúcom odvetví (poľnohospodárstve) je na Slovensku zastúpenie mladých v porovnaní so starším výraznejšie nižšie v etablovanom podnikaní ako v rámci počiatočnej podnikateľskej aktivity.⁵⁰

⁴⁸ Kovačičová, Z., Mikuš, J. Výsledky v rámci GEM prieskumu 2018 prezentované na Výročnej konferencii v rámci SBA, 2020.

⁴⁹ Pilková, A., Holienka, M., Kovačičová, Z., Rehák, J., Mikuš, J. Podnikanie na Slovensku: aktivita, prostredie a vybrané druhy podnikania 2019

⁵⁰ Pilková, A., Holienka, M., Kovačičová, Z., Rehák, J., Mikuš, J. Podnikanie na Slovensku: aktivita, prostredie a vybrané druhy podnikania 2019

6 Rodová a veková štruktúra začínajúcich FO – podnikateľov

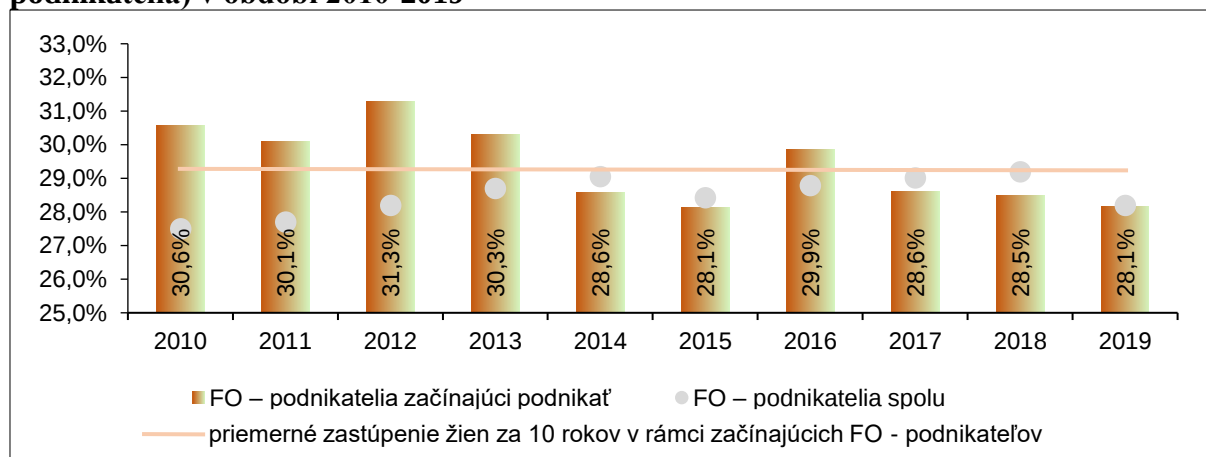
V ďalšej časti kapitoly je prezentovaná analýza rodovej a vekovej štruktúry fyzických osôb – podnikateľov, ktorí začali svoju podnikateľskú činnosť v priebehu roka 2019 podľa údajov spracovaných z Registra organizácií ŠÚ SR.

6.1 Rodová štruktúra začínajúcich podnikateľov

Podľa zistení OECD sú ženy v EÚ menej aktívne pri začatí podnikania ako muži. Za posledných 5 rokov sa pokúšala podnikat' v EÚ približne polovica menej žien ako mužov.⁵¹

Na Slovensku v roku 2019 pokračoval trend poklesu zastúpenia žien v rámci začínajúcich fyzických osôb – podnikateľov. Negatívny vývoj medziročného poklesu zastúpenia žien je možné sledovať od roku 2017. **V porovnaní s rokom 2018 sa zastúpenie žien znížilo o 0,4 p. b. na 28,1 %.** Dosiahnutá úroveň podielu žien je spolu s hodnotou z roku 2015 najnižšia v období poslednej dekády a výrazne zaostáva za úrovňou desaťročného priemeru. Zastúpenie žien v rámci začínajúcich fyzických osôb – podnikateľov je zároveň mierne nižšie ako FO – podnikateľov spolu (28,2 %).

Graf č. 40: Zastúpenie žien na počte FO-podnikateľov (podnikatelia spolu a začínajúci podnikatelia) v období 2010-2019

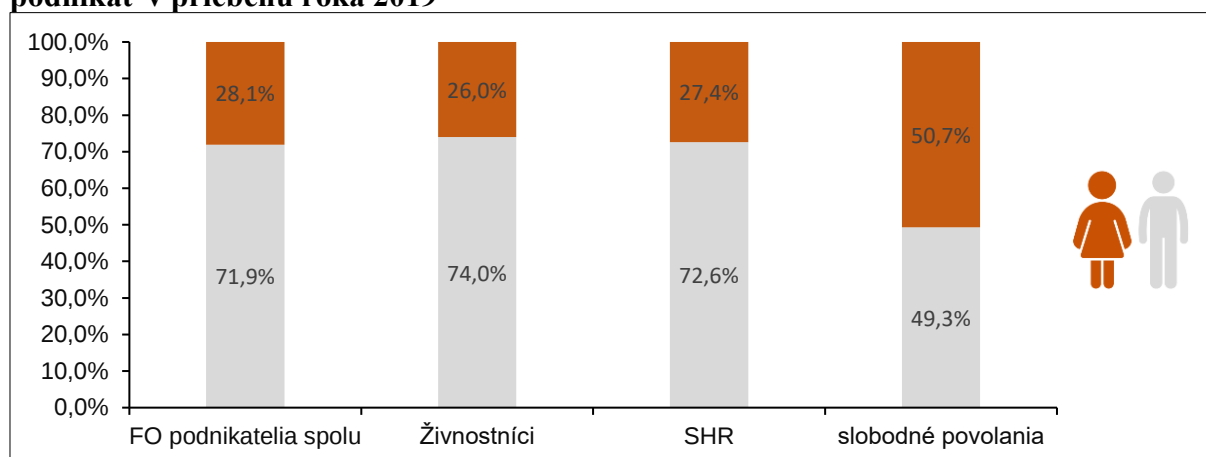
Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Väčšina právnych foriem začínajúcich fyzických osôb – podnikateľov sa vyznačuje dominantným zastúpením mužov. Jedinou právnou formou, ktorá má prevládajúci podiel žien sú slobodné povolania. Viac ako polovica (50,7 %) osôb, ktoré začali v roku 2019 podnikat' ako slobodné povolania boli ženského pohlavia. Viac ako jednu štvrtinu predstavoval podiel žien v rámci začínajúcich živnostníkov a samostatne hospodáriacich roľníkov.

V porovnaní s rokom 2018 sa podstatne znížilo zastúpenie žien v rámci začínajúcich slobodných povolání (o 11,9 p. b.). Mierny nárast zastúpenia žien bol dosiahnutý u živnostníkov a samostatne hospodáriacich roľníkov. Pri porovnaní zastúpenia žien u začínajúcich podnikateľov, v porovnaní s celkovou skupinou podnikateľov, je možné pozorovať výraznejší podiel žien u samostatne hospodáriacich roľníkov (o 5,0 p. b.) a mierne vyšší u slobodných povolání (o 0,1 p. b.).

⁵¹ OECD and European Union. 2019. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD>

Graf č. 41: Rodové zloženie začínajúcich podnikateľov-fyzických osôb, ktorí začali podnikat' v priebehu roka 2019

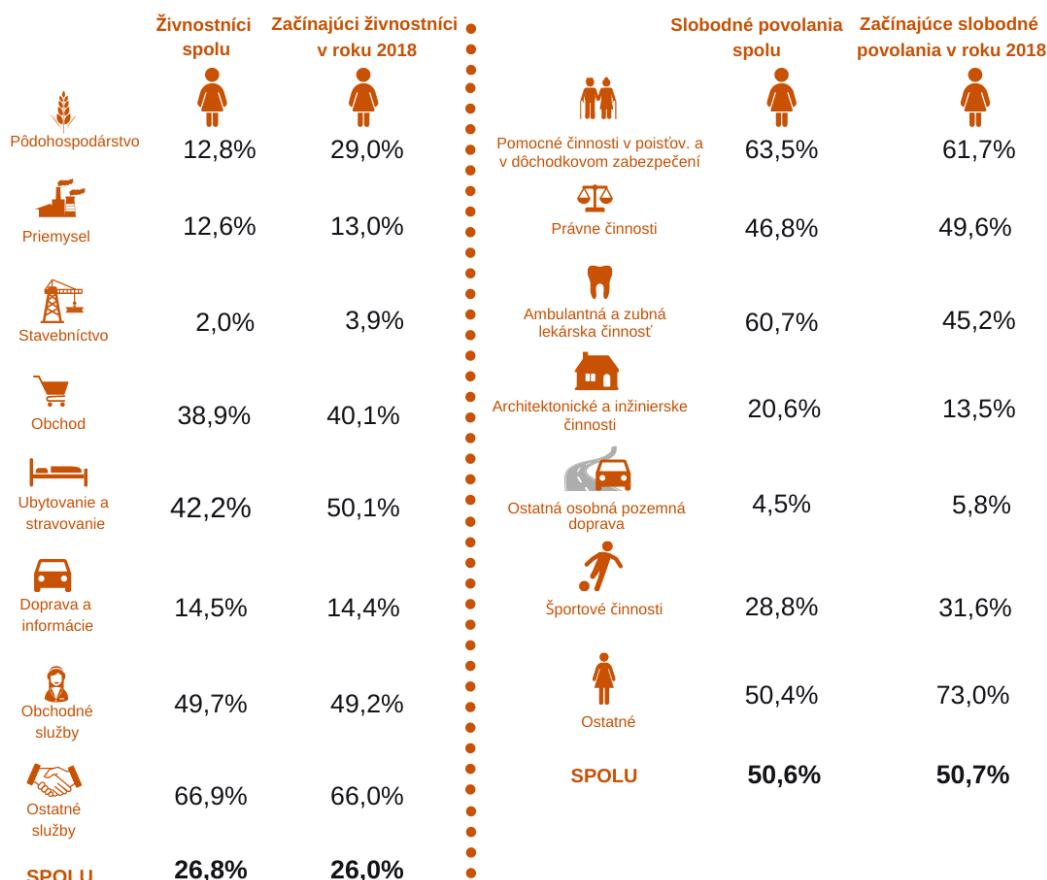
Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Ostatné služby boli v roku 2019 jediným odvetvím, v ktorom dosahovali začínajúce ženy živnostnícky výrazne vyšší podiel ako muži. Zastúpenie žien v ostatných službách predstavovalo dve tretiny. Každý druhý začínajúci živnostník v odvetví ubytovania a stravovania (50,1 %) a obchodných služieb (49,2 %) bol ženského pohlavia. Naopak najmenšie zastúpenie v kategórii začínajúcich živnostníkov majú ženy v stavebníctve (3,9 %), v priemysle (13,0 %) a v doprave, informačných a komunikačných činnostiach (14,4 %).

V roku 2019 dosiahlo zastúpenie žien v kategórii začínajúcich živnostníkov, v porovnaní s celkovou skupinou živnostníkov, vyššie hodnoty predovšetkým v odvetví pôdohospodárstva, ubytovania a stravovania a obchodu.

V rámci slobodných povolaní mali začínajúce ženy najvyššie zastúpenie v oblasti pomocných činností v poisťovníctve a v dôchodkovom zabezpečení (61,7 %) a ostatných činností (73,0 %). V ostatných oblastiach dominovali muži.

Tab. č. 7: Zastúpenie žien v jednotlivých odvetviach-živnostníci spolu a začínajúci živnostníci a zastúpenie žien osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach-slobodné povolania spolu a začínajúce v roku 2019

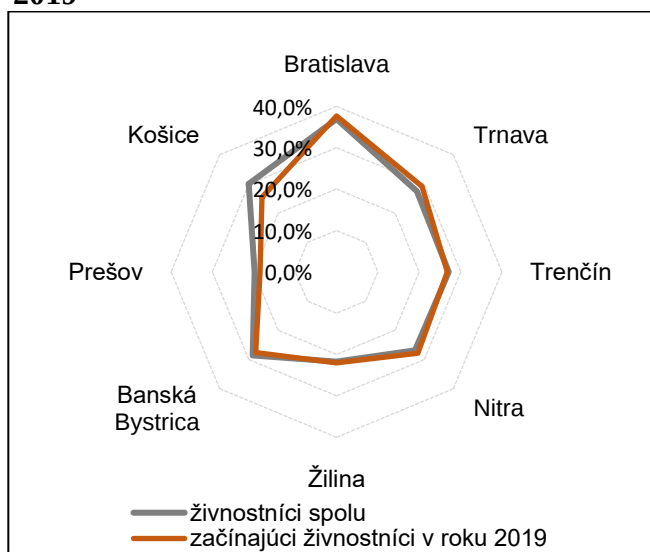
Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Každý tretí začínajúci živnostník (37,7 %), ktorý začal podnikat' v roku 2019 v Bratislavskom kraji bol ženského pohlavia. V ostatných krajoch bolo zastúpenie žien v intervale od 18,5 % v Prešovskom kraji do 29,2 % v Trnavskom kraji. V porovnaní s rokom 2018 bol dosiahnutý pokles zastúpenia žien v Bratislavskom, Trenčianskom a v Žilinskom kraji. V ostatných krajoch si svoje zastúpenie ženy mierne posilnili. Zastúpenie žien v kategórii začínajúcich živnostníkov podľa jednotlivých regiónov je uvedené v grafe č. 42.

Zastúpenie žien v kategórii začínajúcich živnostníkov, v porovnaní so živnostníkmi spolu, je vyššie v Bratislavskom, Trnavskom a v Nitrianskom kraji. V ostatných krajoch je zastúpenie začínajúcich žien živnostníčok nižšie.

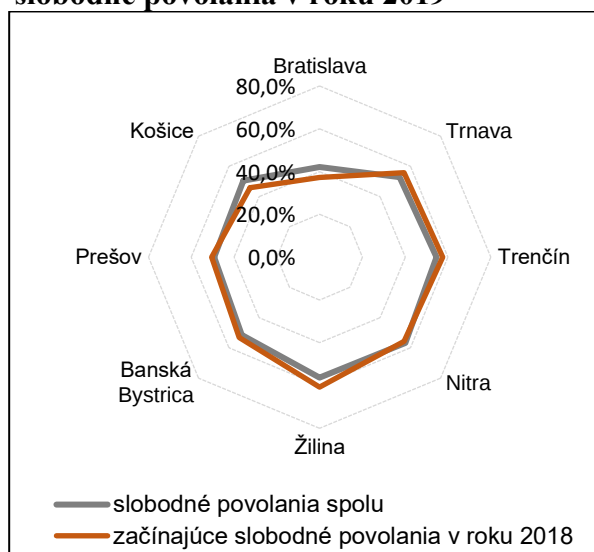
Najvyššie zastúpenie žien v rámci slobodných povolání, ktoré začali podnikat' v roku 2019 bolo zaznamenané v Žilinskom (60,7 %) a v Trenčianskom kraji (57,5 %). V ostatných krajoch sa ich podiel pohyboval v intervale od 37,2 % (Bratislavský kraj) do 55,8 % (Trnavský kraj). Zastúpenie žien v kategórii začínajúcich slobodných povolání, v porovnaní so slobodnými povolaniami spolu, je vyššie hlavne v Žilinskom, Trnavskom a Trenčianskom kraji.

Graf č. 42: Zastúpenie žien podľa krajov SR-živnostníci spolu a začínajúci živnostníci v roku 2019

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Graf č. 43: Zastúpenie žien podľa krajov SR-slobodné povolania spolu a začínajúce slobodné povolania v roku 2019

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

6.2 Veková štruktúra začínajúcich podnikateľov

Výsledky skúmania podnikateľskej aktivity OECD poukazujú na vyššiu podnikateľskú aktivitu mladších vekových skupín, ktoré sa aktívnejšie podieľajú na založení podniku v porovnaní s ostatnými vekovými skupinami. Údaje z prieskumov v EÚ ďalej naznačujú, že takmer 5 % mladých ľudí (vo veku 18 až 30 rokov) aktívne pracovalo na založení podniku za posledných 5 rokov.⁵² Mladí ľudia sa zaujímajú o samostatnú zárobkovú činnosť, ale nie sú aktívni. Celkovo asi 40% mladých ľudí prejavuje záujem o podnikanie, ale len veľmi málo mladých ľudí je samostatne zárobkovo činných. Miera samostatnej zárobkovej činnosti mladých (20-29) je pomerne konštantná napriek poklesu absolútneho počtu samostatne zárobkovo činných mladých ľudí.⁵³

Aj na Slovensku majú mladí ľudia významné zastúpenie medzi začínajúcimi podnikateľmi. V roku 2019 boli začínajúci podnikatelia vo veku menej ako 30 rokov najvýznamnejšou vekovou kategóriou. Ich zastúpenie dosiahlo 42,6 %. Viac ako jedna štvrtina (28,5 %) začínajúcich fyzických osôb - podnikateľov bola v kategórii 30 až 39 rokov. Takmer jedna pätina (18,1 %) začínajúcich bolo v kategórii 40 až 49 rokov. Podstatne nižšie zastúpenie dosiahli podnikatelia v kategórii 50 až 59 rokov (8,0 %). Podiel začínajúcich fyzických osôb – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov tvoril len 2,8 %.

Veková štruktúra fyzických osôb – podnikateľov uvedená v tabuľke č. 8 a v grafe č. 44 prezentuje obraz o vekovom zložení začínajúcich fyzických osôb – podnikateľov podľa jednotlivých vekových kategórií.

⁵² OECD and European Union. 2019. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD>

⁵³ OECD and European Union. 2019. The Missing Entrepreneurs 2019. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1607766847&id=id&accname=guest&checksum=13A7C60031B9A1E90BA8C0426A48BFAD>

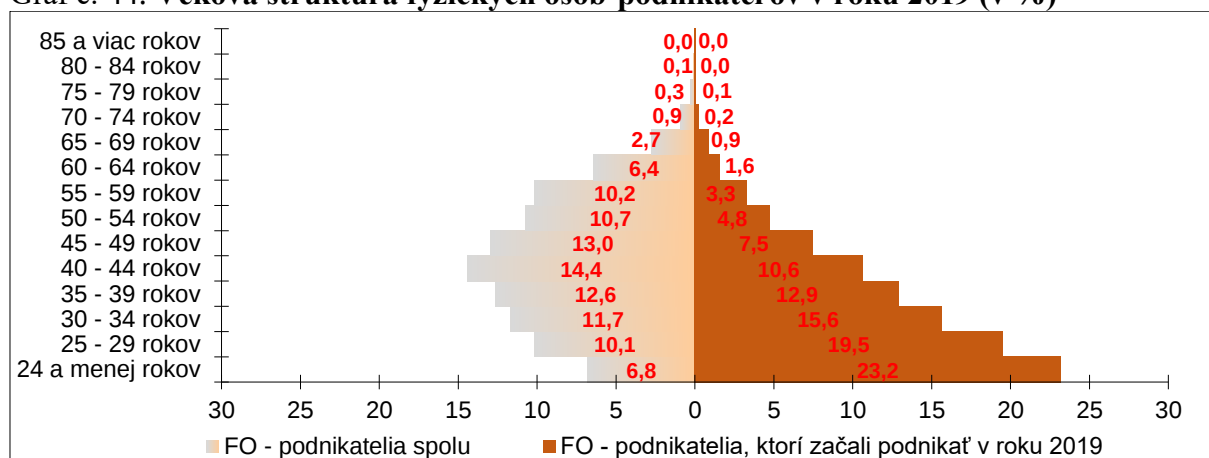
Tab. č. 8: Veková štruktúra fyzických osôb-podnikateľov v roku 2018 podľa pohlavia-podnikatelia spolu a podnikatelia začínajúci v roku 2019

Vek	Fyzické osoby - podnikatelia spolu			Fyzické osoby - podnikatelia začínajúci v roku 2019		
	Spolu	Muži	Ženy	Spolu	Muži	Ženy
Menej ako 30	16,9%	18,4%	13,2%	42,6%	45,2%	36,0%
30 - 39	24,3%	24,8%	22,9%	28,5%	28,0%	29,9%
40 - 49	27,4%	27,0%	28,3%	18,1%	16,9%	21,1%
50 - 59	20,9%	20,0%	23,2%	8,0%	7,5%	9,5%
60 - 69	9,2%	8,5%	10,8%	2,5%	2,2%	3,1%
70 - 79	1,2%	1,1%	1,4%	0,3%	0,3%	0,3%
80 a viac	0,1%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%
Spolu	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Veková štruktúra začínajúcich podnikateľov sa vyznačuje dominantným zastúpením mladších vekových kategórií. **Zastúpenie mladých vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov je viac ako dva a pol násobne vyššie ako u celkovej populácii FO – podnikateľov.** Naopak zastúpenie podnikateľov v strednom veku a starších podnikateľov je prirodzene významnejšie u celkovej skupiny podnikateľov.

Graf č. 44: Veková štruktúra fyzických osôb-podnikateľov v roku 2019 (v %)

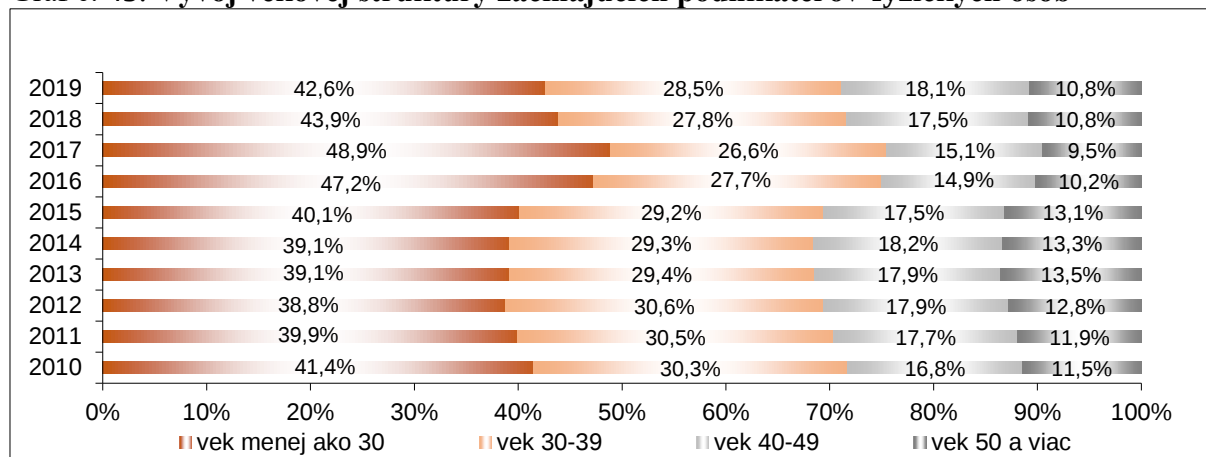

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Medziročný pokles zastúpenia mladých podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov pokračoval aj v roku 2019. Podiel malých dosiahol 42,6 %. K poklesu zastúpenia mladých dochádza od roku 2017, dovtedy sa ich podiel každoročne zvyšoval.

Zastúpenie starších podnikateľov vo veku 50 a viac rokov sa v medziročnom porovnaní nezmenilo (10,8 %). Z pohľadu dlhodobého vývoja sa nachádza pod úrovňou desaťročného priemeru.

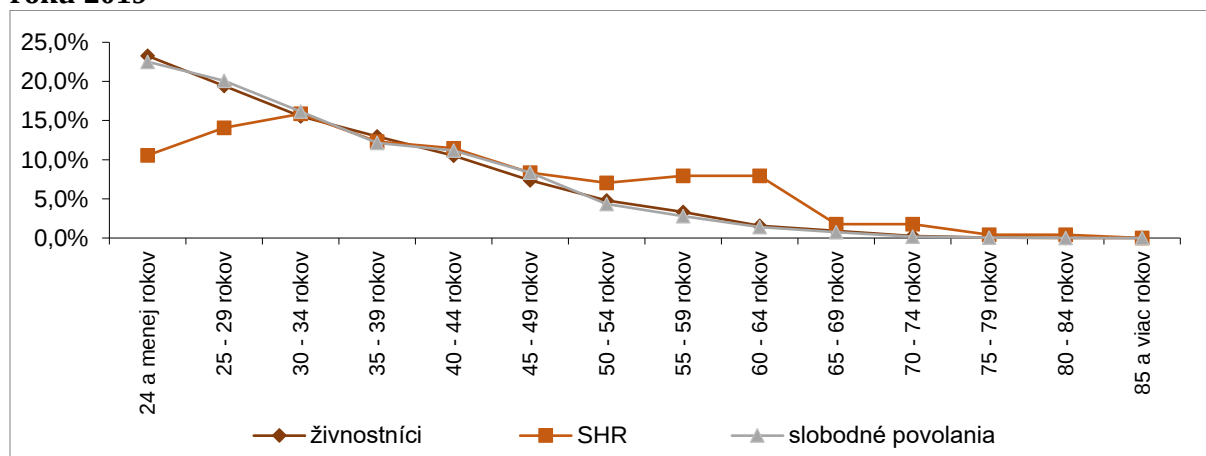
Graf č. 45: Vývoj vekovej štruktúry začínajúcich podnikateľov-fyzických osôb

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Veková štruktúra začínajúcich fyzických osôb podnikateľov sa výrazne neodlišuje v prípade živnostníkov a slobodných povolání. Nižším zastúpením mladších podnikateľov a vyšším zastúpením podnikateľov vo vyššom veku sa vyznačuje veková štruktúra začínajúcich samostatne hospodáriacich roľníkov.

Graf č. 46: Veková štruktúra začínajúcich osôb - podnikateľov podľa právnych foriem v roku 2019

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov Registra organizácií ŠÚ SR

Za posledné 3 roky opätovne pretrváva trend poklesu zastúpenia žien v rámci začínajúcich fyzických osôb - podnikateľov. V roku 2019 dosiahlo úroveň porovnateľnú s rokom 2015. Z hľadiska odvetvia dosahovali začínajúce ženy živnostnícky výrazne vyšší podiel ako muži len v odvetví ostatných služieb. Mladí ľudia majú významné zastúpenie medzi začínajúcimi podnikateľmi. V roku 2019 boli začínajúci podnikatelia vo veku menej ako 30 rokov najvýznamnejšou vekovou kategóriou.

Zhrnutie

Rodové zloženie fyzických osôb – podnikateľov

Podnikateľská aktivita na Slovensku sa vyznačuje dominantným zastúpením mužov. V roku 2019 došlo po predchádzajúcom náraste k poklesu zastúpenia žien v rámci fyzických osôb – podnikateľov. V medziročnom porovnaní sa podiel žien znížil o 1 p. b. na úroveň 28,2 %. Medziročný pokles zastúpenia žien v rámci fyzických osôb – podnikateľov bol ovplyvnený predovšetkým poklesom zastúpenia žien v rámci osôb podnikajúcich v slobodných povolaniach a u živnostníkov.

Z pohľadu jednotlivých právnych foriem si ženy udržujú nadpolovičné zastúpenie len u osôb podnikajúcich formou slobodných povolání. Viac ako štvrtinový podiel tvorili ženy u živnostníkov a viac ako jednu pätinu dosiahli zastúpenie u samostatne hospodáriacich roľníkov.

Ženy rozbiehajú svoj biznis predovšetkým v odvetviach služieb, ktoré sa vyznačujú menšou kapitálovou náročnosťou. Uvedená preferencia v podnikaní žien sa prejavuje aj na zastúpení žien živnostníčok v rámci jednotlivých sektorov hospodárstva. Najvyššie zastúpenie žien živnostníčok je zaznamenané v odvetví ostatných služieb (sekcia SK NACE P až S), pričom dané odvetvie sa ako jediné vyznačuje dlhodobým nárastom podielu žien. V roku 2019 tvorili ženy v danom odvetví takmer dvoj tretinový podiel.

Podnikateľská aktivita žien sa vyznačuje vyššou úrovňou v regiónoch západného Slovenska a v severných okresoch stredného Slovenska. Bratislavský kraj si dlhodobo udržiava pozíciu regiónu s najvyšším zastúpením žien. Nižšia miera podnikateľskej aktivity žien pretrváva v regiónoch s nižšou ekonomickou výkonnosťou, na východnom Slovensku a na juhu stredného Slovenska.

Podľa údajov Eurostatu sa Slovensko dosiahnutým podielom žien na celkovom počte podnikateľov dlhodobo zaraďuje medzi krajiny s podpriemerným zastúpením žien.

Nízka podnikateľská aktivita žien v porovnaní s celkovou populáciou vyplýva z nízkeho sebavedomia podnikateľských schopností, či nedostatočného vnímania vhodných príležitostí na podnikanie, ale aj výraznejšieho strachu zo zlyhania. Ženy sú často v podnikaní obmedzované aj inštitucionálnymi a trhovými zlyhaniami. Preto je žiadúce ďalšie rozvíjanie podporných nástrojov určených pre podporu podnikania žien na národnej, či regionálnej úrovni, s dôrazom na menej rozvinuté regióny Slovenska.

Veková štruktúra fyzických osôb – podnikateľov

V roku 2019 pôsobilo najviac fyzických osôb – podnikateľov z pohľadu veku v kategórii 40 až 49-ročných. V uvedenej vekovej skupine podnikala viac ako jedna štvrtina (27,4 %) z celkového počtu fyzických osôb – podnikateľov. Druhou najpočetnejšou skupinou z pohľadu veku boli podnikatelia vo vekovej kategórii 30 až 39-ročných, ktorí tvorili takmer jednu štvrtinu (24,3 %).

Špecifické funkcie, ktoré si ženy plnia v mladom veku sa odrážajú aj na vekovej štruktúre podnikateľiek. Ženy podnikateľky podnikajú v porovnaní s mužmi častejšie vo vyšších vekových kategóriách. Vo vekovej kategórii 50 rokov a viac rokov pôsobí 35,6 % žien podnikateľiek, ale len 29,7 % mužov. Naopak, veková štruktúra mužov sa vyznačuje vyšším zastúpením mladých podnikateľov.

Veková štruktúra FO – podnikateľov v krajoch SR do značnej miery súvisí s vekovou štruktúrou ekonomicky aktívnych osôb. Najvyšším zastúpením mladých FO - podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov sa vyznačuje Žilinský kraj a Prešovský kraj. V uvedených krajoch je každý piaty podnikateľ vo veku menej ako 30 rokov. Najvyšší podiel podnikateľov vo veku 60 a viac rokov bol dosiahnutý v Bratislavskom kraji a v Košickom kraji.

Veková štruktúra podnikateľov na Slovensku sa v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ vyznačuje výraznejším zastúpením mladších vekových kategórií a naopak nízkym zastúpením vyšších vekových skupín podnikateľov.

Štruktúra mladých podnikateľov – fyzických osôb vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov

Vývoj vekovej štruktúry fyzických osôb - podnikateľov bol v predchádzajúcich rokoch charakterizovaný nárastom zastúpenia podnikateľov v mladších vekových kategóriách menej ako 30 ročných. V roku 2019 došlo k zastaveniu trendu nárastu zastúpenia mladých podnikateľov. Po predchádzajúcom štvorročnom náraste sa podiel mladých na celkovom počte fyzických osôb – podnikateľov v medzioročnom porovnaní nezmenil, dosiahol 16,9 %.

Rodová štruktúra mladých podnikateľov je taktiež charakteristická dominantným zastúpením mužov. Muži tvoria takmer štyri pätiny z celkového počtu fyzických osôb – podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov. Podiel žien predstavuje viac ako jednu pätinu.

Z pohľadu jednotlivých odvetví najviac živnostníkov vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov dlhodobo podniká v stavebníctve. Medzi ďalšie atraktívne odvetvia pre podnikanie mladých patria obchodné služby, priemysel, doprava, informačné a komunikačné činnosti.

Regióny severného a východného Slovenska sa vyznačujú najvyšším podielom podnikateľov vo veku menej ako 30 rokov. Najmenšie zastúpenie mladých podnikateľov je dosahované v okresoch v rámci miest Bratislava a Košice, ale aj v okresoch Banská Bystrica, Pezinok a Senec.

Štruktúra fyzických osôb – podnikateľov vo vekovej kategórii 60 a viac rokov

V roku 2019 sa podiel starších podnikateľov na celkovom počte FO – podnikateľov výrazne nezmenil. V medzioročnom porovnaní sa zvýšil len o 0,1 p. b na úroveň 10,5 %. Aktuálne dosiahnutá hodnota predstavuje druhú najvyššiu od roku 2010.

Najvyššie zastúpenie podnikateľov vo veku 60 a viac rokov dosahujú samostatne hospodáriaci roľníci. Takmer každý štvrtý podnikateľ v uvedenej právnej forme bol vo veku 60 a viac rokov a každá piata osoba podnikajúca ako slobodné povolanie. V rámci živnostníkov bolo vo veku 60 a viac rokov 9,7 % podnikateľov.

Rodové zloženie podnikateľov vo veku 60 a viac rokov poukazuje na kľúčové postavenie mužov. Takmer dve tretiny z celkového počtu fyzických osôb – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov tvorili muži. Podiel žien predstavoval jednu tretinu. Zastúpenie žien sa po predchádzajúcom náraste mierne znížilo. Napriek tomu je dosiahnuté zastúpenie žien u starších podnikateľov vyššie ako u celkovej populácii fyzických osôb – podnikateľov.

Najvyšší podiel FO – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov je v okresoch v rámci hlavného mesta Bratislava a mesta Košice. Skupinu okresov Slovenska s vysokým podielom FO – podnikateľov vo veku 60 a viac rokov dopĺňajú aj okresy Banská Bystrica, Piešťany a Michalovce.

Štruktúra začínajúcich aktívnych podnikateľov – fyzických osôb, ktorí začali svoju podnikateľskú činnosť v roku 2019

V roku 2019 pokračoval trend poklesu zastúpenia žien v rámci začínajúcich fyzických osôb – podnikateľov. Negatívny vývoj medzироčného poklesu zastúpenia žien je možné sledovať od roku 2017. V porovnaní s rokom 2018 sa zastúpenie žien znížilo o 0,4 p. b. na 28,1 %.

Väčšina právnych foriem začínajúcich fyzických osôb – podnikateľov sa vyznačuje dominantným zastúpením mužov. Jedinou právnou formou, ktorá má prevládajúci podiel žien sú slobodné povolania

Na Slovenku majú mladí ľudia prevažujúce zastúpenie medzi začínajúcimi podnikateľmi. V roku 2019 boli začínajúci podnikatelia vo veku menej ako 30 rokov najvýznamnejšou vekovou kategóriou. Ich zastúpenie dosiahlo 42,6 %. Viac ako jedna štvrtina začínajúcich fyzických osôb – podnikateľov bola v kategórii 30 až 39 rokov. Zastúpenie mladých vo vekovej kategórii menej ako 30 rokov je viac ako dva a pol násobne vyššie ako u celkovej populácii FO – podnikateľov.

V nadväznosti na stav a vývoj vekovej štruktúry podnikateľov na Slovensku by sa väčšia pozornosť mala venovať skvalitneniu odbornej prípravy mladých pre vstup do podnikania z dôvodu nedostatočných podnikateľských zručností, nedostatočnej informovanosti, či problematického prístupu k financiám. V súvislosti s demografickým vývojom obyvateľstva Slovenska, ktorý sa vyznačuje postupným starnutím obyvateľstva sa stále viac dostáva do popredia otázka využitia ekonomického potenciálu seniorov, vrátane zapájania seniorov do podnikania a podpory začínajúcich podnikateľov. Na tieto výzvy by mali reflektovať aj verejné politiky a podporné nástroje určené na podporu podnikania.

Zoznam použitých zdrojov

Barošová, M. Inštitút pre výskum práce a rodiny. 2006. Participácia mužov a žien v rozhodovacích pozíciách

European Centre for Liberal Professions. 2013. The State of Liberal Professions Concerning their Functions and Relevance to European Civil Society. Dostupné online: <https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-01-13-678-en-c.pdf>

European Comission. 2015. Recent changes in self-employment and entrepreneurship across the EU. Research note no. 6/2015.

European Comission. 2013. Report from the Commission to the European Parliament, The Council and European Economic And Social Committee. Dostupné online: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0795:FIN:EN:PDF>

European Comission. Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Úloha a budúcnosť slobodných povolání v európskej občianskej spoločnosti po roku 2020“. Dostupné online: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/184594f0-0cb3-11e4-a7d0-01aa75ed71a1/language-sk/format-PDF/source-120016262>

European Comission. EU Startup monitor. 2018. Dostupné online: <http://startupmonitor.eu/EU-Startup-Monitor-2018-Report-WEB.pdf>

Holienka, M., Gál, P., Pilková, A. 2018. Podnikanie študentov na Slovensku. Dostupné online: http://www.guesssurvey.org/resources/nat_2016/GUESSS_Report_2016_Slovakia_slov.pdf

Institute for Public Policy Research. 2015. Self-employment in Europe. Dostupné online: https://www.ippr.org/files/publications/pdf/self-employment-Europe_Jan2015.pdf

Kovačičová, Z., Mikuš, J. Výsledky v rámci GEM prieskumu 2018 prezentované na Výročnej konferencii SBA, 2020

OECD, European Comission. 2018. Entrepreneurship Policies: country Assessment Notes. Dostupné online: <http://www.oecd.org/cfe/smes/SLOVAK-REPUBLIC-Country-Note-2018.pdf>

OECD and European Union. 2017. Policy Brief on Women's Entrepreneurship. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/dd2d79e7-en.pdf?expires=1546515024&id=id&accname=guest&checksum=1C4987EE40B816971566E8E5B8EF0D93>

OECD and European Union. 2019. The Missing Entrepreneurs. Dostupné online: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/3ed84801-en.pdf?expires=1590572297&id=id&accname=guest&checksum=696AB0F04ADFF5D6315A30874F233D5D>

OECD. 2013. Youth Entrepreneurship. A background paper for the OECD Centre for Entrepreneurship, SMEs and Local Development. Dostupné online: https://www.oecd.org/cfe/leed/youth_bp_finalt.pdf

PILKOVÁ, A. a kolektív. 2017. Inkluzivita podnikania na Slovensku: Stav a vývojové tendencie

PILKOVÁ, A. a kolektív. 2016. Komerčné, sociálne a inkluzívne podnikanie na Slovensku
Dostupné online: https://www.fm.uniba.sk/fileadmin/fm/Veda/projekty/GEM_2015_kniha.pdf

Pilková, A., Holienka, M., Kovačičová, Z., Rehák, J., Mikuš, J. Podnikanie na Slovensku: aktivita, prostredie a vybrané druhy podnikania 2019

Register organizácií Štatistického úradu SR

ÚPSVaR. 2018. Vyhodnotenie uplatňovania aktívnych opatrení na trhu práce za rok 2017